

ДОРНОД АЙМГИЙН
ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Бантүмэнгийн гудамж, 9 дүгээр баг
Харгэн сум, Дорнод аймаг, 21000
Утас: 7058-3040, факс: 7058-4681
Цахим шуудан: azidg@dotnod.gov.mn
Цахим хуудас: Dotnod.gov.mn

2026.01.08 №

04/45

ТАНАН

-ны №

-Т

Г ГАЗАР, ХЭЛТСИЙН ДАРГА НАРТ Г

Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газраас аймгийн Засаг даргад хандан “Төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах зорилгоор Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулан, санал ирүүлэх тухай” 2025 оны хат/3499 тоот албан бичгийг ирүүлсэн болно.

Иймд тус хуулийн төслүүдтэй танилцан, холбогдох саналыг 2026 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдрийн дотор аймгийн Засаг даргын тамгын газрын Хууль, эрх зүй хэлтэст ирүүлнэ үү.

Хавсралт: ~~Хууль~~ Хуудастай

ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ХЭЛТСИЙН
ДАРГА ~~Ц.БАДРАЖАРГАЛ~~

2126090022

2026.01.08-нд тоотыг цахим шуудангаар хүргүүлэв

My Computer D/ A5-tool

АЙМАГ, НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ
ДАРГА НАР ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2025.12.12 № Хэг/3499
танай _____-ны № _____-т

Хуулийн төсөлд санал
авах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.1.4.1-д "Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлж, төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно" гэж, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030 он)-ийн 10.1.1-д "Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагын харьяа төрийн өмчит хуулийн этгээдийн төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа болон хуулиар төрийн нууцад хамааруулснаас бусад мэдээллийг ил тод болгож, түүнд тавих хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ" гэж тус тус заасан.

Дээрх зорилтын хүрээнд төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах зорилгоор Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулан үүгээр хүргүүлж байна.

Хуулийн төслүүдтэй танилцан, саналаа яаралтай ирүүлэхийг хүсье.

Хавсралт 36 хуудастай.

ТЭРГҮҮН ДЭД ДАРГА

Д.МӨНХ-ЭРДЭНЭ

• 000255018941

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД
ГАЗРЫН ХЭВЭГ ЭРХЛЭХ
ДАРГА

БАТЛАВ.
ХУУЛЬЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД
ДӨРӨН

Б.ЭНХБАЯР

С.БЯМБАЦОГ

2025.11.28

**ТӨРИЙН БОЛОН АЛБАНЫ НУУЦЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 17-д "төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаалуулах" гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал"-ын 3.6.3.2-т "Төрийн мэдээллийн ангилал, нууцын зэрэглэлийг оновчтой болгож, нууц хамгаалалтыг шинэ түвшинд гаргах эрх зүйн орчин, удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоно" гэж, Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 5.4-т "иргэндээ үйлчилдэг, мэргэшсэн, чадварлаг, ил тод, үр нөлөөтэй, ухаалаг төрийн албыг төлөвшүүлнэ", 7.5-д "төр, иргэн, хувийн хэвшлийн мэдээллийн бүрэн бүтэн, нууцлагдсан, хүртээмжтэй байдлыг баталгаажуулж, өрсөлдөх чадвар бий болгоно" гэсэн зорилтыг тусгасан ба тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.6.3-т "Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, хариуцлагатай байдлыг хангах, хяналт тавих зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно" гэж, 5.6.8-д "Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг нэмэгдүүлж авлига үүсэх эрсдэлийг бууруулна" гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн, Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 4.1.4.1-д "Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлж, төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно" гэж заасан.

Мөн Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030 он)"-ийн 10.1.1-д "Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлан чиг үүрэг бүхий байгууллагын харьяа төрийн өмчит хуулийн этгээдийн төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа болон хуулиар төрийн нууцад хамааруулснаас бусад мэдээллийг ил тод болгож, түүнд тавих хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ" гэж заасан.

Дээрх бодлогын баримт бичигт дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах, авлига, хүнд суртлыг бууруулах, төрийн нууцын хадгалалт, хамгаалалт, хяналтын үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх нь Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг шинэчлэх хууль зүйн, үндэслэл шаардлага болно.

1.2.Практик хэрэгцээ, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу төрийн нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох зорилгоор 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (2004 онд шинэчлэн найруулсан)-ийг тус тус баталснаар төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг анх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тавьсан.

Үүнээс хойш Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 1995 оны Төрийн нууцын тухай хуульд байгаагүй "албаны нууц" хэмээх шинэ нэр томъёо тодорхойлогдон, практикт одоо хэрэглэгдэж байна.

1/Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс 2023 онд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнд "...Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 5.1.2-т "албаны нууц" гэж задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг ойлгоно" гэж тодорхойлсон боловч "байгууллагын ашиг сонирхол" болон "салбарын ашиг сонирхол" зэрэг нэр томъёо, ойлголтын тодорхойгүй байдлаас үүдэн төрийн байгууллагын удирдлагаас байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг хэт өргөнөөр албаны нууцад хамааруулах явдал нийтлэг байна. Учир нь "албаны нууц"-ыг тодорхойлох шалгуурыг хуульчлаагүйгээс төрийн байгууллага, агентлагийн дарга нар албаны нууц хэмээх ангилалд хэт өргөн хүрээний мэдээллийг хамруулж, иргэний мэдэх эрхийг зөрчих явдал их байна. Өнөөгийн байдлаар "албаны нууц" гэх ойлголтын хүрээнд төрийн байгууллага бүр өөрийн зоргоор мэдээлэл нууцлах тохиолдол цөөнгүй байна" гэж дурджээ.¹

Тодруулбал, хуульд "салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах" мэдээллийг албаны нууцад хамааруулахаар томъёолсон нь төрийн байгууллагаас нууцлах мэдээллийн төрөл, хэмжээ, агуулгыг хэт өргөжүүлж, мэдээллийг явцуу ашиг сонирхлоор албаны нууцад авах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

2/Гагнуулын ерөнхий газраас 2025 онд хуульд заасан чиг үүргийнхээ дагуу төрийн 59 байгууллагын албаны нууцад хамааруулсан нийт 882 мэдээллийг албаны нууцад авсан үндэслэл, шаардлага, түүний хүрээнд үүсэж хөтлөгдөж байгаа баримт

¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, 2023 он, 20-21 дэх хувьдас.

ажиллагааны талаарх үнэн зөв, бүрэн гүйцэд мэдээллийг олон нийттэй тогтмол хуваалцах нь төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг бэхжүүлэх чухал ач холбогдолтой.³

"Транспаренси Интернэшнл" олон улсын байгууллагаас жил бүр гаргадаг Авлигын төсөөллийн индексийн оноогоор 180 орноос Монгол Улс 2017 онд 36 оноо авч 103, 2018 онд 37 оноо авч 93, 2019 онд 35 оноо авч 106, 2020 онд 35 оноо авч 111, 2021 онд 35 оноо авч 110, 2022 онд 33 оноо авч 116, 2023, 2024 онуудад мөн 33 оноогоор 121, 114 дүгээр байрт тус тус эрэмбэлэгдсэн байна.

Тус олон улсын байгууллагаас өгсөн зөвлөмжид Монгол Улсын авлигын төсөөллийн индексийн оноо, эрэмбэ сүүлийн жилүүдэд тогтмол буурахад нөлөөлж буй гол хүчин зүйлсэд "терийн анхан шатны мэдээлэл хомс, нээлттэй, ил тод бий, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэдийн оролцоо хангалтгүй, иргэдийн мэдэх эрхийг хангах асуудал доголдолтой" гэж тодорхойлжээ.

Иймд Терийн болон албаны нууцын тухай хуульд заасан албаны нууцтай холбоотой зохицуулалтыг эргэн харж, терийн байгууллагын нууцлах мэдээллийн хүрээг хумих, терийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, терийн нууцын жагсаалтыг зөвхөн хуулиар тогтоох, терийн байгууллагаас үндэслэлгүйгээр мэдээллийг нууцлах явдлыг таслан зогсоох практик шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Терийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд дараах зарчмын өөрчлөлтийг тусгана:

1.Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.12 дахь хэсэгт заасны дагуу Терийн болон албаны нууцын тухай хуулийн нэрийг "Терийн нууцын тухай хууль" болгон өөрчилж, тус хуулиар зөвхөн терийн нууцтай холбогдсон харилцааг зохицуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлнэ;

2.албаны нууцтай холбоотой зохицуулалтыг бүхэлд нь хуулиас хасна;

3.терийн нууцад хамаарахаас бусад терийн байгууллагын бүх мэдээлэл ил тод, нээлттэй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ;

4.хуульд заасан хүрээнд нийцүүлэн терийн нууцын жагсаалтыг хуулиар тогтоох буюу терийн нууцын жагсаалт батлах эрхийг Улсын Их Хуралд бүрэн төвлөрүүлж, иргэд, олон нийтийн хяналтыг тогтооно.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, хүрэх үр дүн, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах иргэний эрх хангагдах суурь нөхцөл бүрдэнэ.

³ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Терийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, 2023 он, 20-21 хуудас

бичгүүд хуульд заасан шалгуурыг хангаж байгаа эсэхэд хяналт шалгалт хийхэд, тэдгээрийн 69 хувь буюу 608 мэдээлэл нь хуульд заасан шалгуурыг хангаж, харин 31 хувь буюу 274 мэдээллийг үндэслэлгүйгээр нууцалсан зөрчил илэрчээ.

Мөн дээрх мэдээллийн 6.1 хувь буюу 54 мэдээлэл нь Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулиар зохицуулсан хувь хүний мэдээлэлд хамаарах мэдээлэл байсан байна.

Түүнчлэн, дээрх хяналт шалгалтын тайланд Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь хэсэгт "хуульд ил тод, нээлттэй байхаар заасан мэдээллийг албаны нууцад хамааруулж тогтоохгүй" гэж, 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт "терийн үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй байлгах, терийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг бий болгох зорилгоор мэдээлэл хариуцагчийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалт, хүний нөөц, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа, үзүүлж байгаа үйлчилгээ болон хуулиар хаалттай, хязгаарлалттай гэж тогтоосноос бусад мэдээллийг ил тод, нээлттэй байлгана" гэж тус тус заасныг зөрчиж, хуульд нээлттэй, ил тод байхаар заасан мэдээллийг албаны нууцад хамааруулсан тохиолдлын талаар дурдсан байна.

Терийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэгт "Мэдээллийг терийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцлахад хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх" гэсэн зарчмыг тусгасан боловч терийн байгууллага, албан тушаалтны зүгээс мэдээллийг хууль зөрчиж, үндэслэлгүйгээр албаны нууцад хамааруулах нь терийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдалд сөргөөр нөлөөлөх, иргэдийн мэдэх эрх хангагдахгүй байх, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг үйлдэгдэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Терийн болон албаны нууцын тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш Зөрчлийн тухай хуулийн 15.14 дүгээр зүйлд заасны дагуу тус хуулийг зөрчсөн үндэслэлээр нийт 23 зөрчилд хэрэг бүртгэлтийн ажиллагаа явуулж, 14 иргэн, албан тушаалтанд зөрчлийн шийтгэл оногдуулсан байна. Мөн Терийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.2 дахь хэсэгт заасны дагуу нийт 42 албан тушаалтанд сахилгын хармуцлага хүлээлгэжээ.

3/Үндэсний аюулгүй байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай" олон улсын зарчим (2013)²-д зааснаар мэдээлэл авах эрх нь терийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналт тавих боломжийг олгох төдийгүй терийн бодлого боловсруулахад олон нийтийн оролцоог дэмжиж, ардчилал, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгын салшгүй хэсэг болдог. Мөн тус зарчимд улс орнууд үндэсний аюулгүй байдлыг хангах эрэг тодорхой үндэслэлээр мэдээллийг нууцлах хууль ёсны ашиг сонирхолтой байж болох ч мэдээллийг ил болгох, нууцлан хадгалах тэнцвэрийг зөв тогтоох нь ардчилсан нийгмийн амин чухал зүйл бөгөөд түүний аюулгүй байдал, хөгжил дэвшил, сайн сайхан байдал болон хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалахад чухал ач холбогдолтой болохыг хүлээн зөвшөөрсөн.

Түүнчлэн, мэдээллийг хэт өргөн хүрээгээр нууцлан хязгаарлах нь засаглалын тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлдөг талаар судлаачид тэмдэглэсэн байна. Тодруулбал, энэ нь олон нийтийн төрд итгэх итгэлд сөргөөр нөлөөлж, мэдээллийг, эсхүл дуу, буруу мэдээлэл авснаас үүдэн терийн үйл ажиллагаанд итгэхээ болих үр дагавар үүсгэдэг. Иймд терийн байгууллага, албан хаагч өөрийн шийдвэр, үйл

² The Global Principles on National Security and the Right to Information (The Tshwane Principles), 2013

ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 17-д "төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална" гэж заасан.

Үндсэн хуульд заасны дагуу төрийн нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох зорилгоор 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (2004 онд шинэчлэн найруулсан)-ийг тус тус баталснаар төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг анх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тавьсан.

Үүнээс хойш Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 1995 оны Төрийн нууцын тухай хуульд байгаагүй "албаны нууц" хэмээх шинэ нэр томъёо тодорхойлогдон, практикт одоо хэрэглэгдэж байна.

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс 2023 онд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнд "... Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 5.1.2-т "албаны нууц" гэж задруулах, үрэгдүүлэх тохиолдолд салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг ойлгоно" гэж тодорхойлсон боловч "байгууллагын ашиг сонирхол" болон "салбарын ашиг сонирхол" зэрэг нэр томъёо, ойлголтын тодорхойгүй байдлаас үүдэн төрийн байгууллагын удирдлагаас байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг хэт өргөнөөр албаны нууцад хамааруулах явдал нийтлэг байна. Учир нь "албаны нууц"-ыг тодорхойлох шалгуурыг хуульчлаагүйгээс төрийн байгууллага, агентлагийн дарга нар албаны нууц хэмээх ангилалд хэт өргөн хүрээний мэдээллийг камруулж, иргэний мэдэх эрхийг зөрчих явдал их байна. Өнөөгийн байдлаар "албаны нууц" гэх ойлголтын хүрээнд төрийн байгууллага бүр өөрийн зоргоор мэдээлэл нууцлах тохиолдол цөөнгүй байна" гэж дурджээ.¹

Тодруулбал, хуульд "салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах" мэдээллийг албаны нууцад хамааруулахаар томъёолсон нь төрийн байгууллагаас нууцлах мэдээллийн төрөл, хэмжээ, агуулгыг хэт өргөжүүлж, мэдээллийг явцуу ашиг сонирхлоор албаны нууцад авах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал"-ын 3.6.3.2-т "Төрийн мэдээллийн ангилал, нууцын зэрэглэлийг оновчтой болгож, нууц хамгаалалтыг шинэ түвшинд гаргах эрх зүйн орчин, удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоно" гэж, Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Засгийн

Шийдвэр гаргалт хариуцлагатай, ил тод, нээлттэй байх, төрийн үйлчилгээ түргэн шуурхай, хүнд суртлаас ангид байд зарчмын хэрэгжилт хангагдаж, авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг буурахад эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Төрийн байгууллага, албан тушаалтан үндэслэлгүйгээр мэдээллийг нууцад хамааруулахаас урьдчилан сэргийлэх, төрийн нууцлах мэдээллийн хүрээг хумих, төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх боломж бүрдэнэ.

Засгийн газрын шийдвэрээр төрийн нууцын жагсаалтыг салбар, байгууллагын хэмжээнд хэт өргөжүүлэн батлах зохицуулалтыг хүчингүй болгосноор төрийн нууцыг зөвхөн хуулиар тогтоох Үндсэн хуулийн үзэл санаа баталгаажна.

Дөрөв.Хуулийн төслийн Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, шинээр боловсруулах болон нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн байх бөгөөд хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан хэлбэр, мөн хуулийн 28-30 дугаар зүйлд заасан шаардлагад нийцүүлэн боловсруулна.

Мөн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2 дахь хэсэгт заасны дагуу 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хуульд заасан нэр томъёог жигдлэх, зохицуулалт хоорондын уялдааг хангах зорилгоор холбогдох бусад хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Түүнчлэн, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан салбар, байгууллагын хэмжээнд албаны нууцад хамааруулсан мэдээллийг ил болгох арга хэмжээ, түүнийг хэрэгжүүлэх эрх бүхий этгээд, хугацааг тогтоосон шилжилтийн үеийн зохицуулалт бүхий Төрийн нууцын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

---000---

¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, 2023 он, 20-21 дэх хуудас.

газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 4.1.4.1-д "Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлж, төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно" гэж тус тус заасан.

Мөн Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030 он)"-ийн 10.1.1-д "Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлан чиг үүрэг бүхий байгууллагын харьяа төрийн өмчит хуулийн этгээдийн төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа болон хуулиар төрийн нууцад хамааруулснаас бусад мэдээллийг ил тод болгож, түүнд тавих хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ" гэж заасан.

Дээрх бодлогын баримт бичигт дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах, авилга, хүнд суртлыг бууруулах, төрийн байгууллагын албаны нууцын хадгалалт, хамгаалалт, хяналтын үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан хэлбэр, мөн хуулийн 28-30 дугаар зүйлд заасан шаардлагад нийцүүлэн боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл нь 39 зүйлтэй бөгөөд хуулийн төсөлд дараах зарчмын өөрчлөлтийг тусгалаа:

-Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн нэрийг "Төрийн нууцын тухай хууль" болгон өөрчилж, тус хуулиар зөвхөн төрийн нууцтай холбогдсон харилцааг зохицуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн;

-Төрийн байгууллагын албаны нууцтай холбоотой зохицуулалтыг бүхэлд нь хуулиас хассан;

-Төрийн нууцад хамаарахаас бусад төрийн байгууллагын бүх мэдээлэл ил тод, нээлттэй байх нөхцөлийг бүрдүүлсэн;

-төрийн нууцын жагсаалтыг хуулиар тогтоох буюу төрийн нууцын жагсаалт батлах эрхийг Улсын Их Хуралд бүрэн төвлөрүүлсэн.

Хууль батлагдсанаар Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах иргэний эрх хангагдах суурь нөхцөл бүрдэнэ.

Мөн шийдвэр гаргалт хариуцлагатай, ил тод, нээлттэй байх, төрийн үйлчилгээ түргэн шуурхай, хүнд суртлаас ангид байх зарчмын хэрэгжилт хангагдаж, авилга, албан тушаалын гэмт хэрэг буурахад эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Түүнчлэн, төрийн байгууллага, албан тушаалтан үндэслэлгүйгээр мэдээллийг нууцад хамааруулах явдлыг таслан зогсоож, үйлдэл гаргахаас сэргийлэх, улмаар төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх боломж бүрдэнэ.

Засгийн газрын шийдвэрээр төрийн нууцын жагсаалтыг салбар, байгууллагын хэмжээнд хэт өргөжүүлэн батлах зохицуулалтыг хүчингүй болгосноор төрийн нууцыг зөвхөн хуулиар тогтоох Үндсэн хуулийн үзэл санаа баталгаажна.

Хуулийн төсөл нь улсын төсөвт хүндрэл учруулахгүй бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 25.2 дахь заалтад заасны дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх болон хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх шаардлагагүй гэж үзсэн болно.

Хуулийн төслийг дагалдуулан:

-Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2 дахь хэсэгт заасны дагуу 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөл;

-хуульд заасан нэр томъёог жигдлэх, зохицуулалт хоорондын уялдааг хангах зорилгоор холбогдох 40 хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл;

-Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан салбар, байгууллагын хэмжээнд албаны нууцад хамааруулсан мэдээллийг ил болгох арга хэмжээ, түүнийг хэрэгжүүлэх эрх бүхий этгээд, хугацааг тогтоосон шилжилтийн үеийн зохицуулалт бүхий Төрийн нууцын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулсан.

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газраас Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу хуулийн төслийн олон нийтийн хэлэлцүүлгийг 2025 оны 09 дүгээр сарын 29-ний өдөр зохион байгуулсан бөгөөд уг хэлэлцүүлэгт яамд, Засгийн газрын агентлагийн асуудал хариуцсан нийт 40 гаруй албан хаагчид оролцсон.

Түүнчлэн, хуулийн төслийг Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын (cabinet.gov.mn) цахим хуудас болон эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем (legalinfo.mn)-д тус тус байршуулсан болно.

---000---

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨРИЙН НУУЦЫН ТУХАЙ

/Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын төрийн нууцыг хамгаалах үндэсний тогтолцоо, эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, мэдээллийг нууцлах, хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж

2.1.Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуульд нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хуулийг Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллага, албан тушаалтан дагаж мөрдөнө.

3.2.Монгол Улсын төрийн нууцтай танилцсан гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүн энэ хуулийг биелүүлэх үүрэг хүлээнэ.

3.3.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол гадаад улс, олон улсын байгууллагаас шилжүүлэн өгсөн төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг хамгаалахад энэ хуульд заасан журам нэгэн адил үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл.Мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах, нууцлах зарчим

4.1.Мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах, нууцлахад хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй, цаг үеэ олсон байх зарчмыг удирдлага болгоно.

5 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

5.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

5.1.1."Төрийн нууц" гэж Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу төрийн нууцад хамааруулсан, задруулах, үрэгдүүлэх тохиолдолд үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний ашиг сонирхолд аюул, занал, хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг;

5.1.2."Төрийн нууц тээгч" гэж төрийн нууцыг бичвэр, тэмдэг, дүрс, дохио, техникийн шийдэл, үйл ажиллагааны хэлбэрээр агуулж байгаа материаллаг зүйлийг;

5.1.3."мэдээллийг нууцлах" гэж төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэлтэй танилцах, мэдээллийг эзэмших, ашиглах, тараах, дамжуулахад хязгаарлалт тогтоох арга хэмжээг;

5.1.4."нууцын зэрэглэл" гэж төрийн нууц мэдээллийн нууцлалын түвшинг илэрхийлэх, нууц тээгч, эсхүл түүний дагалдах баримт бичигт тавьсан тэмдэглэгээг;

5.1.5."төрийн нууцтай танилцах эрх" гэж энэ хуульд заасны дагуу албан тушаалтан, иргэн төрийн нууцад хандах, хуулийн этгээд төрийн нууцыг ашиглахтай холбоотой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг;

5.1.6."төрийн нууц хамгаалах ажилтан /цаашид "нууц хамгаалах ажилтан" гэх/ гэж төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдэд төрийн нууцын хамгаалалтыг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх, хяналт тавих чиг үүрэг бүхий нэгжийн ажилтан, эсхүл энэ чиг үүргийг хэрэгжүүлэх ажилтныг;

5.1.7."төрийн нууцыг хамгаалах хэрэгсэл" гэж төрийн нууцыг хамгаалах зориулалтаар ашиглах техникийн, программ хангамжийн, криптографийн болон бусад хэрэгслийг;

5.1.8."төрийн нууцыг хамгаалах" гэж төрийн нууцыг задруулах, үрэгдүүлэхээс урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн хууль зүй, зохион байгуулалт, техник, криптографын болон бусад арга хэмжээний цогцыг;

5.1.9."төрийн нууцыг ил болгох" гэж энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу төрийн нууцын хамгаалалт, нууцлах хугацаа, зэрэглэлийг хүчингүй болгохыг;

5.1.10."төрийн нууцыг задруулах" гэж мэдээлэх, дамжуулах, үзүүлэх, хэвлэн нийтлэх болон бусад арга замаар төрийн нууцтай танилцах эрхгүй этгээдэд хүрсэн байхыг;

5.1.11."төрийн нууцыг үрэгдүүлэх" гэж тогтоосон дэглэм, журмыг зөрчсөний улмаас байгууллага, албан тушаалтан, иргэний эзэмшил, ашиглалтаас төрийн нууц түр, эсхүл бүрмөсөн гарсныг.

6 дугаар зүйл.Төрийн нууцыг хамгаалах нийтлэг үүрэг

6.1.Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь төрийн нууцыг хамгаалах үүрэгтэй.

6.2.Төрийн нууцтай танилцсан Монгол Улсын төрийн байгууллага, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага, бусад хуулийн этгээд /цаашид "төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд" гэх/, улс төрийн нам, хөдөлгөөн, төрийн бус байгууллага, албан тушаалтан, албан хаагч, Монгол Улсын иргэн, гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүн тэдгээрийг задруулахгүй байх үүрэг хүлээнэ.

6.3.Төрийн байгууллага нь төрийн нууцын хадгалалт, хамгаалалтын чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын талаарх мэдээллийг жил бүрийн 01 дүгээр сард багтаан тагнуулын байгууллагад ирүүлнэ.

6.4.Төрийн нууц задарсан, үрэгдсэн байж болзошгүй тухай мэдсэн, түүнчлэн гээгдсэн, алдагдсан нууц тээгчийг олсон аливаа албан тушаалтан, иргэн энэ талаар тагнуулын байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх үүрэгтэй.

7 дугаар зүйл.Төрийн нууцыг өмчлөх, гадаад улс, олон улсын байгууллагад шилжүүлэх

7.1.Гадаад улс, олон улсын байгууллагаас шилжүүлэн өгснөөс бусад төрийн нууц нь Монгол Улсын төрийн өмч байна.

7.2.Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд, албан тушаалтан, иргэн хариуцсан, эсхүл өөрт байгаа төрийн нууцыг хууль тогтоомжийн дагуу эзэмшиж, ашиглаж, хамгаална.

7.3.Иргэн, хуулийн этгээдийн өмчлөлд байгаа үндэсний ашиг сонирхол, үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой, эсхүл хохирол учруулах мэдээлэл, түүний тээгчийг нууцлах шаардлагатай гэж үзвэл өмчлөгчтэй зөвшилцөн түүнтэй байгуулсан гэрээний үндсэн дээр нөхөн төлбөртэй болон төлбөргүйгээр төрийн өмчид авч болно.

7.4.Энэ хуулийн 7.3-т заасан өмчлөгчид олгох нөхөн төлбөрийн хэмжээний талаар харилцан тохиролцож чадаагүй бол хөндлөнгийн шинжээчээр үнэлгээ хийлгэж, баталгаажуулсан үнээр нөхөн төлбөрийг тооцно.

7.5.Энэ хуулийн 7.3-т заасан иргэн, хуулийн этгээдийн мэдээлэл, түүний тээгчийг төрийн өмчид авах эсэхийг эрх бүхий байгууллагын санал, тагнуулын байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

7.6."Онц чухал нууц" зэрэглэлээс бусад зэрэглэлийн төрийн нууцыг гадаад улс, олон улсын байгууллагатай байгуулсан нууц мэдээллийг харилцан хамгаалах гэрээ, хэлэлцээр, тагнуулын байгууллагын саналыг үндэслэн шилжүүлэн өгч болно.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ТӨРИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ ТАЛААРХ ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТНЫ БҮРЭН ЭРХ

8 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

8.1.Улсын Их Хурал төрийн нууцыг хамгаалах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.

8.1.1.төрийн нууцыг хамгаалах төрийн бодлого, хууль тогтоомжийг батлах, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

8.1.2.төрийн нууцыг хамгаалахад чиглэсэн хөтөлбөр, төсөл, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах хөрөнгийг улсын төсөвт тусгаж батлах;

8.1.3.мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах.

9 дүгээр зүйл.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх

9.1.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч-Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тэргүүн нь өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд төрийн нууцын хамгаалалтад хяналт тавьж, энэ талаар холбогдох төрийн байгууллагын тайлан, мэдээллийг сонсох, Засгийн газарт чиглэл өгөх бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.

10 дугаар зүйл.Засгийн газрын бүрэн эрх

10.1.Засгийн газар улсын хэмжээнд төрийн нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулж дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

10.1.1.төрийн нууцын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах, энэ талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд үүрэг, чиглэл өгөх;

10.1.2.төрийн нууцыг хамгаалах төрийн бодлого, төсөл, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичгийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

10.1.3.төрийн нууцтай холбоотой журам, зааврыг батлах;

10.1.4.төрийн нууцыг харилцан солилцох, хамгаалах тухай Засгийн газар хоорондын гэрээ, хэлэлцээр байгуулах;

10.1.5.төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг шилжүүлэх шийдвэр гаргах;

10.1.6.мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах асуудлыг Улсын Их Хуралд оруулах.

11 дүгээр зүйл.Байгууллага, албан тушаалтны бүрэн эрх

11.1.Байгууллага, албан тушаалтан төрийн нууцыг хамгаалах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

11.1.1.эрхэлсэн салбар, харьяа байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцыг хамгаалах тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг зохион байгуулж хангах;

11.1.2.эрхэлсэн салбар, харьяа байгууллагын хэмжээнд байгаа төрийн нууцын хамгаалалтад хяналт тавих;

11.1.3.төрийн нууцыг хамгаалах арга, хэрэгслийг боловсронгуй болгох, шаардлагатай хөрөнгийг төсөвтөө тусгаж санхүүжүүлэх саналаа эрх бүхий байгууллагад гаргаж шийдвэрлүүлэх;

11.1.4.онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед төрийн нууцыг хамгаалах төлөвлөгөө боловсруулж батлах, тухайн үед авах арга хэмжээний бэлэн байдлыг хангах.

12 дугаар зүйл.Тагнуулын байгууллагын бүрэн эрх

12.1. Тагнуулын байгууллага төрийн нууцыг хамгаалах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

12.1.1. төрийн нууц задрахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах;
12.1.2. төрийн нууцыг хариуцаж байгаа байгууллага, албан тушаалтан нууцыг ашиглаж, хамгаалж байгаа байдалд хяналт тавих, шалгах;

12.1.3. төрийн нууцыг хамгаалах техник, криптографийн хэрэгсэлд туршилт, шинжилгээ хийх, баталгаажуулах ажлыг зохион байгуулах;

12.1.4. байгууллага, албан тушаалтан төрийн нууцаа хамгаалах ажлыг зохион байгуулахад мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх;

12.1.5. төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллах, төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах, ашиглах ажлыг боловсронгуй болгох саналаа Засгийн газарт оруулах;

12.1.6. мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах, энэ хуульд заасан үндэслэлээр ил болгох асуудлаар санал боловсруулж, Засгийн газарт оруулах;

12.1.7. төрийн нууцын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулж, ашиглах;

12.1.8. төрийн нууцтай танилцах албан тушаалтан, иргэнд аюулгүй байдлын шалгалт явуулах, төрийн нууцыг ашиглан үйл ажиллагаа явуулах, ажил гүйцэтгэх хуулийн этгээдийг судалж, шалгах;

12.1.9. төрийн нууцыг дамжуулах, илгээх мэдээлэл, шуудан харилцаа холбооны сүлжээ, шифр харилцааг улсын хэмжээнд болон хилийн чанадад зохион байгуулж, хяналт тавих;

12.1.10. төрийн нууцыг хамгаалах сургалт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг зохион байгуулах;

12.1.11. төрийн нууцыг харилцан солилцох, хамгаалах асуудлаар байгуулах олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийн төсөлд санал, дүгнэлт өгөх.

12.2. Энэ хуулийн 12.1.7-д заасан мэдээллийн санг байгуулах, ашиглах журмыг Засгийн газар батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ТӨРИЙН НУУЦАД ХАМААРУУЛАХ МЭДЭЭЛЭЛ

13 дугаар зүйл. Төрийн нууцад хамааруулах мэдээлэл
13.1. Төрийн нууцад дараах мэдээллийг хамааруулна:

13.1.1. төрийн бодлогын хүрээнд:

13.1.1.а. Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын үзэл баримтлал, номлолын нууцлал зохих хэсэг;

13.1.1.б. Улсын Их Хурлын чуулган, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл;

13.1.1.в. аливаа улстай харилцах Монгол Улсын чиг бодлого, байр суурийг нарийвчлан илэрхийлсэн мэдээлэл, гадаад орнуудаас итгэмжлэгдсэн байдлаар авсан мэдээлэл;

13.1.1.г. Засгийн газар, Төв банкнаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай санхүүгийн салбар хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээлэл;

13.1.1.д. төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл;

13.1.1.е. энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл;

13.1.1.ё. хилийн чанадад ажиллаж байгаа дипломат төлөөлөгчийн газрын онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед ажиллах төлөвлөгөө, ажлын удирдамж;

13.1.1.ж. энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар олон улсын хурал зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж;

13.1.1.з. улсын батлан хамгаалах, эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг.

13.1.2. эдийн засаг, шинжлэх ухаан, техник технологийн хүрээнд:

13.1.2.а. эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг;

13.1.2.б. мөнгөн тэмдэгтийн нөөц, нөөцийн сангийн байршил, хамгаалалтын тухай мэдээлэл;

13.1.2.в. үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл;

13.1.2.г. мөнгөн тэмдэгтийн эх загвар бүтээх, үйлдвэрлэх, устгах, мөнгөн тэмдэгтийн нийлүүлэлт, солилцоо, гүйлгээнээс гаргах тухай мэдээлэл.

13.1.3. батлан хамгаалах хүрээнд:

13.1.3.а. батлан хамгаалах бодлого, төрийн цэргийн номлолын нууцлал зохих мэдээлэл;

13.1.3.6.зэвсэгт хүчний тайван цагийн болон дайны байдлын үеийн зохион байгуулалтын бүдүүвч, төрийн цэргийн байгууллагын нэгтгэл, ангийн байлдааны цагийн орон тоо, жинхэнэ нэр, зохион байгуулалт, бүтэц, тэдгээрийн байлдах чадвар, байлдааны бэлэн байдлыг тодорхойлсон нэгдсэн үзүүдэлт, мэдээлэл;

13.1.3.в.төрийн цэргийн байгууллагын стратегийн удирдамж, бэлэн байдлын төлөвлөгөө, тэдгээрийн биелэлт, тооцоо, зэвсэгт хүчнийг бэхжүүлэх, хэрэглэх болон стратегийн төлөвлөлтийн баримт бичиг, бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлэх, байлдаанд бэлтгэх, шилжүүлэн байрлуулах төлөвлөгөө, зэвсэгт халдлага, түрэмгийллээс хамгаалах арга ажиллагааны тактикийн тухай мэдээлэл;

13.1.3.г.байлдааны болон хил хамгаалалтын бэлэн байдлын мэдээ, байлдааны тушаал, захирамж, байлдааны ажиллагааны газар, орныг төхөөрөмжлөхтэй холбогдсон мэдээлэл;

13.1.3.д.батлан хамгаалах болон улсын хил хамгаалах зориулалттай болон энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл агуулсан байр зүйн зураг;

13.1.3.е.улсын болон цэргийн дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө, нөөц, нөхөн хангах тооцоо, төрийн цэргийн байгууллагын байлдааны техник зэвсэглэл, материал, галт хэрэглэлийн хангалт, захиалга, нөөцийн талаарх мэдээлэл;

13.1.3.ё.төрийн цэргийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүний тоо бүртгэл, бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл, цэргийн мэргэжлийн ангилал, оногдуулан данслагдсан хүн, техникийн нэгдсэн дүн, тооцоо/улсын болон нийслэл, аймгийн хэмжээнд/;

13.1.3.ж.төрийн цэргийн байгууллагын автоматжуулсан болон далдуур удирдлага холбооны/ удирдлагын системийн бүтэц, зохион байгуулалт, хангалтын тухай мэдээлэл;

13.1.3.з.төрийн цэргийн байгууллагын удирдлагын байрны байршил, мэдээлэл, холбооны сүлжээ, радио долгионы давтамжийн хуваарилалтын тухай мэдээлэл;

13.1.3.и.улсын болон цэргийн дайчилгааны зорилго, цар хүрээ, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төрөл, багтаамж, арга хэлбэр, улсын дайчилгааны нэгдсэн төлөвлөгөө, төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөөний тухай мэдээлэл;

13.1.3.й.улсын хил хамгаалалт, шалган нэвтрүүлэх албаны арга ажиллагаа, хангалтыг зохион байгуулахтай холбоотой мэдээлэл;

13.1.3.к.улсын болон батлан хамгаалах нөөцийн бодит хэмжээ, байршил, тайлан, санхүүжилтийн тухай мэдээлэл;

13.1.3.л.улсын болон батлан хамгаалах нөөцийн жилийн болон дунд, урт хугацааны үндсэн чиглэлийн төслийн тооцоо, үндэслэл, түүнийг хэрэгжүүлэх талаар төрийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан баримт бичиг;

13.1.3.м.улс орныг дайны байдалд шилжүүлэх төлөвлөгөө, дайны болон дайн бүхий байдлын үед төрийн байгууллагын ажиллах төлөвлөгөө, түүнд холбогдох мэдээлэл;

13.1.3.н.онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хоргодох байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл.

13.1.3.о.Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сангийн орлого, зарлагатай холбоотой нууцалбал зохих мэдээлэл.

13.1.4.тагнуул, сөрөх тагнуул, хууль сахиулах ажлын хүрээнд:

13.1.4.а.тагнуул, сөрөх тагнуул, гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж, тэдгээрийг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл;

13.1.4.б.гүйцэтгэх ажлын нэгдсэн тоо бүртгэлийн болон тусгай сангийн мэдээлэл;

13.1.4.в.гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн болон тусгай техник хэрэгслийн тоо бүртгэлийн сан, түүнд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, программ хангамж, нууцлах код, түлхүүр, өгөгдөл, нууц тэгчид байгаа мэдээлэл;

13.1.4.г.бие бүрэлдэхүүнийг нь нууцалбал зохих тагнуул, сөрөх тагнуул, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын салбар нэгж, тэдгээрийн барилга байгууламж, байршил, тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар, гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгслийн тухай мэдээлэл;

13.1.4.д.гүйцэтгэх ажлын шугамаар шалгасан болон шалгаж байгаа хэргийн материал, баримт салт, мэдээлэл;

13.1.4.е.эрх бүхий байгууллагын удирдлагаас гүйцэтгэх ажлыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар гаргасан шийдвэр, заавар, журам, бусад баримт бичиг;

13.1.4.ё.гүйцэтгэх ажилтны үйл ажиллагааны үндсэн төлөвлөгөө, тайлан, ажлын байрны тодорхойлолтын мэдээлэл;

13.1.4.ж.тагнуул, сөрөх тагнуул, эрх бүхий бусад байгууллагын гүйцэтгэх ажил эрхлэх нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны тухай мэдээлэл;

13.1.4.з.тагнуулын байгууллагын төсөв, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий бусад байгууллагын гүйцэтгэх ажлын зардал, тэдгээрийн гүйцэтгэлийн тайлангийн мэдээлэл;

13.1.4.и.гүйцэтгэх ажилтан, нууц гүйцэтгэх ажилтны хувийн хэргийн болон тэдний албан ажилтай холбоотой мэдээлэл;

13.1.4.й.тагнуулын байгууллагаас үндэсний аюулгүй байддалтай холбоотой асуудлаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд илгээсэн мэдээлэл;

13.1.4.к.гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын тусгай архивын данс, бүртгэл, эд зүйл;

13.1.4.л.гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагыг өндөржүүлсэн бэлэн байдалд шилжүүлэх төлөвлөгөө, террор, хорлон сүйтгэх ажиллагаа, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажиллагааны төлөвлөгөө, удирдамж, хэрэглэх дохио;

13.1.4.м.Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор тагнуулын байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа;

13.1.4.н.тагнуул, сөрөх тагнуул, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын өөрийн аюулгүй байдлыг хангах ажлын зохион байгуулалт, арга, тактик, хүч, хэрэгсэл, төлөвлөгөөний мэдээлэл;

13.1.4.о.тагнуул, сөрөх тагнуул, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх ажлын зориулалттай зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, материал техникийн хангалт, нөөцийн мэдээлэл;

13.1.4.ө.тагнуулын байгууллагаас гадаад улсын тусгай албатай тогтоосон хамтын ажиллагааны тухай мэдээлэл;

13.1.4.п.Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд заасан нүүлгэн шилжүүлэх, баримт бичгийг солих, гадаад төрхийг өөрчлөх арга хэмжээний явц, уг арга хэмжээгээр хамгаалагдсан этгээдийн нууцлал зохих мэдээлэл.

13.1.5.мэдээллийн аюулгүй байдлын болон бусад хүрээнд;

13.1.5.а.терийн тусгай хэрэглээний мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, программ хангамж, мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, радио долгионы давтамжийн хуваарилалтын мэдээлэл;

13.1.5.б.терийн мэдээллийн сүлжээний удирдлагын төвийн тусгай зориулалтын техник, программ хангамж;

13.1.5.в.терийн шифр харилцааны бодлого, төрийн тусгай хэрэглээний мэдээлэл, холбооны болон шифрийн криптографын боловсруулалт, сан, нөөц, шифрийн арга ажиллагаа, аргачлал, тэдгээрийг ашиглах заавар, код, түлхүүр, түүнтэй холбоотой мэдээлэл;

13.1.5.г.терийн шифр мэдээ, шифрийн харилцааны дүрэм, заавар, шифрийн материалын бүртгэл;

13.1.5.д.терийн нууц тээгчиг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл;

13.1.5.е.терийн нууцад хамаарах мэдээлэл, нууц тээгчиг ашиглан бэлтгэсэн ном, сурах бичиг, бүтээл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил,

тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц, гүйцэтгэх ажлын сургалтын хөтөлбөр, хичээлийн тэмдэглэл;

13.1.5.ё.энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлыг шалгасан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нууцлал зохих баримт бичиг, мэдээлэл;

13.1.5.ж.хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл;

13.1.5.з.улсын онц чухал болон тусгай объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл;

13.1.5.и.цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийн байршлын зураг;

13.1.5.й.энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээ, баримт бичиг, эд зүйлийг битүүмжлэн хүргэх төрийн тусгай болон дипломат шуудан, битүүмжлэхээс хэрэглэгчид хүртэл үйл ажиллагаа;

13.1.5.к.энэ хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг;

13.1.5.л.хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтад байх албан тушаалтан, иргэн болон хурал, чуулган, арга хэмжээ, тээврийн хэрэгсэл, бусад зүйлийн байнгын болон цаг үеийн хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч, хэрэгслийн болон төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо, төсвийн тухай мэдээлэл;

13.1.5.м.улсын онц чухал болон тусгай объект, үйл ажиллагааг халхлах журам.

13.2.Энэ хуулийн 13.1-д заасан хүрээнд хамаарах төрийн нууцын жагсаалтыг хуулиар тогтооно.

13.3.Салбарын болон байгууллагын хэмжээнд нууцлах мэдээллийн жагсаалтад тухайн мэдээллийг нууцлах хугацаа, нууцын зэрэглэлийг тусгасан байна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ МЭДЭЭЛЛИЙГ НУУЦЛАХ БОЛОН ИЛ БОЛГОХ

14 дүгээр зүйл.Мэдээллийг нууцлах

14.1.Мэдээллийг нууцлах арга хэмжээг тэдгээрийг төрийн нууцад хамааруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн холбогдох байгууллага, албан тушаалтан авч хэрэгжүүлнэ.

14.2.Мэдээллийг энэ хуульд заасан нууцын зэрэглэл болон бусад тэмдэглэгээг тавьж бэхжүүлэх замаар нууцална.

14.3.Объект, тодорхой үйл ажиллагааг нууцлахдаа тэдгээрийг халхлах арга хэмжээг Засгийн газрын баталсан журмын дагуу хэрэгжүүлнэ.

14.4.Байгууллага, албан тушаалтны боловсруулсан, эсхүл хүлээн авсан мэдээлэл нь энэ хуулийн 13.2-т заасан жагсаалтад ороогүй боловч энэ хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан шалгуурт нийцэж байгаа тохиолдолд төрийн нууцад хамааруулах саналаа нэн даруй тагнуулын байгууллагад хүргүүлнэ.

15 дугаар зүйл.Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн зэрэглэл, түүний шалгуур

15.1.Задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, ашиг сонирхол, байгууллага, иргэнд учруулах аюул, занал, хохирлын хэмжээнээс хамаарч төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл дараах зэрэглэлтэй байна:

- 15.1.1.онц чухал нууц;
- 15.1.2.маш нууц;
- 15.1.3.нууц.

15.2.Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэлд энэ хуульд зааснаас өөр нууцын зэрэглэл хэрэглэхийг хориглоно.

15.3.Задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдалд аюул, занал учруулах, үндэсний ашиг сонирхолд онц хүнд үр дагавар бий болгох, хүний амь биед аюул учруулах мэдээллийг "онц чухал нууц" зэрэглэлд хамааруулна.

15.4.Задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд Монгол Улсын үндэсний ашиг сонирхолд хүнд үр дагавар бий болгох, батлан хамгаалах хүчин чадлыг сулруулах мэдээллийг "маш нууц" зэрэглэлд хамааруулна.

15.5.Энэ хуулийн 15.3, 15.4-т заасанд хамаарахгүй, задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд үндэсний аюулгүй байдалд хохирол учруулах мэдээллийг "нууц" зэрэглэлд хамааруулна.

16 дугаар зүйл.Мэдээллийг нууцлах хугацаа

16.1.Энэ хуулийн 16.4, 16.5-д зааснаас бусад төрийн нууцыг дараах хугацаагаар нууцална:

- 16.1.1."онц чухал нууц" зэрэглэлд хамаарах мэдээлэл-30 жил;
- 16.1.2."маш нууц" зэрэглэлд хамаарах мэдээлэл-20 жил;
- 16.1.3."нууц" зэрэглэлд хамаарах мэдээлэл-10 жил.

16.2.Мэдээллийг нууцлах хугацаа нь түүнд нууцын зэрэглэлийн дардас, бусад тэмдэглэгээ тавьж бэхжүүлсэн өдрөөс эхлэн тооцогдоно.

16.3.Төрийн нууцын зэрэглэлийг өөрчилсөн тохиолдолд тухайн өөрчилсөн зэрэглэлийн хугацаагаар тооцно.

16.4.Тагнуул, сөрөх тагнуул, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын нууц гүйцэтгэх ажилтан, эдгээр байгууллагатай нууцаар хамтран ажиллаж байсан

болон нууцаар хамтран ажиллаж байгаа хүн, Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулийн дагуу хамгаалалтад авсан хүний талаар нууцалбал зохих мэдээллийг байнга нууцална.

16.5.Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэлд хугацаа тогтоох боломжгүй бөгөөд тодорхой үйлдэл хийснээр, эсхүл үйл явдал болсноор ил болох бол тухайн нөхцөлийн дагуу нууцлах хугацааг тооцно.

16.6.Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний ашиг сонирхлын үүднээс цаашид үргэлжлүүлэн нууцлах шаардлагатай тохиолдолд тухайн нууцыг хариуцсан байгууллага, албан тушаалтан нь тагнуулын байгууллагын саналыг үндэслэн энэ хуулийн 16.1-д заасан хугацаагаар нууцална.

16.7.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол гадаад улс, олон улсын байгууллагын нууц мэдээлэлд энэ хуульд заасан хугацааг мөрдөнө.

17 дугаар зүйл.Төрийн нууц тээгчид тавигдах тэмдэглэгээ

17.1.Мэдээллийг нууцлах арга хэмжээг зохих баримт бичиг, бусад нууц тээгчид дараах тэмдэглэгээ тавьж бэхжүүлэх замаар хэрэгжүүлнэ:

- 17.1.1.нууцын зэрэглэл;
- 17.1.2.бүртгэлийн дугаар;
- 17.1.3.мэдээллийг нууцалсан огноо, нууцлах хугацаа;
- 17.1.4.мэдээллийг нууцалсан албан тушаалтны албан тушаал, эцэг /эх/-ийн нэр, нэр, гарын үсэг.

17.2.Нууцын зэрэглэлийн дардсыг баримт бичигт хуудас бүрийн баруун дээд өнцөгт дарж тэмдэглэх ба хуудас бүр дугаарлагдсан байна. Хэрэв баримт бичиг хэд хэдэн хувиас бүрдсэн бол хувь тус бүрийн эхний хуудсанд өөрийн дугаарыг баримт бичгийн нийт хуудасны тооны хамт заасан байна.

17.3.Энэ хуулийн 15.1-д заасан өөр өөр нууцын зэрэглэлтэй мэдээллийг агуулсан баримт бичиг, бусад зүйлд хамгийн өндөр нууцын зэрэглэлээр нийтэд нь тэмдэглэгээ хийнэ.

17.4.Төрийн нууц тээгчид нууцын зэрэглэлийн дардсыг тавих боломжгүй тохиолдолд түүний дагалдах баримт бичигт, биет зүйлд түүний гадна талд нууцын зэрэглэлийн дардссыг тавьж бэхжүүлнэ.

17.5.Нууцын зэрэглэлийн дардсыг төрийн нууцад хамаарахгүй мэдээлэл тээгчид хэрэглэхийг хориглоно.

18 дугаар зүйл.Төрийн нууцыг ил болгох үндэслэл, журам

18.1.Төрийн нууцыг дараах үндэслэлээр ил болгоно:

- 18.1.1.нууцлах хугацаа дуусгавар болсон;
- 18.1.2.нөхцөл байдал өөрчлөгдсөний улмаас төрийн нууцад хамааруулсан тодорхой мэдээллийг цаашид нууцлах шаардлагагүй болсон;

18.1.3. тухайн мэдээллийг төрийн нууцад хамаарахгүй болгосон хууль батлагдаж хүчин төгөлдөр болсон;

18.1.4. мэдээллийг үндэслэлгүйгээр нууцалсан нь тогтоогдсон.

18.2. Энэ хуулийн 18.1.1, 18.1.4-т заасан үндэслэлээр нууцалсан мэдээллийг ил болгох асуудлыг тагнуулын байгууллага энэ хуулийн 18.7-д заасан журмын дагуу зохион байгуулна.

18.3. Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг энэ хуулийн 18.1.2-т заасан үндэслэлээр ил болгох асуудлыг тагнуулын байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Урал шийдвэрлэнэ.

18.4. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан энэ хуулийн 16.5-д зааснаас бусад нууц баримт бичгийг ил болгох, эсхүл хугацааг нь сунгах эсэх асуудлыг шийдвэрлэхдээ тухайн мэдээллийг нууцлах хугацаа дуусахаас 3-аас доошгүй сарын өмнө ажлын хэсэг байгуулан шинжилгээ хийлгэж, үндэслэл бүхий дүгнэлт гаргуулан тагнуулын байгууллагын саналыг авсан байна.

18.5. Энэ хуулийн 18.4-т заасны дагуу мэдээллийг ил болгох талаар тагнуулын байгууллагын саналыг авсны дараа ажлын хэсэг төрийн нууцыг ил болгосон тухай нотолгоо бичиж, тухайн байгууллагын даргаар батлуулснаар төрийн хамгаалалтаас гарсанд тооцно.

18.6. Энэ хуульд заасны дагуу ил болсон түүх, эрдэм шинжилгээ, судалгаа, практикийн болон лавлагааны ач холбогдолгүй мэдээлэл тээгчийг зохих журмын дагуу устгана.

18.7. Төрийн нууцыг ил болгох журмыг Засгийн газар батална.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ТӨРИЙН НУУЦТАЙ ТАНИЛЦАХ

19 дүгээр зүйл. Төрийн нууцтай танилцах нөхцөл

19.1. Энэ хуулийн 20 дугаар зүйлд зааснаас бусад төрийн нууцтай танилцах ажил, албан тушаалд аюулгүй байдлын шалгалтын дүнг үндэслэн тодорхой зэрэглэлийн нууцтай танилцах эрх олгосон иргэнийг ажиллуулна.

19.2. Хяналт, шалгалтын болон тодорхой ажил, үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор төрийн нууцтай танилцах иргэн, албан тушаалтанд энэ хуулийн 19.1-д заасан шаардлага нэгэн адил хамаарна.

19.3. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн удирдлага тухайн байгууллагын харьцсан төрийн нууцтай танилцах албан тушаалтны жагсаалтыг тагнуулын байгууллагын саналыг авч батална.

20 дугаар зүйл. Төрийн нууцтай танилцах тусгай нөхцөл

20.1. Хуулиар хориглоогүй бол Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайд төрийн нууцтай зэрэглэл харгалзахгүйгээр танилцана.

20.2. Хуулиар хориглоогүй бол Улсын Их Хурлын болон Засгийн газрын гишүүн хуралдаанаар хэлэлцэж шийдвэрлэх асуудлын хүрээнд төрийн нууцтай зэрэглэл харгалзахгүйгээр танилцана.

20.3. Төрийн нууцад хамаарах асуудлыг хянан шалгах зорилгоор Улсын Их Хурлаас байгуулсан ажлын хэсгийн гишүүн, эсхүл энэ зорилгоор тусгайлан эрх олгогдсон хүн тухайн шалгах асуудлын хүрээнд хуулиар хориглоогүй бол төрийн нууцтай зэрэглэл харгалзахгүйгээр танилцана.

20.4. Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж болон гүйцэтгэх ажлын нэгдсэн тоо бүртгэлд холбогдох мэдээлэлтэй зөвхөн шалгах байгаа асуудлын хүрээнд Улсын Их Хурлын зөвшөөрснөөр Улсын Их Хурлын Тусгай хяналтын дэд хорооны дарга, гишүүд танилцах бөгөөд бусад хүн танилцахыг хориглоно.

20.5. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, шүүгч, прокурор, мөрдөн байцаагч зөвхөн шалгаж шийдвэрлэх тодорхой хэрэг, маргаанд хамаарах төрийн нууцтай хуулиар тогтоосон журмын дагуу танилцана.

20.6. Энэ хуулийн 20.1-20.5-д заасан албан тушаалтан, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлаас байгуулагддаг байгууллагын дарга, агентлагийн дарга, бүх шатны Засаг дарга аюулгүй байдлын шалгалтад хамрагдахгүй бөгөөд төрийн нууцыг задруулахгүй байх баталгаа гаргана.

21 дүгээр зүйл. Төрийн нууцтай танилцах эрх олгох

21.1. Төрийн нууцтай танилцах эрхийг дараах шаардлагыг хангасан иргэнд олгоно:

21.1.1. төрийн нууцтай танилцах эрх олгохтой холбоотойгоор аюулгүй байдлын шалгалт явуулахыг өөрөө бичгээр зөвшөөрсөн;

21.1.2. эрх бүхий байгууллагын аюулгүй байдлын шалгалтад хамрагдаж, тэнцсэн;

21.1.3. төрийн нууцыг задруулахгүй байх баталгааг бичгээр гаргасан.

22 дугаар зүйл. Төрийн нууцтай танилцах эрх

22.1. Төрийн нууцтай танилцах эрх нь тухайн танилцах нууцын зэрэглэлээс хамааран түвшинтэй байх бөгөөд түүнийг олгохтой холбоотой харилцааг төрийн нууцыг хамгаалах нийтлэг журмаар зохицуулна.

23 дугаар зүйл. Албан тушаалтан, иргэнд төрийн нууцтай танилцах эрх олгохоос татгалзах үндэслэл

23.1. Албан тушаалтан, иргэнд дараах үндэслэлээр төрийн нууцтай танилцах эрх олгохоос татгалзана:

23.1.1. төрийн нууцтай танилцах шаардлага, нөхцөлийг хангаагүй;

23.1.2. аюулгүй байдлын шалгалтад хамрагдах, төрийн нууцыг хамгаалах баталгааг бичгээр гаргаж өгөхөөс татгалзсан;

23.1.3. аюулгүй байдлын шалгалтад өөрийн тухай болон холбогдох бусад мэдээллийг танилцуулаагүй, эсхүл худал мэдээлсэн;

23.1.4. төрийн нууцыг хамгаалах журмыг удаа дараа, эсхүл ноцтой зөрчиж байсан;

23.1.5. гэмт хэрэг санаатай үйлдэж эрүүгийн хариуцлага хүлээж байсан, эсхүл эрүүгийн хариуцлага хүлээж байгаа;

23.1.6. Монгол Улсын харьяатаас гарах хүсэлтээ гаргасан;

23.1.7. сэтгэцийн өвчин, эмгэгтэй нь тогтоогдсон;

23.1.8. согтуурах, мансуурах донтой болох нь тогтоогдсон.

24 дүгээр зүйл. Төрийн нууцтай танилцах эрхийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох

24.1. Гэмт хэрэгт сэжигтэн, яллагдагчаар татагдсан, эсхүл төрийн нууцыг хамгаалах журам зөрчсөн үйлдэлд шалгагдаж байгаа бол шүүхийн шийдвэр гарч хүчин төгөлдөр болох, эсхүл албаны шалгалтын дүн гарах хүртэл албан тушаалтан, иргэний төрийн нууцтай танилцах эрхийг тагнуулын байгууллага түдгэлзүүлж болно.

24.2. Албан тушаалтан, иргэний төрийн нууцтай танилцах эрхийг ажил, албан тушаалаас чөлөөлөгдсөн, халагдсан, энэ хуулийн 23 дугаар зүйлд заасан нөхцөл байдал илэрсэн, ажил гүйцэтгэх гэрээ дуусгавар болсон, төрийн нууцыг хамгаалах талаар тогтоосон журам, үүргээ удаа дараа болон ноцтой зөрчсөн тохиолдолд тагнуулын байгууллага хүчингүй болгоно.

25 дугаар зүйл. Аюулгүй байдлын шалгалт явуулах

25.1. Энэ хуулийн 20.6, 25.3-т зааснаас бусад төрийн байгууллага, хуулийн этгээдийн төрийн нууцтай танилцах албан тушаалтан, иргэнд аюулгүй байдлын шалгалтыг тагнуулын байгууллага явуулна.

25.2. Энэ хуулийн 25.1-д заасан аюулгүй байдлын шалгалт явуулах журмыг тагнуулын байгууллагын дарга батална.

26 дугаар зүйл. Албан тушаалтан, иргэний үүрэг

26.1. Төрийн нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалтан, иргэн дараах нийтлэг үүрэг хүлээнэ:

26.1.1. төрийн нууцыг хамгаалах хууль тогтоомжийг сахин биелүүлэх;

26.1.2. танилцсан болон ажил үүргээ гүйцэтгэх явцад мэдсэн төрийн нууцыг хамгаалах, ажиллах хугацаанд, ажлаас халагдсан, чөлөөлөгдсөний дараа ил болгох хүртэл хугацаанд задруулахгүй байх;

26.1.3. төрийн нууцыг задруулах, үрэгдүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах;

26.1.4. нууц задрах, үрэгдэх нөхцөл байдал бий болсон, эсхүл үрэгдсэн, задарсан, нууц хамгаалах журам зөрчигдсэн бол нууц хамгаалах ажилтанд нэн даруй мэдэгдэх;

26.1.5. албаны болон хөдөлмөрийн харилцаа дуусгавар болсон, өөр ажил, албан тушаалд шилжих тохиолдолд өөрт нь итгэмжлэн хариуцулсан төрийн нууц тээгчийг зохио ёсоор хүлээлгэн өгөх, албан үүргийн хувьд танилцсан төрийн нууцыг задруулахгүй байх баталгааг бичгээр гаргах;

26.1.6. хуульд өөрөөр заагаагүй бол хувийн хэргээр гадаад улсад зорчих тохиолдолд байгууллагадаа урьдчилан бичгээр мэдээлэх.

27 дугаар зүйл. Төрийн нууцыг хамгаалах ажилтны үүрэг

27.1.1. Төрийн нууцыг хамгаалах ажилтан нь энэ хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан нийтлэг үүргээс гадна дараах үүрэг хүлээнэ:

27.1.1.1. төрийн нууцыг хамгаалах хууль тогтоомжийн биелэлтийг хангах, нууц албан хэрэг хөтлөлтийг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх;

27.1.2. албан тушаалтан, албан хаагчид төрийн нууцыг ашиглах, хамгаалахад мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэх;

27.1.3. салбар, харьяа байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцын хадгалалт, хамгаалалтад хяналт тавьж, үзлэг, тооллого зохион байгуулах;

27.1.4. төрийн нууцтай эрх олгосон албан тушаалтан, иргэнээс нууц хамгаалах баталгаа гаргуулан авах;

27.1.5. гадаад улсын иргэн, байгууллагатай албан бус харилцаа тогтоосон бол энэ тухай тагнуулын байгууллагад мэдэгдэх;

27.1.6. төрийн нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалтны шилжилт хөдөлгөөний талаар тагнуулын байгууллагад мэдэгдэх;

27.1.7. төрийн нууцыг хамгаалах журам зөрчигдсөн тохиолдолд албаны шалгалт явуулж дүнг байгууллагын удирдлагад, шаардлагатай бол тагнуулын байгууллагад танилцуулах, зөрчил, дутагдлыг арилгах арга хэмжээг даруй авч хэрэгжүүлэх;

27.1.8. төрийн нууц задарсан, үрэгдсэн бол нэн даруй байгууллагын удирдлага болон тагнуулын байгууллагад мэдэгдэх.

28 дугаар зүйл. Нууц хамгаалах ажилтны хууль зүй, эдийн засгийн баталгаа

28.1. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь нууц хамгаалах ажилтныг чөлөөлөх, өөр ажил, албан тушаалд шилжүүлэх бол тагнуулын байгууллагын саналыг авсан байна.

28.2. Нууц хамгаалах ажилтанд харьцаж байгаа нууцын зэрэглэл, нууцтай ажилласан хугацааг харгалзан Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу цалингийн нэмэгдэл олгоно.

**ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ
ТӨРИЙН НУУЦЫГ ХАМГААЛАХ**

29 дүгээр зүйл. Төрийн нууцыг хамгаалах ажлын зохион байгуулалт

29.1. Монгол Улсын төрийн нууцын ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалтад хяналт тавих үйл ажиллагааг Засгийн газар удирдан зохион байгуулна.

29.2. Тагнуулын байгууллага бүрэн эрхийнхээ хүрээнд төрийн нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх бөгөөд тагнуулын байгууллага улсын хэмжээнд төрийн нууцыг хамгаалах ажлыг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх, хяналт тавих, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах бүтцийн нэгжтэй байна.

29.3. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдэд төрийн нууцыг хамгаалах ажлыг зохион байгуулах үүрэг, хариуцлагыг тэдгээрийн удирдлага хүлээнэ.

29.4. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь төрийн нууцтай холбоотой ажлын цар хүрээ, ачаалаас хамааран тэдгээрийн удирдлагад шууд захирагдах төрийн нууцыг хамгаалах нэгж, эсхүл ажилтантай байна.

29.5. Төрийн нууцыг хамгаалах нэгжийн чиг үүрэг, эрх зүйн байдлыг төрийн нууцыг хамгаалах тухай нийтлэг журам болон өөрийн онцлогт нийцүүлэн баталсан тухайн байгууллагын дотоод журмаар тогтооно.

29.6. Төрийн нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааг энэ хууль болон түүнд нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актад заасны дагуу хууль зүй, зохион байгуулалтын, техникийн болон бусад арга хэмжээний тусламжтайгаар хэрэгжүүлнэ.

30 дугаар зүйл. Төрийн нууц, түүний тээгчийг бүтээх, боловсруулах, хадгалах, ашиглах, дамжуулах, бүртгэх, тээвэрлэх, илгээх, устгах

30.1. Төрийн нууц, түүний тээгчийг бүтээх, боловсруулах, хадгалах, ашиглах, дамжуулах, шилжүүлэх, тээвэрлэх, илгээх, бүртгэх, устгах, бүрэн бүтэн байдлыг хангах болон тэдгээртэй холбоотой бусад үйл ажиллагааг энэ хууль болон Засгийн газрын баталсан төрийн нууцыг хамгаалах нийтлэг журамд заасны дагуу хэрэгжүүлнэ.

30.2. Төрийн нууцыг хилийн чанад дахь Монгол Улсын байгууллага, албан тушаалтанд илгээх, хүлээн авахад түүнийг биечлэн хүргэх тусгай шуудан зөөгч ашиглаж болно.

30.3. Хилийн чанад дахь Монгол Улсын байгууллага, албан тушаалтанд тусгай шуудан хүргэх, хүлээн авахтай холбогдсон харилцааг гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дарга, тагнуулын байгууллагын даргын хамтарсан тушаалаар баталсан тусгай журмаар зохицуулна.

31 дүгээр зүйл. Төрийн нууцыг төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдэд шилжүүлэх

31.1. Тагнуулын байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн төрийн нууцыг хариуцсан төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн эрх бүхий удирдлагын

шийдвэрээр төрийн нууцыг өөр төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд зохих журмын дагуу шилжүүлнэ.

31.2. Энэ хуулийн 31.1-д заасны дагуу төрийн нууцыг шилжүүлэн авах, эсхүл ашиглах төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь энэ хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжид заасан нууцыг хамгаалах нөхцөл, шаардлагыг хангасан байна.

32 дугаар зүйл. Ажил гүйцэтгэхтэй холбоотойгоор төрийн нууцыг шилжүүлэх

32.1. Тагнуулын байгууллагын зөвшөөрлийг үндэслэн төрийн нууцыг хариуцсан байгууллагын удирдлагын шийдвэрээр ажил гүйцэтгүүлэхтэй холбоотойгоор хуулийн этгээд, иргэнд зөвхөн тухайн ажлыг гүйцэтгэхэд шаардлагатай хэмжээ, хязгаарын дотор төрийн нууцыг хамгаалах тухай нийтлэг журамд заасны дагуу шилжүүлж болно.

32.2. Энэ хуулийн 32.1-д заасны дагуу нууцыг шилжүүлэн авах хуулийн этгээд нь энэ хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжид заасан нууцыг хамгаалах нөхцөл, шаардлага хангасан, иргэн нь төрийн нууцтай танилцах эрх авсан байна.

32.3. Ажил гүйцэтгэгч ажлыг гүйцэтгэх үед төрийн нууцыг хамгаалах үүрэгээ биелүүлээгүй, эсхүл хангалтгүй биелүүлсэн бол захиалагч уг зөрчлийг арилгах хүртэл хугацаанд төрийн нууцыг ашиглах үйл ажиллагааг зогсоох, төрийн нууцыг татан авах арга хэмжээ авна.

33 дугаар зүйл. Төрийн нууцын техник, криптографын хамгаалалт

33.1. Төрийн нууцыг хамгаалах техник, криптографын арга хэмжээг төрийн нууцыг хамгаалах нийтлэг журамд заасны дагуу хэрэгжүүлнэ.

33.2. Төрийн нууцыг хамгаалах техник, криптографын хэрэгсэл нь мэдээллийг хамгаалах зохих шаардлага хангасныг баталгаажуулсан байна.

33.3. Төрийн нууцыг хамгаалах криптографын хэрэгслийг ашиглах асуудлыг Засгийн газрын баталсан төрийн шифр харилцааны дүрмээр зохицуулна.

34 дүгээр зүйл. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн эрх зүйн байдал өөрчлөгдсөн тохиолдолд төрийн нууцыг хамгаалах

34.1. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд өөрчлөн байгуулагдсан, татан буугдсан, эсхүл төрийн нууцыг ашиглахтай холбоотой ажил дуусгавар болсон бол тухайн байгууллага, хуулийн этгээд өөрт байгаа төрийн нууц тээгчийг хамгаалах арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

34.2. Энэ хуулийн 34.1-д заасан тохиолдолд тухайн байгууллага, хуулийн этгээд төрийн нууц тээгчийг тогтоосон журмын дагуу устгах, эсхүл дараах байгууллагад шилжүүлэх арга хэмжээ авна:

34.2.1. тухайн төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн эрх залгамжлагч, эсхүл харьяалах дээд шатны байгууллагад шилжүүлэх;

34.2.2. тухайн нууцыг хариуцсан төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдэд шилжүүлэх.

34.3. Энэ хуулийн 34.2-т заасан төрийн нууц тээгчийг устгах, шилжүүлэх арга хэмжээг авахад тагнуулын байгууллага хяналт тавина.

35 дугаар зүйл. Хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхэд төрийн нууцыг хамгаалах

35.1. Иргэн, эрүү, захиргааны хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэхэд төрийн нууцыг хамгаалах асуудлыг энэ хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомжид заасны дагуу зохицуулна.

36 дугаар зүйл. Төрийн нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааны санхүүжилт

36.1. Улс, орон нутгийн төсөөс санхүүждэг байгууллагын төрийн нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааг зохих төсвийн хөрөнгөөс, бусад байгууллага, хуулийн этгээд өөрийн хөрөнгөөр санхүүжүүлнэ.

37 дугаар зүйл. Төрийн нууцын хамгаалалтад тавих хяналт

37.1. Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн удирдлага, тэдгээрийн нууц хамгаалах нэгж, ажилтан тухайн байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцын хамгаалалтад хяналт тавина.

37.2. Ажил гүйцэтгэх гэрээний захиалагч нь тухайн ажлыг гүйцэтгэхтэй холбоотойгоор ажил гүйцэтгэгчид шилжүүлсэн төрийн нууцын хамгаалалтад хяналт тавих үүрэгтэй.

37.3. Тагнуулын байгууллага улсын хэмжээнд өмчийн хэлбэр, харьяалал харгалзахгүйгээр төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн төрийн нууцын хамгаалалтыг хянан шалгаж, зөрчил, дутагдлыг арилгах хугацаатай үүрэг өгч, биелэлтийг хангуулна.

37.4. Тагнуулын байгууллагын хяналт, шалгалтын дүнд гаргасан албан шаардлагыг байгууллага, албан тушаалтан заавал биелүүлж, хариу мэдэгдэх үүрэгтэй.

37.5. Энэ хуулийн 37.3-т заасан хяналт шалгалтыг зохион байгуулж явуулах журмыг Засгийн газар батална.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

38 дугаар зүйл. Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

38.1. Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу эрүүгийн, зөрчлийн болон сахилгын хариуцлага хүлээлгэнэ.

38.2. Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэлд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тагнуулын байгууллагаас дараах хариуцлага хүлээлгүүлэхээр харьяалах дээд шатны байгууллага, албан тушаалтанд санал тавьж шийдвэрлүүлнэ:

38.2.1. Энэ хуулийн 6.2, 6.3, 14.1 дэх хэсэг, 26, 27 дугаар зүйлд заасан үүргээ биелүүлээгүй албан тушаалтны албан тушаалын цалингийн хэмжээг гурван сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

38.2.2. Энэ хуулийн 6.2, 6.3, 14.1 дэх хэсэг, 26, 27 дугаар зүйлд заасан үүргээ удаа дараа биелүүлээгүй, мөн 37.4-т заасан үүргээ биелүүлээгүй албан тушаалтныг албан тушаал бууруулах, албан тушаалаас нь огцруулах, төрийн албанаас халах.

38.3. Харьяалах дээд шатны байгууллага, албан тушаалтан нь холбогдох албан тушаалтандаа энэ хуулийн 38.2-т заасан хариуцлага хүлээлгэж, энэ талаар 14 хоногийн дотор тагнуулын байгууллагад хариу мэдэгдэнэ.

38.4. Энэ хуулийн 38.2-т заасныг биелүүлээгүй, эсхүл биелүүлэхээс үндэслэлгүйгээр татгалзсан бол тухайн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх саналыг тагнуулын байгууллагаас түүнийг томилж, чөлөөлөх эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд тавьж шийдвэрлүүлнэ.

38.5. Тагнуулын байгууллагаас энэ хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан шаардлага, шийдвэрийг хүлээн авсан байгууллага, албан тушаалтан, иргэн түүний дагуу холбогдох арга хэмжээг авч, хариу мэдэгдэх үүрэгтэй.

38.6. Энэ хуулийн 38.5-д заасныг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

38.7. Төрийн нууцын тухай хууль зөрчигчид торгох шийтгэл оногдуулсан нь тухайн зөрчлийг арилгах, зөрчлийн улмаас бусдад учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

39 дүгээр зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

39.1. Энэ хуулийг 2026 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТӨРИЙН НУУЦЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА-ИЙГ
ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ**

1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын Засгийн газар 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр баталсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт заасны дагуу албаны нууцад хамааруулсан мэдээллийг ил болгох арга хэмжээг 2026 оны 01 дүгээр сарын 30-ны өдрийн дотор зохион байгуулна.

ГАРЫН ҮСЭГ

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

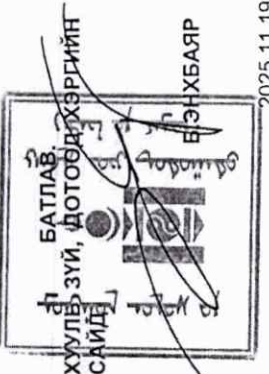
Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр баталсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн нууцын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

2025.11.19

ТӨРИЙН НУУЦЫН ЖАГСААЛТ БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 17-д "төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулах үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална" гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал"-ын 3.6.3.2-т "Төрийн мэдээллийн ангилал, нууцын эсрэгэллийг оновчтой болгож, нууц хамгаалалтыг шинэ түвшинд гаргах эрх зүйн орчин, удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоно" гэж, Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 5.4-т "иргэндээ үйлчилдэг, мэргэшсэн, чадварлаг ил тод, үр нөлөөтэй, ухаалаг төрийн албыг төлөвшүүлнэ", 7.5-д "төр, иргэн, хувийн хэвшлийн мэдээллийн бүрэн бүтэн, нууцлагдсан, хүртээмжтэй байдлыг баталгаажуулж, өрсөлдөх чадвар бий болгоно" гэсэн зорилтыг тусгасан ба тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.6.3-т "Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, хариуцлагатай байдлыг хангах, хяналт тавих зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно" гэж, 5.6.8-д "Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлтэй, ил тод байдлыг нэмэгдүүлж авлига үүсэх эрсдэлийг бууруулна" гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн, Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 4.1.4.1-д "Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлж, төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно" гэж заасан.

Мөн Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан "Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023-2030 он)"-ийн 10.1.1-д "Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагын харьяа төрийн өмчит хуулийн этгээдийн төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа болон хуулиар

төрийн нууцад хамааруулснаас бусад мэдээллийг ил тод болгож, түүнд тавих хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ" гэж заасан.

Дээрх бодлогын баримт бичигт дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах, авлига, хүнд суртлыг бууруулах, төрийн нууцын хадгалалт, хамгаалалт, хяналтын үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх нь Төрийн нууцын жагсаалтыг хуулиар батлах хууль зүйн үндэслэл, шаардлагыг илэрхийлж байна.

1.2.Практик хэрэгцээ, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу төрийн нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох зорилгоор 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (2004 онд шинэчлэн найруулсан)-ийг тус тус баталснаар төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг анх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцоо, эрх зүйн үндсийг тавьсан.

Тодруулбал, Улсын Их Хурлаас 1995 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр баталсан Төрийн нууцын тухай хуулиар төрийн нууцад хамааруулах зүйлийн хүрээг тогтоосон бөгөөд үүнтэй нийцүүлэн төрийн нууцад хамааруулах зүйлсийн жагсаалтыг салбар тус бүрээр 1995 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-73), 2004 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-60)-иар тус тус баталсан байна.

Одоогийн зохицуулалтын уялдаагүй байдал: 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр баталсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулиар төрийн нууцад хамааруулах мэдээллийн хүрээ, салбарыг нэгтгэн хуульчилж, тэдгээртэй нийцүүлэн мэдээллийн жагсаалтыг байгууллага тус бүрээр батлах эрхийг Засгийн газарт олгосон бөгөөд энэ нь төрийн нууцыг хуулиар тогтоох олон улсын нийтлэг зарчимд нийцэхгүй байна.

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс 2023 онд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнд "...салбар, байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад хуульд заасан төрийн нууц мэдээллийн хүрээнд хамаарахгүй мэдээллүүд багтсан", "...Засгийн газраас аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулахад төвлөрч, нууцлах нь ач холбогдлоо алдсан мэдээллийг ил болгох асуудлыг орхигдуулж байна" гэж дурдсан байна.¹

"Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-ыг Засгийн газрын 2017 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 247 дугаар тогтоолоор баталсан бөгөөд төрийн нууцын жагсаалтад нийт 33 байгууллагын 574 мэдээлэл байна.

Уг жагсаалтад 2019-2024 онд нийт 8 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд мэдээллийн жагсаалтаас хассан-2, өөрчлөлт оруулсан-3, нэмсэн-14 тохиолдол байна.

Хяналт, хариуцлага: Төрийн нууцын жагсаалтыг Засгийн газрын шийдвэрээр баталснаар Улсын Их Хурлын хяналт суларч, төрийн нууцын

¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, 2023 он, 14-15, 29 дэх хуудас.

жагсаалтыг үндэслэлгүй өргөжүүлэх, үүнтэй холбоотойгоор хүн хүч, техник технологи, зохион байгуулалтын хувьд үр ашиггүй байдлыг үүсгэж байна.

Төрийн нууцын жагсаалтыг ард түмнээс сонгон байгуулсан төрийн эрх барих дээд байгууллага Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулах замаар хууль тогтоох байгууллагын хяналтыг сайжруулж, ардчиллын зарчмыг хэрэгжүүлнэ.

Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс ирүүлсэн судалгаанаас үзэхэд, 2013-2024 оны байдлаар Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан төрийн нууцыг хууль бусаар олж авсан-3, задруулсан-8, үрэгдүүлсэн-3 гэмт хэрэгт нийт 14 хүн ял шийтгэгдсэн байна.

Иймд төрийн нууцын жагсаалтыг үндэсний аюулгүй байдлын шинэ болон бодит аюул занал (кибер аюулгүй байдал, өндөр технологи, эдийн засгийн аюулгүй байдал) зэрэгт нийцүүлэн шинэчилнэ.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төсөл нь мэдээ, баримт бичиг, эд зүйл, объект, үйл ажиллагааг Монгол Улсын төрийн нууцад хамааруулах, хууль хүчин төгөлдөр болох гэсэн хоёр зүйлтэй байна.

Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, гадаад харилцаа, батлан хамгаалах, хууль зүй, дотоод хэрэг, эдийн засаг, байгаль орчин, аялал жуулчлал, барилга, хот байгуулалт, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спорт, уул уурхай, зам, тээвэр, хүнс, хөдөө аж ахуй, хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар, төрийн аудит, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Үндэсний статистикийн хороо, Цөмийн энергийн комисс, Төрийн албаны зөвлөл, харилцаа холбоо, мэдээллийн технологи, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, тагнуулын байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллага, онцгой байдал, стандарт, хэмжил зүй, Үндсэн хуулийн цэц, шүүх, прокурор, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын хэмжээнд төрийн нууцад хамааруулах мэдээллийн жагсаалтыг гаргаж, нууцын зэрэглэл, нууцлах хугацааг тодорхойлно.

Төрийн нууц нь "онц чухал нууц", "маш нууц", "нууц" гэсэн зэрэглэлтэй, нууцлах хугацаа нь мэдээллийн ач холбогдлоос хамааран байнга болон 10-30 жил хүртэл хугацаатай байхаар тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, хүрэх үр дүн, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай санал

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль батлагдсанаар төрийн байгууллага, албан тушаалтан мэдээллийг үндэслэлгүйгээр нууцад хамааруулах явдлаас урьдчилан сэргийлж, улмаар төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэн, салбар, байгууллагын хэмжээнд мэдээллийг төрийн нууцад хэт өргөжүүлэн хамааруулах эрсдэл хумигдаж, төрийн нууцыг зөвхөн хуулиар тогтоох Үндсэн хуулийн үзэл санаа баталгаажна.

Түүнчлэн, төрийн нууцын жагсаалт нь цаг үеийн шаардлагад нийцэж, төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах, ашиглах эрх бүхий байгууллагаас хууль хэрэгжүүлэхэд харьцангуй тодорхой, ойлгомжтой болно.

Дөрөв.Хуулийн төслийн Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, шинээр боловсруулах болон нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг хуульд заасан шаардлагын дагуу Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцүүлэн боловсруулна.

---000---

ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төсөл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 17-д "Төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хангах улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална" гэж заасан.

Үндсэн хуульд заасны дагуу төрийн нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох зорилгоор 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (2004 онд шинэчлэн найруулсан)-ийг тус тус баталснаар төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг анх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тавьсан.

Тодруулбал, Улсын Их Хурлаас 1995 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр баталсан Төрийн нууцын тухай хуулиар төрийн нууцад хамааруулах зүйлийн хүрээг тогтоосон бөгөөд үүнтэй нийцүүлэн төрийн нууцад хамааруулах зүйлсийн жагсаалтыг салбар тус бүрээр 1995 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-73), 2004 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-60)-иар тус тус баталсан байна.

Үүнээс хойш Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 2004 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль хүчингүй болсон.

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс 2023 онд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнд "...салбар, байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад хуульд заасан төрийн нууц мэдээллийн хүрээнд хамаарахгүй мэдээллүүд багтсан", "...Засгийн газраас аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулахад төвлөрч, нууцлах нь ач холбогдлоо алдсан мэдээллийг ил болгох асуудлыг орхигдуулж байна" гэж дурдсан байна.¹

Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг Засгийн газрын 2017 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 247 дугаар тогтоолоор баталсан бөгөөд уг жагсаалтад нийт 33 байгууллагын 574 мэдээлэл байна.

Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад 2019-2024 онуудад нийт 8 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд мэдээллийн жагсаалтаас хассан-2, өөрчлөлт оруулсан-3, нэмсэн-14 тохиолдол байна.

Төрийн нууцын жагсаалтыг Засгийн газрын шийдвэрээр баталснаар Улсын Их Хурлын хяналт суларч, төрийн нууцын жагсаалтыг үндэслэлгүй өргөжүүлэх, үүнтэй холбоотойгоор хүн хүч, техник технологи, зохион байгуулалтын хувьд үр ашиггүй байдлыг үүсгэж байна.

¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлгээ, 2023 он, 14-15, 29 дэх хуудас.

Иймд төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах, авилга, хүнд суртлыг бууруулах, төрийн байгууллагын албаны нууцын хадгалалт, хамгаалалт, хяналтын үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл нь мэдээ, баримт бичиг, эд зүйл, объект, үйл ажиллагааг Монгол Улсын төрийн нууцад хамааруулах, хууль хүчин төгөлдөр болох гэсэн хоёр зүйлтэй.

Энэ хүрээнд Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, гадаад харилцаа, батлан хамгаалах, хууль зүй, дотоод хэрэг, эдийн засаг, байгаль орчин, аялал жуулчлал, барилга, хот байгуулалт, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спорт, уул уурхай, зам, тээвэр, хүнс, хөдөө аж ахуй, хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар, төрийн аудит, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Үндэсний статистикийн хороо, Цөмийн энергийн комисс, Төрийн албаны зөвлөл, харилцаа холбоо, мэдээллийн технологи, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, тагнуулын байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллага, онцгой байдал, стандарт, хэмжил зүй, Үндсэн хуулийн цэц, шүүх, прокурор, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын хэмжээнд төрийн нууцад хамааруулах мэдээллийн жагсаалтыг гаргаж, нууцын зэрэглэл, нууцлах хугацааг тодорхойлсон.

Хууль батлагдсанаар төрийн байгууллага, албан тушаалтан мэдээллийг үндэслэлгүйгээр нууцад хамааруулах явдлаас урьдчилан сэргийлж, улмаар төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэн, салбар, байгууллагын хэмжээнд мэдээллийг төрийн нууцад хэт өргөжүүлэн хамааруулах эрсдэл хумигдаж, төрийн нууцыг зөвхөн хуулиар тогтоох Үндсэн хуулийн үзэл санаа баталгаажна.

Түүнчлэн, төрийн нууцын жагсаалт нь цаг үеийн шаардлагад нийцэж, төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах, ашиглах эрх бүхий байгууллагаас хууль хэрэгжүүлэхэд харьцангуй тодорхой, ойлгомжтой болно.

Хуулийн төсөл нь улсын төсөвт хүндрэл учруулахгүй бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2.18 дахь заалтад заасны дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх болон хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх шаардлагагүй гэж үзсэн болно.

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨРИЙН НУУЦЫН ЖАГСАЛТ
БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Доор дурдсан мэдээ, баримт бичиг, эд зүйл, объект, үйл ажиллагааг Монгол Улсын төрийн нууцад хамааруулна:

а)МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Улсын Их Хурлын Тамгын газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлого, тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалтай холбоотой асуудлаар гарсан нууцлал зохих хэсэг	+			30
2.	Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлого, тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалтай холбоотой асуудлаар гарсан нууцлал зохих хэсэг	+	+		30, 20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн Улсын Их Хурлын чуулганы хаалттай хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг, бусад тээгч	+	+		30, 20
4.	Онц болон дайны байдал зарлах, цуцлах асуудал хэлэлцсэн Улсын Их Хурлын онцгой чуулганы хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг, бусад тээгч	+			30
5.	УИХ, Байнгын хорооноос байгуулсан ажлын хэсгийн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл агуулсан тайлан, илтгэх хуудас, танлцуулга, холбогдох баримт бичиг	+	+		30, 20
6.	Засгийн газар, Төв банкнаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээлэл		+		20
7.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад төрийн Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл	+	+		30, 20
8.	Аливаа улстай харилцах Монгол Улсын бодлого,	+	+		30, 20

	байр суурийг нарийвчлан илэрхийлсэн баримт бичиг, гадаад орнуудаас итгэмжлэгдсэн байдлаар авсан мэдээлэл				
9.	Олон улсын парламентын холбооны ээлжит хуралдаанаас нууцлан ирүүлсэн шийдвэр, мэдээлэл, факс, нот, албан бичиг, тэдгээрт төрийн нууцад хамаарах асуудлаар өгсөн харьцуулсан Ази, Номхон далайн орнуудын парламентчдын ээлжит чуулга уулзалтын нууцлал зохих мэдээлэл, харилцсан албан бичиг, факс	+			20
10.	Монгол Улсын Их Хурлын даргын төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын уулзалт яриа, хэлэлцээний талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл (сэдэв, илтгэл, тэмдэглэл, холбогдох баримт бичиг)	+			20
12.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар Монгол Улсын Их Хуралд ирүүлсэн Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж	+			30, 20
13.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж, илтгэх хуудас, танлцуулга	+			20
14.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гаргасан Тусгай хяналтын дэд хорооны тогтоол, дүгнэлт, хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, харилцсан албан бичиг	+			20
15.	Монгол Улсын Их Хурал, УИХ-ын гишүүд төрийн нууцад хамаарах асуудлаар харилцсан албан бичиг	+			20
16.	Улсын батлан хамгаалах, эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг	+			20
17.	Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг	+			20
18.	Төрийн банк, санхүү, мөнгө, өр зээл, албан татвар зэрэг улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлого, чиглэл, хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайлантай холбогдох асуудлаар эрх бүхий байгууллагуудаас нууцлан ирүүлсэн мэдээлэл, албан бичиг	+			20
19.	Улсыг батлан хамгаалахад онцгой ач холбогдол бүхий объектын байрлал, улсын тусгай хэрэгцээнд олгосон газар нутгийн зураг, жагсаалт, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг	+			20
20.	Холбогдох төрийн байгууллага, албан тушаалтнаас хуулиар батлан хамгаалах хүрээнд төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар ирүүлсэн илтгэх хуудас, танлцуулга, тайлан, мэдээлэл	+			20
21.	Тагнуулын байгууллага болон гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагуудын гүйцэтгэх ажлын батлагдсан төсөв, зардал, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, тэдгээр асуудлаар харилцсан албан бичиг	+			20

22.	Тануулын байгууллагын болон гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагуудын гүйцэтгэх ажлын санхүүгийн үйл ажиллагаанд хийсэн аудитын тайлан		+		20
23.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлтай холбоотой асуудлаар тануулын байгууллага болон эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас ирүүлсэн мэдээлэл, илтгэх хуудас, танилцуулга	+	+		30, 20
24.	УИХ, түүний Тамгын газрын Мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, программ хангамж, мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, мэдээлэл		+		20
25.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
26.	Төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл		+		20
27.	Улсын онц чухал болон тусгай объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+		20
28.	Хэлэлцэх асуудлын шинж байдал, гишүүдийн саналыг харгалзан хуралдсан УИХ-ын чуулганы хаалттай хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, беримт бичиг, бусад тээгч		+		20
29.	Төрийн тусгай хамгаалалтад байх албан тушаалтан, хурал, чуулган, арга хэмжээ, тээврийн хэрэгсэл, бусад зүйлийн байнгын болон цаг үеийн хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+		20
30.	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл ашиглан бэлтгэсэн тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц, тэдгээрийн тэмдэглэл		+		20

Б.МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ТАМГЫН ГАЗАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын үзэл бэримтлэл, номлолын нууцлалбал зохих хэсэг	+			30
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн гадаад улсад хийх айлчлалтай холбоотой Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын даргын захирамж, дэд даргын тушаал, албан бичиг		+		20
3.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг тодорхойлсон захирамж		+		20
4.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн дагуу баталсан Зэвсэгт хүчний тайван цагийн болон дайны байдлын үеийн зохион байгуулалтын талаарх мэдээлэл		+		30
5.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн хүрээнд баталсан зэвсэгт хүчний ажиллуулах ерөнхий болон стратегийн дэлгэн байгуулалтын төлөвлөгөө		+		20
6.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дайчилгааны төлөвлөгөө баталсан зарлиг, Зэвсэгт хүчний дайчилгааны нөөцийн бүрдүүлэлтийн талаар Засгийн газарт өгсөн чиглэл		+		20
7.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн хүрээнд батлан хамгаалахад зайлшгүй шаардагдах нөөцийг бүрдүүлэх, зэвсэг, техникийг шинэчлэх төсвийг шийдвэрлэх талаар Засгийн газарт өгсөн чиглэл		+		20
8.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн баталсан Монгол Улсын хил хамгаалалтын дүрэм, хил хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой нууцлалбал зохих мэдээлэл		+		20
9.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн хүрээнд гүйцэтгэх ажилтан, нууц гүйцэтгэх ажилтныг одон, медалиар шагнах, хүртээсэн цол, шагнасан одон, медалиг хасах тухай зарлиг		+		20
10.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн хүрээнд террорист үйлдлийн сөрөг тусгай ажиллагаа явуулах дүрмийг баталсан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлиг, холбогдох мэдээлэл		+		20
11.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой асуудлаар тануулын байгууллага	+	+		30, 20

	болон эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас ирүүлсэн мэдээлэл, илтгэх хуудас, танилцуулга				
12.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газраас төрийн байгууллага, албан тушаалтантай харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл	+	20		
13.	Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын төрийн болон албаны нууцын архивын данс, бүртгэл, жагсаалт	+	20		
14.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, холбогдох баримт бичиг	+	20		
15.	Хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл	+	20		
16.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай баримт бичиг, мэдээлэл	+	20		

В/ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын үзэл баримтлал, номлолын нууцлал зохих хэсэг	+			30
2.	Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлого, тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалтай холбоотой асуудлаар гарсан нууцлал зохих Засгийн газрын тогтоол, бусад шийдвэр, тэдгээрийн хувийн хэрэг	+	+		30, 20
3.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн Засгийн газрын хаалттай хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг, тэдгээрийн хувийн хэрэг, бусад нууц тээгч	+	+		30, 20
4.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлд танилцуулсан мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг	+	+		30, 20
5.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар төрийн байгууллага, хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, бусад нууц тээгч	+	+		30, 20
6.	Засгийн газар, Төв банкнаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээлэл		+		20
7.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
8.	Аливаа улстай харилцах Монгол Улсын бодлого, байр суурийг нарийвчлан илэрхийлсэн баримт бичиг, гадаад орнуудаас итгэмжлэгдсэн байдлаар авсан мэдээлэл	+	+		30, 20
9.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний айлчлалын талаар хэлэлцсэн Засгийн газрын хаалттай хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг, тэдгээрийн хувийн хэрэг, бусад нууц тээгч		+		20
10.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын уулзалт яриа, хэлэлцээний талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл (сэдэв, илтгэл, тэмдэглэл, холбогдох баримт бичиг)		+		20
11.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар Засгийн газарт ирүүлсэн Үндэсний аюулгүй		+		20

	байдлын зөвлөлийн зөвлөмж				
12.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж, илтгэх хуудас, танилцуулга	+			20
13.	Улсын батлан ​​хамгаалах, эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг	+			20
14.	Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг	+			20
15.	Улсын эрдэнэсийн нөөцийн сангийн байршил, тэдгээрийн хамгаалалттай холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг	+			20
16.	Төрийн банк, санхүү, мөнгө, өр зээл, албан татвар зэрэг улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бодлого, чиглэл, хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайлантай холбогдох асуудлаар эрх бүхий байгууллагуудаас нууцлан ирүүлсэн мэдээлэл, албан бичиг	+			20
17.	Улсыг батлан ​​хамгаалахад онцгой ач холбогдол бүхий объектын байрлал, улсын тусгай хэрэгцээнд олгосон газар нутгийн зураг, жагсаалт, холбогдох мэдээлэл, баримт бичиг	+			20
18.	Холбогдох төрийн байгууллага, албан тушаалтнаас хуулиар батлан ​​хамгаалах хүрээнд төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар ирүүлсэн илтгэх хуудас, танилцуулга, тайлан, мэдээлэл	+			20
19.	Тагнуулын байгууллага болон гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагуудын гүйцэтгэх ажлын батлагдсан төсөв, зардал, холбогдох мэдээлэл	+			20
20.	Тагнуулын байгууллагын бүтэц, орон тоог баталсан тухай Засгийн газрын шийдвэр, нууцалбал зохих мэдээлэл	+			20
21.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлтай холбоотой асуудлаар тагнуулын байгууллага болон эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас ирүүлсэн мэдээлэл, илтгэх хуудас, танилцуулга	+	+		30, 20
22.	Монгол Улс, ОХУ, БНХАУ-ын хилийг шалгах үед үйлдсэн протокол, холбогдох мэдээлэл	+			20
23.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хамгаалагдсан байр, төсөв байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл	+			20
24.	Онцгой нөхцөл байдал бий болсон үед үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын харилцан ажиллах төлөвлөгөө	+			20
25.	Хуулиар төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл,	+			20

	төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын удирдлагын шийдвэр, холбогдох баримт бичиг	+			
26.	Архивт хадгалагдаж байгаа төрийн нууцад хамаарах мэдээ, баримт бичиг, бусад тээгч, архивын данс, бүртгэл, жагсаалт	+			30, 20
27.	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, програми хангамж, мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, мэдээлэл	+			20
28.	Төрийн нууц тээгчиг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл	+			20
29.	Төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл	+			20
30.	Улсын онц чухал болон тусгай объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл	+			20
31.	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл ашиглан бэлтгэсэн тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц, тэдгээрийн тэмдэглэл	+			20
32.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой үндэсний хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалт, дэд бүтцийн төслийн ажил, түүнд оролцуулах зөвсэлт хүчний бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгслийн тоо хэмжээ болон ус хангамжийн эх үүсвэр, худалдан авах үйл ажиллагааны нууцалбал зохих хэсэг	+			20
33.	Засгийн газрын байгууллагуудын нэгдсэн цогцолборын техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл, бүтээн байгуулалтын ажил, зохион байгуулалттай холбоотой	+			20

д/ГАДААД ХАРИЛЦААНЫ САЛБАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна гадаад харилцааны салбарт дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

	зөвлөлтэй байгуулсан харилцаа хамтын ажиллагааны баримт бичиг				
26.	Аймаг, нийслэлийн болон бусад томоохон суурин газрын цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга, байгууламжийн байршлын зураг, хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой мэдээлэл	+		30	
27.	Онц чухал болон тусгай объек, үйл ажиллагааны тухай мэдээ, мэдээлэл	+		20	
28.	Төрийн нууцад хамаарах материалаас ишлэл авч боловсруулсан илтгэх хуудас, танилцуулах мэдээ, танилцуулах тойм мэдээ	+		20	
29.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, санал, зөвлөмж, дүгнэлт	+		20	
30.	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл, нууц тээгчийг ашиглан бэлтгэсэн ном, сурах бичиг, бүтээл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, тайлан илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, санал, зөвлөмж, хурал, зөвлөгөөн, лекц			30, 20	
31.	Үндэсний аюулгүй байдал, төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, бусад нууцтээгч		нууцсан зэрэглэлээр		
32.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл	+		20	
33.	ҮАБЗ-ийн төсвийн бусдаар гүйцэтгүүлэх ажил, үйлчилгээний зардал	+		20	

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Гадаад бодлого, олон талт хамтын ажиллагааны хүрээнд Монгол Улсын баримтлах байр суурийн нууцлал зохих хэсэг		+		20
3.	Аливаа улстай харилцах Монгол Улсын чиг бодлого, байр суурийг нарийвчлан илэрхийлсэн мэдээлэл, гадаад орны байгууллага, иргэдээс итгэмжилсэн байдлаар авсан мэдээлэл		+		20
4.	Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг		+		20
5.	Засгийн газар хоорондын болон олон улсын байгууллагуудтай байгуулсан дараах гэрээ хэлэлцээр: а) санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон ер, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээ, мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг, б) хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар байгуулсан гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл		+		20
6.	Төрийн дээд, өндөр түвшний харилцан айлчлалын үеэр яригдах хуулиар төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан яриа, хэлэлцээний сэдэв, тэдгээрт өгсөн санал, ярианы тэмдэглэл		+		20
7.	Онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед жилийн чанадад ажиллаж байгаа ДТГ-ын ажиллах ерөнхий төлөвлөгөө, ажлын удирдамж		+		20
8.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох дээд, өндөр түвшний болон Засгийн газрын төлөөлөгчдийн удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
9.	Олон улсын байгууллагын сонгуульд Монгол Улсын баримтлах байр суурь, өгөх санал		+		Сонгууль дуустал
10.	НҮБ, олон улсын бусад байгууллагын тогтоол, шийдвэрийг батлахад Монгол Улсын		+		Санал өгөх

е/БАТЛАН ХАМГААЛАХ САЛБАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлээс гадна баглан хамгаалах салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл	Нууцлах хугацаа (жилээр)
№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Онц чухал нууц	Маш нууц
1.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, гадаад бодлогын үзэл баримтлал, номлолын нууцлалбал зохих хэсэг	+	
2.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+
3.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+
4.	Орон нутгийн хамгаалалтын төлөвлөгөө, хүч зэрэгслийн тооцоо, судалгаа, арга ажиллагааны тактикийн тухай мэдээлэл (улсын болон нийслэл, аймгийн хэмжээнд)		+
5.	Зэвсэгт хүчний тайван цагийн болон дайны байдлын үеийн зохион байгуулалтын БҮДҮҮВЧ	+	
6.	Төрийн цэргийн байгууллагын нэгтгэл, ангийн байлдааны цагийн орон тоо, зохион байгуулалт, бүтэц, холбогдох баримт бичиг		+
7.	Төрийн цэргийн байгууллагын нэгтгэл, ангийн орон тоо, бүтэц зохион байгуулалттай холбоотой мэдээлэл агуулсан үеийн жинхэнэ нэр		+
8.	Төрийн цэргийн байгууллагын байрлах чадвар, байлдааны бэлэн байдлыг тодорхойлсон нэгдсэн үзүүлэлт, мэдээлэл		+
9.	Улсыг агаарын довтолгооноос хамгаалах тогтолцоо, төлөвлөгөө, удирдамж		+
10.	Зэвсэглэл, байрлах чадварыг тодорхойлсон үнэлэлт бүхий байлдааны бэлтгэл сургуулийн нэгдсэн дүн, шалгалтын акт, тайлан, илтгэл		+
11.	Байлдааны цагийн орон тооны зэвсэглэл, цэргийн тэхрэл, тусгай зориулалтын багаж, галт хэрэглэлийн хангалт, хэрэгцээ, хөдөлгөөнийг тодорхойлсон мэдээ, данс бүртгэл, тайлан, захиалга		+
12.	Төрийн цэргийн байгууллагын стратегийн удирдамж, бэлэн байдлын төлөвлөгөө, тэдгээрийн биелэлт, тооцоо	+	
13.	Зэвсэгт хүчнийг бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлэх, байлдаанд бэлтгэх, шилжүүлэн байрлуулах төлөвлөгөө, хавсралт төлөвлөгөөнүүд	+	

14.	Зэвсэгл халдлага, түрэмгийллээс хамгаалах арга ажиллагааны тактикийн тухай мэдээлэл		+	20
15.	Зэвсэгл хүчнийг хөгжүүлэх болон өөрчлөн зохион байгуулах эхтэйн төлөвлөгөө, анги, байгууллагыг байгуулах, шилжүүлэн байрлуулах, татан буулгахтай холбогдсон баримт бичиг, тооцоо, мэдээ (төслийн шатанд нэгэн адил)		+	20
16.	Зэвсэгл хүчний анги, салбар, байгууллагын байлдааны бэлэн байдлыг хангах, тэдгээрийг байлдааны бэлэн байдлын дээд зэргүүдэд шилжүүлэх удирдамж, захирамж, төлөвлөгөө, мэдээ		+	20
17.	"Түгшүүр", "Цугларалт" дохиогоор ажилласан дүнгийн тухай нэгдсэн мэдээ, баримт бичиг		+	20
18.	Зэвсэгл хүчний бүх шатны тагнуулын нэгжийн бүтэц, орон тоо, зохион байгуулалт, зэвсэглэл, техник хэрэгслийн тухай баримт бичиг, мэдээ, мэдээлэл		+	20
19.	Тагнуулын удирдамж, захирамж, байлдааны даалгавар, төлөвлөгөө, тайлан, мэдээ, сэлт, туршилт судалгааны ажлын үр дүнтэй холбоотой баримт бичиг, сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөө		+	20
20.	Төрөл мэргэжлийн цэргийн тагнуулын төлөвлөлт, арга тактик, үйл ажиллагаанд холбогдох баримт бичиг, тагнуулын мэдээ, мэдээлэл солилцох журам		+	20
21.	Цэрэг-улс төр, цэрэг-стратегийн орчин, гадаад орнуудын зэвсэгл хүчинд өгсөн үнэлгээ, түүнд холбогдох мэдээлэл		+	20
22.	Байлдааны болон хил хамгаалалтын бэлэн байдлын мэдээ, байлдааны тушаал, захирамж, байлдааны ажиллагааны газар, орныг төхөөрөмжлөхтэй холбогдсон мэдээлэл		+	20
23.	Байлдааны ажиллагааны бүс, чиглэл, зааг, районы өгөгдөхүүн, тэдгээрийг төхөөрөмжлөхтэй холбогдсон баримт бичиг, мэдээ, мэдээлэл		+	20
24.	Цэргийн тусгай объектын харуул хамгаалалтын байдал, байлдааны жижүүрлэлтийн зохион байгуулалт, ажиллагаатай холбогдсон удирдамж, захирамж, баримт бичиг, мэдээ, мэдээлэл		+	20
25.	Батлан хамгаалах болон улсын хил хамгаалах зориулалттай, хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл агуулсан нутаг дэвсгэрийн гравиметрийн зураглалын төрөл бүрийн хэмжээст зураглал, геодези, байрзүй, агаарын зураг		+	20
26.	Цэргийн барилгын газар олголтын материал 1:500, 1:1000-ны газрын зураглал, холбогдох тайлбар бичиг		+	20
27.	Улсын болон цэргийн дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө, нөөц, нөхөн хангах тооцоо		+	20

28.	Төрийн цэргийн байгууллагын байлдааны техник зэвсэглэл, материал, галт хэрэгслийн хангалт, захиалга, нөөцийн талаарх мэдээлэл		+	20
29.	Зэвсэгл хүчин, анги, байгууллагыг дайчилгаагаар өргөтгөн зохион байгуулж, бэлэн байдлын дээд зэргүүдэд шилжүүлэх төлөвлөгөө, түүнтэй холбогдсон бүх төрлийн мэдээ, баримт бичиг, судалгаа тооцоо, бүүдүүвч		+	20
30.	Дайчилгааны бэлэн байдлын төлөвлөгөөг боловсруулж, тодотгох удирдамж, заавар	+		30
31.	Дайчилгаатай сургуулийн баримт бичиг, дайчлах хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+	20
32.	Цэргийн ангийн болон байлдааны дугаар, цэргийн мэргэжлийн дугаарын нэгдсэн жагсаалт		+	20
33.	Дайчилгааны зарлан мэдээллийн дохио, захирамж, явуулах төлөвлөгөө, заавар		+	20
34.	Дайчилгааны болон байлдааны үеийн улсын болон батлан хамгаалах материаллаг нөөцийг хадгалж байгаа газрын хянг, агуулахын тоо, багтаамж, ажиллагаатай холбогдсон баримт бичиг, мэдээлэл		+	20
35.	Зэвсэг, галт хэрэглэл, хүнс, шатахуун тосолгооны материал, санхүүгийн хангалт, нэгдсэн захиалга, мэдээ, тайлан, төлөвлөгөө, тооллогын актууд		+	20
36.	Цэргийн зориулалттай цацраг идэвхт болон химийн хорт бодис, тэсэрч дэлбэрэх зүйлийн нөөцийн тоо, хэмжээ, хадгалж байгаа газар, тээвэрлэлт, харуул хамгаалалтын тухай мэдээ тэдгээрийг бэлтгэх журам, арга ажиллагаатай холбогдсон баримт		+	20
37.	Төрийн цэргийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүний тоо бүртгэл		+	20
38.	Бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл		+	20
39.	Цэргийн мэргэжлийн ангилал болон оногдуулан данслагдсан хүн, техникийн нэгдсэн дүн, тооцоо (улсын болон нийслэл, аймгийн хэмжээнд)		+	20
40.	Төрийн цэргийн байгууллагын автоматжуулсан болон далдуур (удирдлага холбооны) удирдлагын системийн бүтэц, зохион байгуулалт, хангалтын тухай мэдээлэл		+	20
41.	Зэвсэгл хүчний бүх шатны удирдлагын байруудтай зохион байгуулах холбоо, мэдээллийн системийн болон техник зохион байгуулалтын бүүдүүвч		+	20
42.	Цэргийн далдуур удирдлагын зохион байгуулалттай холбогдох баримт бичиг, хангалтын тухай мэдээлэл, ном материал, дүрэм, заавар		+	20
43.	Цэргийн далдуур удирдлага, шифрийн үйл ажиллагаа, харилцаа, арга, хэрэгсэл, материал, түүнтэй холбоотой мэдээлэл, техник, хэрэгсэл, түүхүүрийн хангалт		+	20

44.	Агаарын цэргийн радио долгионы давтамжийн хуваарилалт, солих хугацаа, бүдүүвч					20
45.	Зэвсэгт хүчний бүх шатны удирдлагын байгууллага, анги, салбарууд, зангилаануудын байлдааны цагийн нэр, радио өгөгдөхүүн, радио тор, чигийн бүрэлдэхүүн, Долгионы тухай жагсаалт, бүртгэл тооцоо					20
46.	Холбооны сүлжээ, радио Долгионы давтамжийн хуваарилалтын тухай мэдээлэл					20
47.	Удирдлагын байрны бүтэц, зохион байгуулалт, холбоо мэдээллийн сүлжээний төхөөрөмжлөл, зураг, бүдүүвч хамгаалалтын зохион байгуулалт					20
48.	Улсын болон цэргийн дайчилгааны зорилго, цар хүрээ, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төрөл, багтаамж, арга хэлбэр					20
49.	Улсын дайчилгааны нэгдсэн төлөвлөгөө					30
50.	Төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөөний тухай мэдээлэл					20
51.	Зэвсэглэл, цэргийн техник, галт хэрэгжлэлийн нөөц агуулахын хүчин чадал, өнгөлөн далдлалт, байрлалт, хамгаалалт, түүнд хүрэх замын тухай мэдээ					20
52.	Зэвсэг, байлдааны техник, хүн хүчний тоог тодорхойлсон ар тал, санхүүгийн хангалт, төлөвлөгөө, төсөв, тооцоо, мэдээ, шалгалтын акт					20
53.	Мөнгөн хөрөнгийн нэгдсэн захиалга, санхүүжилт, түүнд холбогдох мэдээ, баримт тооцоо					20
54.	Улсын болон батлан хамгаалах материаллаг нөөцийн жилийн болон дунд, урт хугацааны үндсэн чиглэлийн төслийн тооцоо, үндэслэл, түүнийг хэрэгжүүлэх талаар төрийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан баримт бичиг					20
55.	Улс орныг дайны байдалд шилжүүлэх төлөвлөгөө					30
56.	Дайны болон дайн бүхий байдлын үед төрийн байгууллагын ажиллах төлөвлөгөө, түүнд холбогдох мэдээлэл					20
57.	Онцгой нөхцөл байдал бий болсон үед үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын харилцан ажиллах төлөвлөгөө					20
58.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хоргодох байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл					20
59.	Төрийн тусгай хэрэгжлэлийн мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, програм хангамж, мэдээллийн сан					20
60.	Мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, радио					20

	Долгионы мэдээлэл	давтамжийн хуваарилалтын			
61.	Кибер аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан, тооцоо, судалгаа, мэдээ, мэдээлэл				20
62.	Кибер аюулгүй байдлын бодлого, төлөвлөлт, нэгжийн бүтэц зохион байгуулалт, сүлжээний бүдүүвч, хамгаалалтын төхөөрөмж, төхөөрөмжийн хүчин чадал, програм хангамж, эх код, тайлан, илтгэл, мэдээллийн сан				20
63.	Мэдээллийн сүлжээн дэх нэвтрэлт, хандалт, шуурхай ажиллагаа, судалгаа үйлдвэрлэлийн чиглэлийн үйл ажиллагаа				20
64.	Төрийн шифр харилцааны бодлого				30
65.	Төрийн тусгай хэрэгжлэлийн мэдээлэл, холбооны болон шифрийн криптографын боловсруулалт, сан, нөөц, шифрийн арга ажиллагаа, аргачлал, тэдгээрийг ашиглах заавар, код, түлхүүр, түүнтэй холбоотой мэдээлэл				30
66.	Төрийн шифр мэдээ, шифрийн харилцааны дүрэм, заавар, шифрийн материалын бүртгэл				30
67.	Зэвсэгт хүчний холбооны системийг байлдааны цагт дэлгэн байгуулах төлөвлөгөө, байлдааны дохио дамжуулах түлхүүрийн техник хэрэгсэл, нууцлалын баримт бичиг				20
68.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл				20
69.	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл, нууц тээгчийг ашиглан бэлтгэсэн ном, сурах бичиг, бүтээл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц, гүйцэтгэх ажлын сургалтын хөтөлбөр, хичээлийн тэмдэглэл				20
70.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлыг шалгасан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нууцлал зохих баримт бичиг, мэдээлэл				20
71.	Хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл				20
72.	Улсын онц чухал болон тусгай объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл				20
73.	Цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийн байршлын зураг, хамгаалалтын тухай мэдээлэл				20
74.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээ, баримт бичиг, эд зүйлийг битүүмжлэн хүргэх төрийн тусгай болон дипломат шуудан, битүүмжлэхээс хэрэглэгчид хүргэх үйл ажиллагаа				20

75.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20
76.	Хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтад байх албан тушаалтан, иргэн болон хурал, чуулган, арга хэмжээ, тээврийн хэрэгсэл, бусад зүйлийн байнгын болон цаг үеийн хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч, хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+		20
77.	Улсын хил халхлах, хамгаалах удирдамж, шийдвэр, төлөвлөгөө, түүнд холбогдох хэвсрэлт, тооцоонууд		+		20
78.	Улсын болон цэргийн онц чухал объектуудыг агаараас халхлах төлөвлөгөө, хүч хэрэгслийг ашиглах журам		+		20

ӨХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРЭГ,
ХУУЛЬ САХИУЛАХ САЛБАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна хууль зүй, дотоод хэрэг, хууль сахиулах салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Аливаа улстай харилцах Монгол Улсын чиг бодлого, байр суурийг нарийвчлан илэрхийлсэн мэдээлэл, гадаад орнуудаас итгэмжлэгдсэн байдлаар авсан мэдээлэл		+		20
3.	Засгийн газар, Төв банкнаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловруулалтын шатанд хууль зүйн дүгнэлт гаргуулахаар ирүүлсэн мэдээлэл		+		20
4.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн бэлтгэл ажлын хүрээнд Гадаад харилцааны яамтай харилцсан албан бичиг, мэдээлэл		+		20
5.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
7.	Эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг		+		20
8.	Улсын эрдэнэсийн сангийн хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+		20
9.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+		20

10.	Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө				20
11.	Төрийн цэргийн байгууллагын нэгтгэл, ангийн орон тоо, бүтэц зохион байгуулалттай холбоотой мэдээлэл агуулсан үеийн жинхэнэ нэр, холбогдох баримт бичиг	+			20
12.	Төрийн цэргийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүний тоо бүртгэл, бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл, цэргийн мэргэжлийн ангилал, оногдуулан данслагдсан хүн, техникийн нэгдсэн дүн, тооцоо	+			20
13.	Төрийн цэргийн байгууллагын удирдлагын байрны байршил, мэдээлэл, холбооны сүлжээ, радио долгионы давтамжийн хуваарилалтын тухай мэдээлэл	+			20
14.	Монгол Улсын хил хамгаалалтын дүрэм, улсын хил хамгаалалтыг зохион байгуулж, удирдах тухай удирдамж, тушаал, захирамж	+			20
15.	Хил хамгаалах албаны бэлэн байдлын төлөвлөгөө, холбогдох баримт бичиг	+			20
16.	Улсын хил хамгаалалт, шалган нэвтрүүлэх албаны арга ажиллагаа, хангалтыг зохион байгуулахтай холбоотой мэдээлэл	+			20
17.	Хилийн болон шалган нэвтрүүлэх албаны дэвтэр (хөтөлж эхэлмэгц нууц)	+			20
18.	Төрийн цэргийн байгууллагын байдлааны техник, зэвсэг, тусгай зориулалтын материал хэрэгсэл, галт хэрэгсэлийн тоо, бүртгэл, захиалга, нөөцийн талаарх мэдээлэл	+			20
19.	Хил хамгаалах байгууллагын холбоо, цэргийн далдуур удирдлагын заавар	+			20
20.	Улсын хил хамгаалах зориулалттай болон хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл агуулсан гравиетрийн зураглалын төрөл бүрийн хэмжээст зураглал, геодези, байрзүй, агаарын зураг	+			20
21.	Онцгой нөхцөл байдал бий болсон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын харилцан ажиллах төлөвлөгөө	+			20
22.	Хил хамгаалах байгууллагын бэлэн байдлын сар бүрийн үйл ажиллагааны мэдээ	+			20
23.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хоргодох байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл	+			20
24.	Гүйцэтгэх ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж, тэдгээрийг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл	+		байнга	
25.	Гүйцэтгэх ажлын тоо бүртгэлийн болон тусгай сангийн мэдээлэл	+		байнга	
26.	Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн болон тусгай техник хэрэгслийн тоо бүртгэлийн сан, түүнд	+		20	

	ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, програм хангамж, нууцлах код, түүхүүр, өгөгдөл, нууц тээгчид байгаа мэдээлэл				
27.	Бие бүрэлдэхүүнийг нь нууцалбал зохих гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий салбар нэгж, тэдгээрийн барилга байгууламж, нууц байр, уулаалтын байр, халхавчийн аж ахуйн нэгж, баримт бичиг, тэдгээртэй холбоотой мэдээлэл, үйл ажиллагаа, байршил, тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар, гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл, түүнийг ашиглах үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээлэл	+			20
28.	Гүйцэтгэх ажлын шугамаар шалгасан болон шалгаж байгаа хэргийн материал, баримт сэлт, мэдээлэл	+			20
29.	Гүйцэтгэх ажлыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар гаргасан шийдвэр, заавар, журам, бусад баримт бичиг	+			20
30.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх ажил эрхлэх нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны тухай мэдээлэл	+			20
31.	Гүйцэтгэх ажилтан, гүйцэтгэх ажилтны үйл ажиллагааны үндсэн төлөвлөгөө, тайлан, ажлын байрны тодорхойлолт	+			20
32.	Гүйцэтгэх ажлын зардал, тэдгээрийн гүйцэтгэлийн тайлангийн мэдээлэл	+			20
33.	Нууц гүйцэтгэх ажилтны хувийн хэргийн болон тэдний албан ажилтай холбоотой мэдээлэл	+			20
34.	Цагдаагийн байгууллагаас үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой асуудлаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд илгээсэн мэдээлэл	+			20
35.	Цагдаагийн байгууллагын Тусгай архивын сан, гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий нэгжийн нууцын архивын данс, бүртгэл, архивын баримт, түүнтэй холбогдолтой эд зүйл, мэдээ, хөтлөх хэргийн нэрийн жагсаалт	+			20
36.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагыг өндөржүүлсэн бэлэн байдалд шилжүүлэх төлөвлөгөө, террор, хорлон сүйтгэх ажиллагаа, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажиллагааны төлөвлөгөө, удирдамж, хэрэглэх дохио, холбогдох баримт бичиг	+			20
37.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор цагдаагийн байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа	+			20
38.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын өөрийн аюулгүй байдлыг хангах ажлын зохион байгуулалт, арга, тактик, хүч, хэрэгсэл, төлөвлөгөөний мэдээлэл	+			20
39.	Гүйцэтгэх ажлын зориулалттай зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, материал техникийн хангалт, нөөцийн мэдээлэл	+			20
40.	Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд заасан нүүлгэн шилжүүлэх, баримт бичгийг	+		байнга	

Ж/БАНК, САНХҮҮГИЙН САЛБАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлээс гадна банк, санхүүгийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Засгийн газар, Төв банкнаас гадаад орон, олон улсын байгууллагатай банк, санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээ, баримт бичиг		+		20
3.	Төрийн Дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
4.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуусвал	
5.	Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг		+		20
6.	Талнуулын байгууллага болон гүйцэтгэх ажил эрхэлдэг эрх бүхий байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, орон тооны талаарх мэдээлэл		+		20
7.	Талнуулын байгууллагын төсөв, гүйцэтгэх ажил эрхэлдэг эрх бүхий байгууллагуудын гүйцэтгэх ажлын төсөв, төсвийн дэлгэрэнгүй үзүүлэлт, гүйцэтгэлийн тайлан		+		20
8.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан болон Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой мэдээлэл		+		20
9.	Сангийн яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
10.	Улсын эрдэнэсийн нөөцийн сангийн байршил, тэдгээрийн хамгаалалтын тухай мэдээлэл		+		20
11.	Мөнгөн тэмдэгтийн нөөцийн тухай болон нөөцийн сангийн байршил, тэдгээрийн хамгаалалтын тухай мэдээлэл		+		20
12.	Мөнгөн тэмдэгтийн эх загвар бүтээх, үйлдвэрлэх, устгах, мөнгөн тэмдэгтийн нийлүүлэлт, солилцоо, гүйлгээнээс гаргах тухай мэдээлэл		+		20
13.	Хяналт шалгалтад хамрагдсан төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл, холбогдох		+		20

	баримт бичиг				
14.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлан чиг үүрэгтэй байгууллагуудын зөвсөг, тусгай хэрэгсэл, материал техникийн хангалтыг улсын хилээр нэвтрүүлэхтэй холбоотой баримт бичиг, холбогдох мэдээлэл	+			20
15.	Терроризмтэй тэмцэх ажиллагаанд хамаарах мэдээ, баримт бичиг	+			20
16.	Гүйцэтгэх ажил эрхлэх бүхий байгууллагын үйл ажиллагааг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл	+			20
17.	Төрийн мэдээлэл, холбооны сүлжээгээр дамжиж байгаа гааль, татварын байгууллагын систем, сүлжээ, тэдгээрийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой мэдээлэл	+			20
18.	Монголбанкны ерөнхийлөгч, Сангийн сайд болон бусад эрх бүхий албан тушаалтны төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан тушаал, тэдгээрийн нууцалбал зохих хэсэг	+			20
19.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл	+			20
20.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг	+			20
21.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг	+			20

З/БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний айлчлалын бэлтгэл ажилтай холбоотой бусад яамд, холбогдох байгууллага, албан тушаалтантай харилцсан албан бичиг		+	20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+	20
6.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарын шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+	20
7.	Аймаг, нийслэлийн болон бусад томоохон суурин газрын цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийн байршлын зураг, хамгаалалтын тухай мэдээлэл		+	20
8.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+	20
9.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг, бусад тээгч		+	20
10.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20

И/БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна барилга, хот байгуулалтын салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+	20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Эрдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцлалвал зохих хэсэг		+	20
6.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хоргодох байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл		+	20
7.	Барилга, хот байгуулалтын яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+	20
8.	Батлан хамгаалах болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авсан болон авахаар төлөвлөж буй газар, тусгай объектын байршлыг харуулсан зураг, тогтоол, шийдвэр, цахим өгөгдлийн сан, холбогдох мэдээлэл		+	20
9.	Батлан хамгаалах, улсын хил хамгаалах зориулалттай болон хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл агуулсан байр зүйн зураг		+	20
10.	Аймаг, нийслэлийн болон бусад томоохон суурин газрын цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийн байршлын зураг, хамгаалалтын тухай мэдээлэл		+	20
11.	Улсын онц чухал болон тусгай объектын		+	20

	байршилг агулсан байр зүйн зураг, олгосон газрын нэр, цахим өгөгдлийн сан						
12.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг	+				20	
13.	Үндэсний аюулгүй байдал, төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг	+				20	
14.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл Ерөнхийлөгчийн ордон, өргөө, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдын зориулалтын орон сууц байрлах төрийн тусгай хамгаалалт бүхий газрын газар зохион байгуулалт, хот төлөвлөлтийн баримт бичиг	+				20	
15.	Ерөнхийлөгчийн ордон, өргөө, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдын зориулалтын орон сууцны барилга байгууламжийн зураг төсөл	+				20	
16.	Засгийн газрын байгууллагуудын нэгдсэн цогцолборын техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл, бүтээн байгуулалтын ажил, зохион байгуулалттай холбоотой	+				20	

ИБОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЛБАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна.

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн сэдэв, илтгэл, тэмдэглэл тэдгээрт холбогдох баримт бичиг		+		20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуусгал
4.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл, баримт бичиг, бусад тээгч		+		20
5.	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл, нууц тээгчийг ашиглан бэлтгэсэн ном, сурах бичиг, бүтээл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц		+		20
6.	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
7.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, бусад мэдээлэл		+		20
8.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
9.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20

КУУЛ УУРХАЙ, ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАР

Төрийн нууцанд тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна.

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэргэлэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
3.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуусгал
5.	Эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцлал зохих хэсэг		+		20
6.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хоргодох байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын тухай мэдээлэл		+		20
7.	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
8.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20
9.	Үндэсний аюулгүй байдал, төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+		20
10.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
11.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой үндэсний хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалт, дэд бүтцийн төслийн ажил, түүнд оролцуулах зэвсэгт хүчний бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгслийн тоо хэмжээ		+		20

болон ус хангамжийн эх үүсвэр, худалдан авах үйл ажиллагааны нууцлал зохих хэсэг

Л/ЗАМ, ТЭЭВРИЙН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна зам, тээврийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцны зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гадаад орнуудын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл		+		20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Зам, тээврийн хөгжлийн яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+		20
7.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
9.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20

М/ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцны зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Засгийн газраас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай санхүүгийн салбарт хамтран ажиллах болон өр зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээлэл		+		20
3.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээрийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамны дайчилгааны даалгавар төлөвлөгөө		+		20
6.	Цэргийн бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэг татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн тоо, холбогдох мэдээлэл		+		20
7.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
8.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
9.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20
10.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20

НХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна.

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний айлчлалын бэлтгэл ажилтай холбоотой төрийн байгууллага, албан тушаалтантай харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+		20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар тус яамнаас боловсруулсан Засгийн газрын шийдвэрийн төсөл, танилцуулга, уг асуудлын талаарх төрийн бусад байгууллагуудаас ирүүлсэн санал		+		20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
6.	Төрийн цэргийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүний тоо бүртгэл, бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл		+		20
7.	Тагнуулын байгууллагын болон гүйцэтгэх ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх ажил эрхлэх нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны талаарх мэдээлэл		+		20
8.	Төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл		+		20
9.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+		20
10.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
11.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг, бусад тээгч		+		20
12.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар		+		20

О/ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна эрүүл мэндийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний айлчлалын бэлтгэл ажилтай холбоотой бусад яамд, холбогдох байгууллага, албан тушаалтантай харилцсан албан бичиг		+	20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
4.	Эрүүл мэндийн яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+	20
5.	Хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтын нэгдүгээр зэрэглэлээр хамгаалуулж байгаа албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдлын тухай мэдээлэл		+	20
6.	Эрүүл мэндийн салбарын онц чухал объектын байршил, олгосон газрын нэр зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+	20
7.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой эрүүл мэндийн салбарын шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+	20
8.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+	20
9.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг, бусад тээгч		+	20
10.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20

Ө/ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна эрчим хүчний салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+		20
3.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний айлчлалын бэлтгэл ажилтай холбоотой бусад яам, холбогдох байгууллага, албан тушаалтантай харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+		20
4.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+		Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
5.	Улсын батлан хамгаалах, эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг		+		20
6.	Эрчим хүчний салбарын онц чухал объектын байршил, олгосон газрын нэр зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+		20
7.	Улсын нөөцийн бодит хэмжээ, байршил, тайлан, санхүүжилтийн тухай мэдээлэл		+		20
8.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+		20
9.	Эрчим хүчний яамны дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+		20
10.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
11.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20
12.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20

байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг

п/АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Авлигатай тэмцэх газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш чухал	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Үндэсний аюулгүй байдал, гүйцэтгэх ажлын болон бусад хүрээний нууцлал зохих асуудлаар гадаад орны Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан хоёр талын болон олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгэрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх мэдээ, баримт бичиг		+		20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлыг шалгасан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нууцлал зохих баримт бичиг, мэдээлэл		+		20
4.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын гүйцэтгэх ажлын төсвийн дэлгэрэнгүй үзүүлэлт, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан		+		20
5.	Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж, тэдгээрийг халхаачлахтай холбогдолтой мэдээ, баримт бичиг, эд зүйл, объект, үйл ажиллагаа	+			байнга
6.	Гүйцэтгэх ажлын тоо бүртгэлийн тайлан, мэдээ, судалгаа, тусгай сангийн баримт бичиг	+			байнга
7.	Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн сан, түүнд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, программ хангамж, нууцлах код, түүхүүр, өгөгдөл, цахим мэдээлэл		+		20
8.	Бие бүрэлдэхүүнийг нууцлал зохих гүйцэтгэх ажил эрхлэх салбар нэгжийн берилга байгууламж, байршил, тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар, гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл, тэдгээрт холбогдох мэдээ, баримт бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
9.	Гүйцэтгэх ажлын шугамаар шалгасан болон шалгаж байгаа хэргийн баримт бичиг, бусад нууц тээгч, үйл ажиллагаа		+		20
10.	Эрх бүхий байгууллагын удирдлагаас гүйцэтгэх ажлыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар гаргасан шийдвэр, заавар, журам, холбогдох баримт бичиг		+		20
11.	Гүйцэтгэх ажилтнууд үйл ажиллагаандаа удирдамж болгох үндсэн төлөвлөгөө, тайлан, ажлын байрны тодорхойлолт, тэдгээрт холбогдох баримт бичиг		+		20

12.	Гүйцэтгэх ажил эрхэлдэг байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалт, орон тоо, гүйцэтгэх ажлын төсөв, зардал, тэдгээрийн гүйцэтгэл	+		20
13.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагуудын гүйцэтгэх ажилтны хувийн хэрэг, төлөөлүүлсэн нэр, шифр, дугаар, тэдний албан ажилтай холбогдсон мэдээ, баримт бичиг	+		20
14.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагын Тусгай архивын данс, бүртгэл, эд зүйл	+		20
15.	Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий байгууллагуудын өндөржүүлсэн бэлэн байдалд шилжүүлэх төлөвлөгөө, удирдамж, хэрэглэх Дохио	+		20
16.	Гүйцэтгэх ажилд ашиглаж байгаа радио долгионы давтамжийн хуваарилалт	+		20
17.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор төрийн эрх бүхий байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа	+		20
18.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл	+		20
19.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг, бусад тээгч	+		20
20.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар харилцсан албан бичиг, бусад нууц тээгч	+		20

РТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллэс гадна төрийн аудитын байгууллагын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн аудитын шалгалтад хамрагдсан байгууллагын төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан баримт бичиг, аудитын тайлан, дүгнэлт зөвлөмж		+		20
3.	Төрийн нууцын архивын данс, бүртгэл, жагсаалт		+		20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+		20
5.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, бусад нууц тээгч		+		20
6.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай баримт бичиг		+		20

С/СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРОО

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Сонгуулийн ерөнхий хорооны хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
3.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20
5.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20

Т/САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРОО

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Санхүүгийн зохицуулах хорооны хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
3.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай баримт бичиг		+	20
4.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлээс гадна Үндэсний статистикийн хорооны хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн цэргийн байгууллагын бие бүрэлдэхүүний тоо бүртгэл, бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл, цэргийн мэргэжлийн ангилал, оногдуулан данслагдсан хүн, техникийн нэгдсэн дүнгийн мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн нууцыг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
5.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20

ҮЛЦӨМИЙН ЭНЕРГИЙН КОМИСС

Төрийн болон албаны нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлээс гадна Цөмийн энергийн комиссын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Цөмийн энергийн салбарыг хөгжүүлэх чиглэлээр Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай нууцлал зохих мэдээлэл		+	20
3.	Улсын онц чухал объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн тухай мэдээлэл		+	20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
5.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл.		+	20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20

Ф/ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛ

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Төрийн албаны зөвлөлийн хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудлаар олон улсын хурал зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
4.	Төрийн албан хаагчийн бүрэлдэхүүн хөдөлгөөний тайлан дахь үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, орон тооны тухай мэдээлэл		+	20
5.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, бусад нууц тээгч		+	20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
7.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалтгасан тухай мэдээлэл		+	20

Х/ХАРИЛЦАА ХОЛБОО, МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИЙН САЛБАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гадаад улсын Засгийн газар, байгууллагатай байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр, протокол, тэдгээрийн төсөл, хэрэгжилтийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар олон улсын хурал, зөвлөгөөн, чуулганд оролцох төлөөлөгчдийн ажлын чиглэл, удирдамж		+	Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хурал, чуулган дуустал
4.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй байгуулсан хамтран ажиллах тухай төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан гэрээ, хэлэлцээр, тэдгээрийн нууцлал зохих хэсэг		+	20
5.	Төрийн тусгай хэрэглээний радио долгионы давтамжийн хуваарилалт, түүнд холбогдох баримт бичиг, мэдээлэл		+	20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
7.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, бусад нууц тээгч		+	20
8.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар гарсан эрх бүхий албан тушаалтны тушаал, түүний нууцлал зохих хэсэг		+	20
9.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалтгасан тухай мэдээлэл		+	20

Ц/МЭРГЭЖЛИЙН ХЯНАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГА

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна мэргэжлийн хяналтын байгууллагын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцны зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Хяналт шалгалтад хамрагдсан төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг		+	20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, мэдээлэл		+	20
4.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20
5.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20

Ч/ТӨРИЙН ӨМЧИЙН БОДЛОГО, ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ГАЗАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцны зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн дээд, өндөр хэмжээний харилцан айлчлал, хоёр болон олон талын яриа, хэлэлцээний сэдэв, илтгэл, тэмдэглэл, тэдгээрт холбогдох баримт бичиг		+		20
3.	Гадаад улс, олон улсын байгууллагатай төрийн өмчит хуулийн этгээдийн талаар хамтран ажиллах болон өр, зээл, тусламжтай холбоотой гэрээ хэлэлцээрийн төсөл, тэдгээрийн боловсруулалтын шатанд хамаарах мэдээ, баримт бичиг		+		20
4.	Хууль тогтоомжоор нууцлахаар заасан, стратегийн ач холбогдол бүхий үл хөдлөх болон үндсэн хөрөнгийн мэдээлэл агуулсан албан бичиг, тогтоол, шийдвэр, холбогдох мэдээлэл		+		20
5.	Төрийн тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагуудын хөрөнгийн мэдээлэл, тэдгээрт холбогдох тогтоол, шийдвэр, бусад нууц тээгч		+		20
6.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+		20
7.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20

ШҮНДЭСНИЙ ХӨГЖЛИЙН ГАЗАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Үндэсний хөгжлийн газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл		+	20
3.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
4.	Төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20
5.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20

ШТАГНУУЛЫН БАЙГУУЛЛАГА,
ТӨРИЙН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТЫН ГАЗАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна тагнуулын байгууллага, Төрийн тусгай хамгаалалтын газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төр засгийн эрх бүхий байгууллагаас тагнуулын байгууллагын үйл ажиллагааг шалгасан тухай баримт бичиг, дүнгийн илтгэх хуудас, тэдгээрийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээлэл		+		20
3.	Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж, тэдгээрийг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл	+			байнга
4.	Гүйцэтгэх ажлын нэгдсэн тоо бүртгэлийн болон тусгай сангийн мэдээлэл	+			байнга
5.	Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн сан, түүнд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, программ хангамж, нууцлах код, тулхуур, өгөгдөл, нууц тээгчид байгаа мэдээлэл	+			30
6.	Тагнуулын байгууллагын нууцалбал зохих салбар, нэгжийн бие бүрэлдэхүүн, барилга байгууламж, байршил, тээврийн хэрэгслийн улсын дугаар, тэдгээрийн үйл ажиллагааг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл	+			30
7.	Гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгслийн тоо бүртгэл, түүнд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, программ хангамж, нууцлах код, тулхуур, өгөгдөл, нууц тээгчид байгаа мэдээлэл		+		20
8.	Гүйцэтгэх ажлын шугамаар шалгасан болон шалгаж байгаа хэргийн материал, баримт сэлт, мэдээлэл		+		20
9.	Гүйцэтгэх ажлын шугамаар авагдсан мэдээ, мэдээллийг шалгах үйл ажиллагаа, холбогдох баримт бичиг		+		20
10.	Гүйцэтгэх ажлыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар гаргасан шийдвэр, заавар, журам, бусад баримт бичиг		+		20
11.	Тагнуулын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны нэгдсэн мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг		+		20
12.	Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх салбар, нэгжийн бүтэц, орон тооны мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг		+		20
13.	Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх, салбар нэгжийн хэтийн төлөвлөгөө, стратеги, бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр, тэдгээрийн биелэлт.		+		20

14.	холбогдох баримт бичиг Тагнуулын байгууллагын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан					20
15.	Төв, орон нутгийн удирдах ажилтны зөвлөгөөнд холбогдох баримт бичиг (төлөвлөгөө, хөтөлбөр, хэлэлцэх асуудал, сэдэв, агуулга, илтгэл, шийдвэр, биелэлт болон бусад холбогдох баримт бичиг)		+			20
16.	Тагнуулын байгууллагын төсөв, тэдгээрийн гүйцэтгэлийн тайлан, холбогдох мэдээлэл		+			20
17.	Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх ажлын зардал, тэдгээрийн гүйцэтгэлийн тайлан, холбогдох мэдээлэл		+			20
18.	Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх салбар, нэгжийн ажилтан болон нууц гүйцэтгэх ажилтны хувийн хэрэг		+			20
19.	Гүйцэтгэх ажилтны үйл ажиллагааны үндсэн төлөвлөгөө, тайлан, ажлын байрны тодорхойлолт		+			20
20.	Гүйцэтгэх салбар, нэгжийн боловсруулсан нөхцөл байдлын мэдээ, танилцуулга, шуурхай мэдээ, танилцуулах мэдээ, тойм мэдээ, лавлагаа, гүйцэтгэх ажилтны илтгэх хуудас, мэдээ		+			20
21.	Тагнуулын байгууллагаас үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой асуудлаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд илгээсэн мэдээлэл		+			20
22.	Тагнуулын байгууллагын тусгай архивын данс, бүртгэл, эд зүйл		+			20
23.	Тагнуулын байгууллагыг өндөржүүлсэн бэлэн байдлалд шилжүүлэх төлөвлөгөө, төрлөр, хорлон сүйтгэх ажиллагаа, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажиллагааны төлөвлөгөө, удирдамж, хэрэгтэх дохио		+			20
24.	Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор тагнуулын байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа, тэдгээрт холбогдох баримт бичиг		+			20
25.	Тагнуулын байгууллагын өөрийн аюулгүй байдлыг хангах ажлын зохион байгуулалт, арга, тактик хүч, хэрэгсэл, холбогдох мэдээлэл		+			20
26.	Тагнуулын байгууллагын зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, материал техникийн хангалт, нөөцийн мэдээлэл		+			20
27.	Тагнуулын байгууллагаас гадаад улсын тусгай албатай тогтоосон хамтын ажиллагааны тухай мэдээлэл		+			20
28.	Хамтын ажиллагаат гадаад улсын тусгай албадаас итгэмжлэгдсэн байдлаар авсан мэдээ, мэдээлэл		+			20
29.	Гадаад улсын тусгай албатай тогтоосон хамтын ажиллагааны хүрээнд гадаад улсад томилолтоор ажиллаж удирдамж, төлөвлөгөө, тайлан, илтгэх хуудас		+			20
30.	Гүйцэтгэх салбар, нэгжийн албан хаагчдын ажил хүлээлцсэн нотломж, баримт бичиг, бусад тээгчийг устгасан тухай нотломж		+			20
31.	Онцгой нөхцөл байдал бий болсон үед үндэсний		+			20

	аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллах төлөвлөгөө					
32.	Төрийн шифр харилцааны бодлого, криптографын боловсруулалт, шифрийн арга ажиллагаа, алгоритм, эх код, тэдгээрийг ашиглах заавар, кодын ном, түүхүүр, түүнд холбогдох мэдээлэл		+			30
33.	Төрийн шифрийн харилцааны дүрэм, заавар, шифрийн хэрэгсэл, материалын нэгдсэн бүртгэл, шифр мэдээ		+			30
34.	Шифрийн тусгай техник хэрэгсэл		+			30
35.	Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийн ололт, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, судалгааны туршилт, угсралт, төслийн ажил, технологийн тухай мэдээлэл			+		20
36.	Төрийн тусгай хэрэгсэлтэй мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, програмын хангамж, мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, холбогдох баримт бичиг			+		20
37.	Төрийн мэдээллийн сүлжээний удирдлагын төвийн тусгай зориулалтын техник, програмын хангамж, холбогдох баримт бичиг			+		20
38.	Тагнуулын байгууллагын салбар, нэгжийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа радио долгионы давтамжийн хуваарилалт, холбогдох баримт бичиг			+		20
39.	Тагнуулын байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа программ хангамжийн эх код, нууцлалбал зохих хэсэг			+		20
40.	Төрийн тусгай болон дипломат шууданг битүүмжлэхээс хэрэглэгчид хүртэлх үйл ажиллагаа, холбогдох баримт бичиг			+		20
41.	Төрийн нууцд хамгаарах мэдээлэл тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, олшруулсан, устгасан, шалтгаан тухай мэдээлэл			+		20
42.	Төрийн нууцд хамгаарах мэдээлэл, нууц тээгчийг ашиглан бэлтгэсэн ном, сурах бичиг, бүтээл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил, тайлан, илтгэл, мэдээлэл, дүгнэлт, хурал, зөвлөгөөн, лекц, гүйцэтгэх ажлын сургалтын хөтөлбөр, хичээлийн тэмдэглэл			+		20
43.	Хуулиар төрийн нууцд хамгааруулсан асуудлыг шалтгаан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нууцлалбал зохих баримт бичиг, мэдээлэл			+		20
44.	Мөрдөн шалгах нууц ажиллагаанд хамгаарах төлөвлөгөө, тайлан, мөрдөгчийн магадалгаа, нууцлалбал зохих баримт бичиг, мэдээлэл			+		20
45.	Төрийн тусгай хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой журам, заавар			+		20
46.	Төрийн тусгай хамгаалалтын газрын зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны нэгдсэн мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг			+		20
47.	Хуулиар төрийн тусгай хамгаалалтад байх албан			+		20

э/СТАНДАРТ, ХЭМЖИЛ ЗҮЙН ГАЗАР

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Стандарт, хэмжил зүйн газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+		20
3.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл.		+		20

ю/МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦ, ШҮҮХ, ПРОКУРОРЫН БАЙГУУЛЛАГА

Төрийн нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэц, шүүх, прокурорын байгууллагын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл			Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	Нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+		20
2.	Хуулиар төрийн нууцад хамаарах асуудлыг шалгасан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нууцлалбал зохих баримт бичиг, мэдээлэл		+		20
3.	Гүйцэтгэх ажил эрхлэх эрх бүхий байгууллагын Гүйцэтгэх ажлын мэдээллийн эх сурвалж, тэдгээрийг халхавчлахтай холбоотой мэдээлэл	+			байнга
4.	Гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгслийн тоо бүртгэлийн сан, түүнд ашиглагдаж байгаа тусгай зориулалтын техник технологи, программ хангамжийн талаарх мэдээлэл		+		20
5.	Гүйцэтгэх ажлын шугамаар шалгасан болон шалгаж байгаа хэргийн материал, баримт бичиг, бусад нууц тээгч, үйл ажиллагаа		+		20
6.	Эрх бүхий байгууллагын удирдлагаас гүйцэтгэх ажлыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон асуудлаар гаргасан шийдвэр, заавар, журам, бусад баримт бичиг		+		20
7.	Прокурорын зөвшөөрлөөр явагдах гүйцэтгэх ажлын арга хэмжээний төлөвлөгөө, үр дүнгийн талаарх танилцуулга		+		20
8.	Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуульд заасан нүүлгэн шилжүүлэх, баримт бичгийг солих, гадаад төрхийг өөрчлөх арга хэмжээг хэрэглэх журам, арга хэмжээний явц, уг арга хэмжээний хүрээнд хамгаалагдсан этгээдийн нууцлалбал зохих мэдээлэл	+			байнга
9.	2010 оноос өмнө цаазаар авах ял гүйцэтгэсэн тухай баримт бичиг, мэдээлэл	+			байнга
10.	Терроризмтэй тэмцэх ажиллагаанд холбогдох мэдээ, баримт бичиг		+		20
11.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
12.	Төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, холбогдох баримт бичиг, бусад нууц тээгч		+		20
13.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+		20

ЯАЙМАГ, НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР

Төрийн нууцны тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлээс гадна аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулна:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Улсын батлан ​​хамгаалах, эдийн засагт чухал ач холбогдол бүхий үйлдвэр, онц чухал объектод гарсан гэмт халдлага, осол, сүйрэл, онцгой нөхцөл байдлын үед эрх бүхий байгууллагаас авч хэрэгжүүлж байгаа ажил, арга хэмжээ, түүнтэй холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг		+	20
3.	Улсын Их Хурал, Засгийн газраас ирүүлсэн эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр аймаг, нийслэлд өгсөн үүрэг чиглэл		+	20
4.	Аймаг, нийслэлийн дайчилгааны даалгавар, төлөвлөгөө		+	20
5.	Цэргийн бэлтгэл үүрэгтэн, цэрэгт татах болон цэргээс халагдах хүмүүсийн нэгдсэн мэдээлэл (аймаг, нийслэлийн хэмжээнд)		+	20
6.	Цэргийн мэргэжлийн ангилал, оногдуулан данслагдсан хүн, техникийн нэгдсэн дүн, тооцоо (аймаг, нийслэлийн хэмжээнд)		+	20
7.	Дайны болон дайн бүхий байдлын үед ажиллах төлөвлөгөө, түүнд холбогдох мэдээлэл		+	20
8.	Улсын хил хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг (хил залгаа аймаг)		+	20
9.	Улсын болон батлан ​​хамгаалах нөөцийн бодит хэмжээ, байршил, тайлан, санхүүжилтийн тухай мэдээллийн нууцалбал зохих хэсэг		+	20
10.	Онцгой байдлын үеийн арга хэмжээний төлөвлөгөө, холбоо, зарлан мэдээллийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, энэ зорилгоор дэд бүтцийг ашиглах тухай мэдээлэл, удирдлагын хөргөх байр, төсөв, байршил, хүчин чадлын талаарх мэдээлэл		+	20
11.	Тагнуулын байгууллагаас үндэсний аюулгүй байдлтай холбоотой асуудлаар аймаг, нийслэлийн удирдлагад ирүүлсэн мэдээлэл		+	20
12.	Аймаг, нийслэлийн болон бусад томоохон суурин газрын цэвэр ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийн байршлын зураг, хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой мэдээлэл		+	20
13.	Улсын онц чухал болон тусгай объектын байршил, олгосон газрын нэр, зураг, хамгаалалтын зохион байгуулалт, хүч хэрэгслийн		+	20

Тухай мэдээлэл				
14.	Терроризмтэй тэмцэх ажиллагаанд холбогдох баримт бичиг, мэдээлэл		+	20
15.	Хуулиар төрийн нууцад хамаарах асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, холбогдох баримт бичиг		+	20
16.	Төрийн нууц тээгчийг шилжүүлсэн, хүлээлцсэн, шалгасан тухай мэдээлэл		+	20
17.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг, холбогдох мэдээлэл		+	20
18.	Замын хөдөлгөөний удирдлага, зохион байгуулалтын асуудал хариуцсан байгууллагын барилгын зураг, барилга байгууламжийн мэдээлэл		+	20
19.	Замын хөдөлгөөний удирдлагын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж болон гэрлэн дохио, хяналтын камер, удирдлагын программ хангамж, түүний сүлжээний мэдээлэл		+	20

Тайлбар: Нууцын зэрэглэлийг /+/- гэж тэмдэглэв.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2026 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН

Судалгааг удирдсан:

Г.Давааням

Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга
Хууль зүйн ухааны доктор (LLD.)

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

Б.Энх-Амгалан

Эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан

Э.Сэлэнгэ

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

ТӨРИЙН БОЛОН АЛБАНЫ НУУЦЫНТУХАЙ ХУУЛИЙН
ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВРЫН
ҮНЭЛГЭЭ **2023**

Улаанбаатар хот
2023 оны 5 дугаар сар

АГУУЛГА

	ТОВЧЛОЛ
ТОВЧЛОЛ	Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль
УДИРТАГАЛ	Төрийн бус байгууллага
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ	Улсын Их Хурал
1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
1.2 Үнэлгээ хийх хүрээ	Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл
1.3 Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт	Санхүүгийн зохицуулах хороо
1.4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр	Тагнуулын ерөнхий газар
1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох	
1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох	
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ	
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ	
3.1 Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх болон цаг үеэ олсон байх зарчим	
3.2 "Төрийн нууц" гэх нэр томьёоны тодорхойлолт	
3.3 "Албаны нууц" гэх нэр томьёоны тодорхойлолт	
3.4 Засгийн газраас төрийн нууц мэдээллийн жагсаалт батлах зохицуулалт	
3.5 ТБАНТХ-д заасан тагнуулын байгууллагын эрх хэмжээ, чиг үүрэг	
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ	
ЭХ СУРВАЛЖ	
ХАВСРАЛТ	

УДИРТГАЛ

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны захиалгаар Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар баталсан "Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал"-ын дагуу үнэлгээ хийв.

Энэхүү ажлын зорилго нь хуулийн хэрэгжилтийн явц дахь ололтыг бататгахын зэрэгцээ хуулийг хэрэгжүүлснээр гарч буй хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, нийгэмд үзүүлж буй эерэг, сөрөг байдлыг илрүүлэн, тодорхой шалгуур үзүүлэлтэд үндэслэн дүгнэлт гаргах, цаашид зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлж, зөвлөмж боловсруулахад оршино.

Хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх ажил нь төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн үндсэн гурван үе шатаас бүрдсэн болно.

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Төлөвлөх үе шатны зорилго нь үнэлгээ хийх хүрээг тогтоож, түүнд тохирсон шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлоход чиглэгдэнэ. Энэ үе шатанд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- ✓ Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
- ✓ Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
- ✓ Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
- ✓ Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
- ✓ Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох;
- ✓ Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.

1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 17 дахь хэсэгт "Төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална" хэмээн заажээ.

Монгол Улсад 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль батлагдсанаар Төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцаагнх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцоо, эрх бүлэг үүдсийг авч авчээ. Төрийн нууцын тухай хуульд 2001, 2003, 2004 (2 удаа), 2014, 2015, 2017 онд буюу нийт 7 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. 1995 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийг 2004 онд шинэчлэн найруулсан бөгөөд нийт 3 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна. Уг хууль Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль батлагдах хүртэл хэрэгжиж байв.

Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль /цаашид "ТБАНТХ" гэх/ 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 2020, 2021 онд тус тус нэмэлт, өөрчлөлт орж байсан боловч өнөөдрийг хүртэл уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийгдээгүй. Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт "Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийх үнэлгээг тухайн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдсөнөөс хойш 5 жил тугамд хийх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд дээрх хугацаанаас өмнө хийж болно" гэж заасан.

Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.6.4.3-т "Үндэсний аюулгүй байдлын мэдээллийн сан бүрдүүлж, Улсын Их Хурал, орон

нутгийн иргэдийн төлөөллийн байгууллага, хэвлэл мэдээлэлээр дамжуулан иргэдийг үндэсний аюулгүй байдлтай холбоотой асуудлуудаар өргөн хүрээтэй мэдээлээр хангах механизмыг бий болгоно. Төрийн мэдээллийн нээлттэй нөөцийг бүрдүүлэх ажиллагааг эрчимжүүлж, тэдгээрийг цахим засгийн үйлчилгээнд үр нөлөөтэй ашиглах боломжийг бүрдүүлнэ" гэж, 3.6.4.4-т "Нийгэмд мэдээллийг хүртээмжтэй, түргэн, шуурхай хүргэх мэдээллийн хэрэгсэл, дэд бүтцийн хөгжлийг дэмжиж найдвартай ажиллагааг хангана" гэж, 3.6.4.5-т "Хэвлэл мэдээллийн байгууллагад хуулиар хориглоогүй мэдээллийг эрэн сураалжилж олж авах, нийгэмд түгээхэд таатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх"-ээр тусгасан байна. Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.1.8 дахь хэсэгт "Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны мэдээллийн ил тод байдлыг нэмэгдүүлж, иргэд, олон нийтийн оролцоог хангана" гэж, 4.1.6 дахь хэсэгт "Үндэсний ашиг сонирхлыг хамгаалсан төр, иргэн, хувийн хэвшлийн мэдээллийн бүрэн бүтэн, нууцлагдсан, хүртээмжтэй байдлыг хангасан мэдээллийн аюулгүй байдлын тогтолцоог бэхжүүлж, чадавхыг нэмэгдүүлнэ" гэж тусгажээ.

Мөн Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр Тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал /цаашид "Аргачлал" гэх/-ын 3.2.3-т "захиргааны байгууллага эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх явцад хүндрэл бэрхшээл үүссэн бол" гэж, 3.2.4-т "нийгмийн бүлэг, төрийн бус байгууллага хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой тодорхой асуудлаар түүнийг өөрчлөх, шинэчлэх, эсхүл хүчингүй болгох талаар үндэслэл бүхий санал гаргасан" бол гэж заасанд хамаарах тодорхой саналуудыг судлаачид гаргасан байна. Тухайлбал, Глоб Интэрнэшнл ТББ-аас "Төрийн нууц ба мэдээллийн эрх чөлөө" болон "Олон нийтийн хэм хэмжээнд нийцсэн хуулиар дамжуулан олон нийтийн мэдээлэлтэй байх эрхийг дэмжих нь" төслийн хүрээнд хийсэн "Мэдээлэлтэй байх эрхийг хязгаарласан хууль тогтоомжийн үнэлгээ" зэрэг судалгаанд ~~Өвөрөөр газрын тогтоолоор хэт олон буюу 560 гаруй төрлийн мэдээллийг нууцад хамааруулснаас гадна төрийн байгууллага бүр байгууллагын буюу албаны нууцын тухай журам, жагсаалтаа өөр өөрөөр тогтоон хууль тогтоомжийг харилцан адилгүй хэрэглэж байгааг дурдсан байна.~~

Иймд дээр дурдсан шалтгаануудын үүднээс ТБАНТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх шаардлага тулгамдаж байгааг харгалзан энэхүү үнэлгээг хийв.

1.2 Үнэлгээ хийх хүрээ

Үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэдэг. Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.3.1-д "Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэнэ" хэмээн

заасан байна. Иймд ТБАНТХ-ийн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдол бүхий заалтуудаар үнэлгээний хүрээг тогтоох шаардлагатай.

ТБАНТХ-ийн 1 дүгээр зүйлд "Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах үндэсний тогтолцоо, эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, мэдээллийг нууцлах, хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино" гэж заасан. Уг зорилтыг үндэслэн дараах эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд үнэлгээ хийх нь зүйтэй гэж үзлээ¹. Үүнд:

1. Хуулиар тогтоосон нууцын тогтолцооны зорилго, зарчим;
2. Төрийн нууцын ойлголт, хүрээ;
3. Төрийн нууцыг тогтоох зарчим, баримтлах шалгуур;
4. Албаны нууцын ойлголт, хүрээ;
5. Албаны нууцыг тогтоох зарчим, баримтлах шалгуур;
6. Төрийн болон албаны нууцад хамааруулах тухай шийдвэр гаргах процесс, оролцогчдын эрх, үүрэг.

Өөрөөр хэлбэл ТБАНТХ-ийн дараах зохицуулалт үнэлгээ хийх хүрээнд хамаарна. Үүнд:

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалт	Зохицуулалтын агуулга
1	4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэг	4.1.Мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцлахад хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй, цаг үеэ олсон байх зарчмыг удирдлага болгоно.
2	5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх заалт	5.1.1."төрийн нууц" гэж Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу төрийн нууцад хамааруулсан, задруулах, үрэгдүүлэх тохиолдолд үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний ашиг сонирхолд аюул, занал, хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг;
3	5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь заалт	5.1.2."албаны нууц" гэж задруулах, үрэгдүүлэх тохиолдолд салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг;
4	10 дугаар зүйлийн 10.1.5 дахь заалт	10.1.Засгийн газар улсын хэмжээнд төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулж дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 10.1.5.мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах.

¹ ХЗДХЯ-ны илэрхийллийг оролцуулж зохион байгуулсан уулзалтын дүмд үнэлгээ хийх асуудлын хүрээг тогтоосон болно.

5	12.1. Тагнуулын байгууллага төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ. 12.1.6. мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах асуудлаар санал боловсруулж, Засгийн газарт оруулах;	12.1. Тагнуулын байгууллага төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах талаар дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ. 12.1.6. мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах асуудлаар санал боловсруулж, Засгийн газарт оруулах;
6	14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэг	14.1. Албаны нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг тухайн хариуцсан байгууллага боловсруулж, асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, байгууллагын даргын шийдвэрээр батална.

1.3 Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт

Аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.4-т Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг тодорхойлоход сонгох шалгуур үзүүлэлтүүдийн жагсаалтыг тусгасан. Эдгээр шалгуур үзүүлэлтээс Аргачлалын 3.4.5-д заасан "практикт нийцэж байгаа байдал" шалгуур үзүүлэлтийг сонгов. Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд, хууль тогтоомжийн тухайн зохицуулалтын хэрэгжилт түүний эерэг, сөрөг үр дагавар болон хэрэгжүүлэхэд хүндрэл, бэрхшээл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлно.

1.4 Үнэлгээний харьцуулах хэлбэр

Хууль тогтоомж хэрэгжсэнээр нийгмийн харилцаанд гарсан эерэг, сөрөг өөрчлөлтүүдийг олж тодорхойлоход харьцуулах хэлбэрүүдийг ашигладаг. Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын 3.5.3-т заасан дөрвөн төрлийн харьцуулах хэлбэрээс 3.5.3.2-д заасан "хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх болон хууль тогтоомж батлагдсанаас хойш"² хэлбэр болон 3.5.3.4-т заасан "тохиолдол судлах"³ хэлбэрийг тус тус сонголоо.

ТБАНТХ дахь "мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах"-тай холбоотой зохицуулалт уг хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэхээс өмнө байгаагүй

² Хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчлэхээс өмнөх нөхцөл байдлыг хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр хэрэгжсэний дараах нөхцөл байдал буюу хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явцад гарч байгаа үр дагавартай харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ. Байвал зохих үзүүлэлтийг хууль тогтоомжид тодорхой заагаагүй бол хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх үеийн нөхцөл байдал, тоо баримтыг хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш бий болсон үеийн нөхцөл байдал, тоо баримттай харьцуулж болно.

³ Хууль тогтоомж (түүний зүйл, хэсэг, заалт), эсхүл үнэлгээний хүрээгээр тогтоосон ижил төстэй эрх зүйн хэмжээ өөр, өөр орчин нөхцөл (бусад улсад, өөр орон нутагт гэх мэт)-д хэрэгжиж байгаа байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ.

буюу төрийн нууцыг гэгцхүү хуулиар тогтоох зохицуулалт үйлчилж байсан. Иймд "хууль тогтоомж батлагдахаас өмнөх болон хууль тогтоомж батлагдсанаас хойш" харьцуулах хэлбэрийг сонгож дүн шинжилгээ хийсэн.

Мөн энэхүү үнэлгээний хүрээнд судлахаар сонгосон ТБАНТХ-ийн зүйл, хэсэг, заалтад тусгасан харилцааг зохицуулж буй бусад улс орны эрх зүйн хэм хэмжээний хэрэгжилтийн байдлыг судлах үүднээс "тохиолдол судлах" харьцуулах хэлбэрийг сонгож дүн шинжилгээ хийсэн. Эдгээр хэлбэрийг сонгон харьцуулж судлах нь тус хуулийг боловсронгуй болгох ажлын хэрэгцээнд зайлшгүй шаардлагатай гэж үзэв.

1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох

Энэхүү үнэлгээг хийхдээ Аргачлалын "практикт нийцэж байгаа байдал" гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг сонгож авсан. Уг шалгуур үзүүлэлтийг томъёолж, дараах асуултыг боловсруулав.

- ТБАНТХ-ийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэг. Мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцлахад хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй, цаг үеэ олсон байх зарчмыг удирдлага болгох зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ?
- ТБАНТХ-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх заалт. "Төрийн нууц" гэх нэр томъёоны тодорхойлолт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?
- ТБАНТХ-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь заалт. "Албаны нууц" гэх нэр томъёоны тодорхойлолт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?
- ТБАНТХ-ийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэг. Албаны нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг тухайн хариуцсан байгууллага боловсруулж, асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, байгууллагын даргын шийдвэрээр батлах зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?
- ТБАНТХ-ийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.5 дахь заалт. Засгийн газраас мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?
- ТБАНТХ-ийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.6 дахь заалт. Тагнуулын байгууллага мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах асуудлаар санал боловсруулж, Засгийн газарт оруулах зохицуулалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байна вэ? Хүндрэл, бэрхшээл үүсгэж байгаа эсэх?

1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

ТБАНТХ-ийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхдээ эх сурвалж судлах, холбогдох субъектээс судалгаа авах аргаар дараах материалыг цуглуулж үнэлгээ хийхэд ашигласан.

- Бэлэн мэдээллийг цуглуулах хүрээнд:

Нэг. Магистрын ажил

Б.Мэргэн. Нээлттэй төр ба төрийн нууц. УБ., 2014 (МУИС);

Б.Баярбат. Цагдаагийн байгууллагын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн аюулгүй байдлыг хамгаалах арга ажиллагаа. УБ., 2018 (ХСИХ).

Хоёр. Ном, гарын авлага

Ц.Ган-Оч. Нууц мэдээллийг хамгаалах эрх зүйн орчин.

Гурав. Эрдэм шинжилгээний өгүүлэл

Ч.Өнөрбаяр нар. Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь. Нээлттэй нийгэм форум. 2010;

Д.Туяа, С.Эрдэнэбаяр. Нууцыг хадгалах тухай заасныг эргэж хармаар. "Өмгөөлөгч" мэдээлэл, танин мэдээхүн сар тутмын сэтгүүл. 2006. №2;

Ш.Үнэнтөгс. Мэдээлэл хайх, хүлээн авах, түгээх эрх буюу нууцын тухай эрх. Хууль дээдлэх ёс. 2006. №4 (15);

Ж.Төгс-Очир. Төрийн нууц задруулах, төрийн нууц мэдээ, баримт бичиг, эд зүйлийг үрэгдүүлэх гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын зарим асуудал. Гэмт явдалтай тэмцэх асуудал. 2011 №4;

Ц.Насанбат. Нууцлах хэнээрхэл. Монголын төр, эрх зүй. 2015 №1;

Б.Батхшиг. Эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагаа дахь төрийн нууцтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын асуудал. Хууль дээдлэх ёс. 2015 №2;

Б.Батхшиг. Монгол Улсын төрийн нууцын тодорхойлолтыг боловсронгуй болгох асуудал. Хууль дээдлэх ёс. 2015 №4;

Б.Батхшиг. Төрийн нууц ба мэдээллийн эрх чөлөө. Хүний эрх. 2017 №2;

Б.Батхшиг. Төрийн нууцыг гадаад улс, олон улсын байгууллагад шилжүүлэх эрх зүйн зохицуулалтын асуудал. "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал ба олон улсын гэрээ". УБ. 2015;

Б.Баясгалан. Монгол Улсын төрийн нууцыг хамгаалах эрх зүйн тогтолцооны түүхэн хөгжил. Хууль дээдлэх ёс. 2020 №176/

А.Бат-Эрдэнэ. Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй асуудал, хэрэгжүүлэх арга зам. Шүүх, эрх мэдэл, хууль сахиулах алба хаагчдын үндэсний чуулган. УБ. 2021;

Б.Пүрэвсүрэн, Л.Галбаатар, О.Төрболд. Мэдээлэлтэй байх эрхийг хязгаарлаж буй хууль тогтоомжийн дүн шинжилгээ. УБ. 2019;

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалтын зорилгод хүрсэн түвшин, практик хэрэгжилтийг илрүүлэх зорилгоор бодлогын баримт бичиг, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын тайлан үншиж судлах, харьцуулалт хийх, мэргэжилтнүүдтэй уулзаж ярилцах аргаар хэрэгцээтэй мэдээлэл олж авах зэрэг ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Мэдээлэл цуглуулах дараах аргыг ашигласан болно. Үүнд:

- Аргачлалын 3.7.3.1-д заасны дагуу "Бэлэн байгаа мэдээллийг цуглуулах" хүрээнд: ТБАНТХ-д холбогдох хууль тогтоомж, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон холбогдох бусад баримт бичиг, ном, гарын авлага, эрдэм шинжилгээ, судалгааны тайлан, өгүүлэл, статистикийн тоо баримт цуглуулж, дүн шинжилгээ хийсэн;

- Аргачлалын 3.7.3.3-т заасны дагуу Шинжээчдийн зөвлөгөөн зохион байгуулах хүрээнд: ТБАНТХ-ийн ажлын хэсгийг хариуцан ажиллаж буй ХЗДХЯ-ны мэргэжилтнийг оролцуулан, уулзалт, ярилцлага зохион байгуулж, судалгааны асуудлыг тодруулж, хэрэгцээтэй мэдээллээ олж авсан.

Үнэлэх үе шатанд, Аргачлалын "практикт хэрэгжиж буй байдал" шалгуур үзүүлэлтийн томьёоллын дагуу, ТБАНТХ-ийн дараах зохицуулалтын хэрэгжилтийг үнэллээ.

3.1 Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх болон цаг үеэ олсон байх зарчим

Мэдээллийг нууцад хамааруулахад удирдлага болгох хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчим болон цаг үеэ олсон байх зарчим анх 1995 оны Төрийн нууцын тухай хуульд тусгагдаж, 2017 оны Төрийн болон албаны нууцын тухай хуульд уламжлагдаж тусгагдсан байна.

Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчим гэж төрийн байгууллага, албан хаагчийн аливаа шийдвэр, үйл ажиллагаа нь гагцхүү хуульд заасан үндэслэлийн дагуу байх ёстойг илэрхийлэх бол, цаг үеэ олсон байх зарчмыг үндэслэж, нөхцөл байдал өөрчлөгдсөний улмаас төрийн болон албаны нууцад хамааруулсан тодорхой мэдээллийг цаашид нууцлах шаардлагагүй болсон тохиолдолд уг мэдээллийг ил болгох боломжтой. Өөрөөр хэлбэл, аливаа мэдээллийн үнэ цэнэ нь нөхцөл байдал, цаг үетэйгээ холбоотойгоор тодорхойлогддог буюу хувьсах шинжтэй байдаг.

Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчим

Ардчилсан нийгэмд төрийн байгууллага, албан тушаалтны шийдвэр үйл ажиллагаа олон нийтэд аль болох ил тод, нээлттэй, энэ талаарх мэдээлэл хүртээмжтэй байх ёстой. Харин онцгой нөхцөл буюу нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалах хэрэгцээ үүссэн тохиолдолд иргэний мэдэх эрхийг хуулиар хязгаарлах болдог. Энэ нөхцөлийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 17 дахь хэсэгт "төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална" гэж тусгасан. Үндсэн хуулийн дээрх заалтын дагуу нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох замаар иргэний мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхийг хязгаарлаж болох нь харагдаж байна.

Түүнчлэн, НҮБ-ын Хүний эрхийн хорооноос гаргасан тайлбарын дагуу **төрийн нууцын жагсаалтыг зөвхөн хуулиар тогтоох шаардлагатай**.⁴ Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь энэ зүйлийн 13.1-д заасан жагсаалтын хүрээнд салбар, байгууллагын хэмжээнд нууцлах төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг боловсруулж, тагнуулын байгууллагын саналыг авч Засгийн газраар батлуулах"-аар тусгажээ. Эндээс үзвэл Засгийн газрын аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах тухай шийдвэр, тогтоол нь ТБАНТХ-д заасан төрийн нууцын хүрээнд

Дөрөв. Судалгааны тайлан
Төрийн болон албаны нууцын тухай хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтүүдийн талаарх мэдээлэл, лавлагаа. Парламент судалгааны эмхэтгэл XXXV боть. Уб. 2021;
Төрийн нууц ба мэдээллийн эрх чөлөө. Глоб интернэшнл. Уб. 2016.

⁴ UN Human Rights Committee's General Comment 34 on Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights. Para.24.

гарсан байх ёстой. Гэвч Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"⁶-д хуульд заагаагүй буюу хуульд заасан төрийн нууц мэдээллийн хүрээнд хамаарахгүй мэдээлүүд бас багтажээ. Тухайлбал, УИХ, түүний Тамгын газрын Мэдээлэл, холбооны сүлжээний бүтэц, зохион байгуулалт, програм хангамж, мэдээлэл нууцлагч техник хэрэгсэл, тэдгээрийн ажиллагааны зарчим, мэдээллийг төрийн нууцад тооцохоор тусгасан байгааг дурдаж болно.

Монгол Улсад 2021 оноос Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль үйлчилж эхэлсэн бөгөөд хаалттай, хязгаарлагдмал, нээлттэй мэдээллийг ангилж тодорхой тусгасан. Гэвч тус хуульд заасны дагуу бээлтэй байх ёстой мэдээллийг төрийн байгууллагын албаны нууцад хамааруулах болон хувь хүний нууц хувийн мэдээллийг албаны нууц гэх ойлголтот хамааруулах асуудал цөөнгүй байна. Тухайлбал, Дундговь аймгийн Говь-Угтаал сумын Засаг даргын А/112 тоот "Журам, жагсаалт батлах тухай" захирамжийн 2 дугаар хавсралтад "хувь хүний нууцын тухай мэдээллээр хамгаалагдсан хувь хүний мэдээлэл"-ийг албаны нууцад тооцож, 10 жил нууцлахаар тусгасан байна.

Түүнчлэн Засгийн газраас 2022 оны 12 дугаар сард Эрдэнэс Тавантолгой ХК-ийн "нүүрсний хэрэг"-тэй холбогдуулан түүний бусад этгээдтэй байгуулсан 9 гэрээний мэдээллийг төрийн нууцаас ил болгохоор шийдвэрлэсэн. Гэвч **бухайн гэрээ** нь дээрх жагсаалтад тусгагддаггүй мэдээлэл байсныг анхаарах нь зүйтэй.

Дээрхээс дүгнэвэл, ТБАНХ-д мэдээллийг нууцад хамааруулах, нууцлахад удирдлага болгоно хэмээн заасан хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчим практикт алдагдсан цөөнгүй тохиолдол байна.

Цаг үеэ олсон байх зарчим

2016 оны Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн төслийг өргөн барихдаа төрийн байгууллага дахь төрийн нууцын хамгаалалт сул байгааг онцолж байжээ. Тухайлбал, Тагнуулын ерөнхий газраас 2011-2013 онд Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, УИХ-ын Тамгын газар, ЗГХЭГ, яамд, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар зэрэг шат, шатны нийт 362 төрийн байгууллагыг хамруулсан хяналт, шалгалт явуулахад 1837 зөрчил илэрчээ. Үүнийг:

- 40 хувийг мэдээллийн технологи, сүлжээний орчинд төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалахтай холбоотой; 34 хувийг төрийн нууцын албан хэрэг хөтөлмөлт, бүртгэлтэй холбоотой; 21 хувийг төрийн нууцтай харьцах албан тушаалтантай холбоотой;
- 5 хувийг биет хамгаалалттай холбоотой зөрчлүүд тус тус эзэлсэн нь улсын хэмжээнд төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах ажил хангалтгүй байгааг харуулж байна гэж хуулийн төсөл санаачлагчид үзэн, төрийн нууц хамгаалах тогтолцоог сайжруулах зорилгоор уг хуулийн төслийг өргөн барьсан байна.

⁶ Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан, <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawid=208019&showType=1>

Өөрөөр хэлбэл Монгол Улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах үндэсний тогтолцоо, эрх зүйн үндсийг тодорхойлох, мэдээллийг нууцлах, хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахаар тус хуулийн төслийг боловсруулж батлуулсан. Үүнээс үүдэлтэйгээр, **Засгийн газраас аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулахад төвлөрч, нууцлах нь ач холбогдлоо алдсан мэдээллийг ил болгох асуудлыг орхигдуулж байна.** Тухайлбал, Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-ыг баталсан байх бөгөөд 2019, 2020 болон 2021 онд нийтдээ 10 мэдээллийг нэмж, 1 мэдээллийг өөрчилсөн.

Эндээс үзвэл, ТБАНХ-д заасан цаг үеэ олсон байх зарчим хэрэгжигүй байгаа бөгөөд ач холбогдлоо алдсан мэдээллийг нууцлахаас гаргах практик тогтоогүй байна. Төрийн нууцын тухай хууль тогтоомж нь үндэсний аюулгүй байдалд чухал ач холбогдолтой ч үүнд хамаарах хууль тогтоомжийг ил тод, нээлттэй, ардчилсан төрийн үзэл баримтлалтай уялдуулах шаардлага байсаар байна. Жишээ нь, Япон Улс нууцлалыг 5 жилээр тогтоох бөгөөд 30 жилээс хэтрэхгүй байх талаар хуульчилжээ.⁶

3.2 "Төрийн нууц" гэх нэр томъёоны тодорхойлолт

"Төрийн нууц" (англ. state secrets, state secrecy, official secrets гэх мэт) гэдэг нь төрөөс хамгаалах арга хэмжээ авч, олон нийтээс зориуд нуун дарагдуулсан, "үндэсний аюулгүй байдалд харшлах" учир задруулахаас татгалзах буй мэдээлэл, материалыг хэлнэ.⁷ Өөрөөр хэлбэл, төрийн нууц гэх ойлголт нь **бүтэдийн мэдээх ёстой мэдээллийг төдгээрийн мэдээх ёстой мэдээллээс ялгаж эргээхээрхэл** юм.

Төрийн нууцын сонгодог хандлагаар төрийн нууцын тухай ойлголтыг улс орны тусгаар тогтнол, хилийн халдлаггүй байдлыг хамгаалах, цэрэг, батлан хамгаалах болон гадаад бодлогын (hard security) хүрээнд хязгаарлан тодорхойлдог байсан бол түүн дээр мэдээллийн аюулгүй байдал (smart security), эдийн засгийн аюулгүй байдал (soft security) зэрэг асуудлыг нэмж авч үзэх хандлага байдаг.⁸

20 дугаар зууны дунд үеэс төрийн нууцын цогц үзэл баримтлал хөгжиж эхэлсэн. Өөрөөр хэлбэл төрийн нууц гэх ойлголтын хүрээнд соёлын, эдийн засгийн, мэдээллийн, хүний аюулгүй байдал зэргийг тодорхой хязгаарт багтаан авч үздэг болсон.⁹ Цогц үзэл баримтлалыг дэмжигчид анхаарлын төвд улсыг бус хүнийг тавих шаардлага, үндэслэлийг дэвшүүлэх болсон бөгөөд энэхүү хандлагыг баримтлах тохиолдолд **мэдээллийн жагсаалтыг хуулиар тогтоож өгөхгүй боллиберал вийсмий үзэл зүйл болох мэдээллийн эрх чөлөөний зарчмыг хязгаарлах** сөрөг үр дагавар үүсгэнэ гэж үздэг.

⁶ Япон Улсын Тусгай зориулалтын нууцыг хамгаалах тухай хууль (Act on the Protection of Specially Designated Secrets), <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2543/en>

⁷ Мен тэнд 14 дэх тал.

⁸ Ч.Өнербаяр нар, Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм Форум, 2010, 28 дахь тал.

⁹ Мен тэнд, 29 дэх тал.

Монгол Улсын ТБАНТХ-д "терийн нууц" гэж Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу терийн нууцад хамааруулсан, задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний ашиг сонирхолд аюул, занал, хохирол учруулах терийн хамгаалалтад байх мэдээллийг ойлгохоор тодорхойлжээ.¹⁰ Дээрхээс үзвэл, ТБАНТХ-д үндэсний аюулгүй байдал, үндэсний ашиг сонирхолд аюул, занал, хохирол учруулах мэдээллийг терийн нууцад тооцохоор зохицуулсан байна.¹¹ Үүнээс үүдэлтэйгээр үндэсний аюулгүй байдал, зэвсэгт хүчин, батлан хамгаалах салбарт холбогдох ихэнх мэдээлэл терийн нууцад тооцогдож байна. Тухайлбал, Засгийн газрын тогтоолоор Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг тодорхойлсон захирамжийг терийн нууцад тооцохоор тусгажээ. Өөрөөр хэлбэл, өнөөгийн хууль тогтоомжийн дагуу **УАБЗ-ийн хуралдааныг хэлэлцэх асуудал, эмгэг, тохиолдолд терийн нууцад хамаарах байгаа** юм.

Дэлхийн улс орнуудад мэдээлэл нууцлахыг зөвтгөх хууль ёсны зорилгыг тодорхойлдог бөгөөд уг зорилгын хүрээ нь **хуулийн зөрчилт, хувиан, үүд, үндэсний аюулгүй байдал, арижааны болон бусад нууц, шийтгэл болон хувийн аюулгүй байдал, Засгийн газрыг шийдвэр гаргах процессын сүрээ, бүтэн үргэлжлэл байдал** зэргээр хязгаарлагддаг.¹²

Олон улс дахь ардчиллын ойлголт, дэвшлийг үл харгалзан дэлхийн улс орнууд олон улсын харилцаа, үндэсний аюулгүй байдалтай холбоотой асуудлаа нууцлах дөрвөн үндэслэлийг дэвшүүлсээр байна. Үүнд: 1/ Олон улсын харилцаанд нээлттэй дипломат харилцааг бүрэн хүлээн зөвшөөрөөгүй, 2/ Улс орныхоо үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн терийн үүргийг биелүүлэх. Үүнд батлан хамгаалах хүч, төлөвлөгөө, талнуулын нууц хамаарна. 3/ Иргэнд нээлттэй мэдээллийг бусад улсын засгийн газар олж авах боломжтой бөгөөд энэ нь улсын аюулгүй байдалд аюул үүсгэж болзошгүй. 4/ Аливаа мэдээлэл улсын нууцад хамаарах эсэхийг гагцхүү засгийн газар, төрөөс шийдвэрлэнэ. Учир нь тухайн мэдээллийн талаар хангалттай туршлагатай ганцхан субъект юм.

Жишээлбэл, ХБНГУ-ын Эрүүгийн хуулийн 93 дугаар зүйлд "терийн нууц"-ыг дараах байдлаар тодорхойлсон:

"93.1 "Улсын нууц" гэдэгт хязгаарлагдмал бүлэг хүмүүс олж авах боломжтой, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын гадаад аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учруулахгүйн тулд гадаад улсаас

¹⁰ ТБАНТХ-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1 дэх заалт.

¹¹ This standard is clearly too low and presents almost no substantive barrier. For example, the Hungarian Law on State Secrets requires that its access or use would, "without doubt damage or jeopardize the interests of the Republic of Hungary before it can be classified as a state secret. The Peruvian Law on Transparency and Access to Information requires that information can only be withheld if it would "cause a threat to the territorial integrity and/or survival of the democratic systems and the intelligence or counterintelligence activities of the [intelligence service]."

¹² The Public's Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation, ARTICLE 19, June 1999, Principle 4.

нууцлах ёстой баримт, эд зүйл, эсхүл мэдээллийг ойлгоно.

93.2 Зэвсэжилтийг бууруулах асуудлаар Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс болон бусад улс орнуудтай байгуулсан гэрээг зөрчсөн эсхүл эрх чөлөөт ардчиллын үндсэн дэг журмын эсрэг шинжтэй баримтууд улсын нууцад хамаарахгүй."

Түүнчлэн Япон Улсын Тусгай зориулалтын нууцыг хамгаалах тухай хууль (Act on the Protection of Specially Designated Secrets)-д "терийн нууц" гэж тухайн захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт хамааралтай асуудлаар хуульд заасан хүрээнд (Appended Table) тусгайлан нууцлсан, задруулсан тохиолдолд Япон Улсын үндэсний аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учруулах мэдээллийг ойлгохоор заасан. Эстони Улсын Терийн нууц болон Гадаад улсын нууцад зохих мэдээллийн тухай хуульд терийн нууцыг улсын үндэсний аюулгүй байдал, эсхүл дипломат ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор гагцхүү тус хуульд заасан бөгөөд дипломат харилцааны нууцад хамаарахгүй мэдээллийг ойлгохоор зохицуулжээ.

Түүнчлэн терийн нууцын тухай ойлголтод дипломат нууц, дипломат мэдээллийг багтаадаггүй байна. Дипломат болон бусад мэдээллийг терийн нууцад шууд буюу автоматаар хамруулж ойлгодоггүй бөгөөд энэ мэдээлэл нь улс орны гадаад аюулгүй байдалд хохирол учруулахуйц тохиолдолд л терийн нууцад хамааруулж болох шалгуур тавьдаг.¹³

Хэдийгээр терийн шийдвэр, үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх ёстой гэж хандлага хүчтэй болсоор байгаа боловч дэлхийн улс орнууд бусад улс орноос үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах, батлах хамгаалах, гадаад харилцааны хүрээнд нууцад зохих мэдээллийг хамгаалах үүрэг биелүүлэх, эсхүл террорист бүлэгтэй тэмцэх үүднээс зарим мэдээллийг нууцаж хамгаалсаар байна. Улс бүр терийн нууцыг ялгаатай тодорхойлж байна. Жишээ нь, зарим улсад терийн нууцыг тодорхойлоогүй бол, зарим улс "үндэсний аюулгүй байдалд ноцтой хохирол учруулах" гэж, зарим улс "үндэсний аюулгүй байдлын улмаас нууцагдал зохих мэдээлэл" гэж тодорхойлжээ. Эндээс терийн нууцын нэгдсэн ойлголт хараахан үүсээгүй байгааг харж болох хэдий ч **терийн шийдвэр үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх зарчмын үүднээс тухайн улсын терийн нууцад хамааруулах мэдээлэл тодорхой хүрээгээр хязгаарлагдах ёстой бөгөөд хэлт ораанг байхаас зайлсхийх шиглэлийг баримталж байна.** Терийн нууцын ойлголт, тодорхойлолт харилцан адилгүй байгаа тул түүнийг практикт хэрэглэхэд хялбар болгох үүднээс улс орнууд төрөл бүрийн арга, тогтолцоог ашиглаж байна.

Хууль ёсны ашиг сонирхолд хохирол учруулахгүй мэдээллийг нууцлахаас сэргийлж мэдээллийг нууцлах үндэслэлийг нарийн тогтоох шаардлагатай. Ингэхдээ баримт, мэдээллийн төрөл бус түүний агуулгад үндэслэх нь зүйтэй. Иймд нууцлах, ил болгохоос татгалзахад цаг хугацааны хязгаарлалт тавигдана. Жишээлбэл, үндэсний

¹³ Ч.Өнөрбаяр, Б.Тэмүүлэн, Ж. Баярсэлэг нар. Терийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм Форум, 2010, 22 дэх тал.

аюулгүй байдалд аюул учруулж болзошгүй хэмээн нууцалсан мэдээлэл хожим ач холбогдлоо алдах магадлалтай.

Төрийн нууц болон иргэдийн мэдэх эрхийн тэнцвэрт байдлыг хангахын тулд дараах хэд хэдэн шалгуур, арга хэрэгслийг ашиглаж байна. Үүнд:

a. Хохирол ба нийтийн ашиг сонирхлын шалгуур (Harm and Public Interest)

Олон улсын эрх зүйд, төрийн албан хаагч нь дараах 3 хатуу шалгуур ("harm" and "public interest" tests) хангагдсан тохиолдолд мэдээлэл өгөхөөс татгалзаж болно. Үүнд:

- Хуульд заасан хууль ёсны зорилготой холбоотой мэдээлэл байх;
- Уг мэдээллийг ил болгох нь уг зорилгод бодит аюул учруулахаар заналхийлсэн байх;
- Дээрх аюулын хэмжээ нь тухайн мэдээллийг олон нийт мэдсэний ашиг тусаас илүү байх ёстой.¹⁴ Төрийн байгууллагаас мэдээлэл хүссэн иргэний хүсэлтэд татгалзсан хариу өгөхдөө дээр дурдсан шалгуур хангагдсаныг нотлох үүрэгтэй.

Төрийн нууцд хамаарагдах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох нийтлэг хандлагатай байх бөгөөд ингэснээр төрийн аливаа байгууллага, албан хаагч, албан тушаалтны дур зоргыг хязгаарлана гэж үздэг. 2 дахь шалгуураар бухайн мэдээллийг өздгүүрлээр улс орны үндэсний аюулгүй байдлыг гадгаад аюулгүй байдалд аюул занал учрах магадлал байгааг үзэхийг тогтооно. Гэвч уг шалгуурыг ашиглах, хянах асуудал нь практик дээр хэрэгжихэд хүндрэлтэй тул иргэний мэдэх эрхийг дээрх үндэслэлээр хязгаарлахгүй байх зорилгоор нууцд хамаарахгүй мэдээлэл, цаашилбал нээлттэй мэдээллийг тусгайлан тогтоох, түүнчлэн аливаа байгууллага, албан тушаалтны мэдээлэл олгохоос татгалзсан шийдвэрт гомдол гаргах зохицуулалтыг ашигладаг байна.

Монгол Улсын ТБАНТХ-д гомдол гаргах механизм тусгагдаагүй тул хууль бусаар аливаа мэдээллийг төрийн нууцд хамааруулсан тохиолдолд иргэний мэдэх эрхийг хамгаалах механизмыг хуулиар бүрдүүлэх нь зүйтэй юм.

b. Төрийн нууцд хамаарахгүй мэдээллийг тодорхойлж өгөх

Нууцд хамаарахгүй мэдээллийг хуульд тодорхой тусгах нь бий. Жишээлбэл, Америк (The US Executive Order on Classified National Security Information), Румын (Law on Protection of Information) улсын хуульд кууль зөрчсөн үр ашиггүй захиргааны алдаа гаргасныг нууц дарагдуулах зорилгоор мэдээлэл нууцлахыг хориглосон.¹⁵ Засгийн газрын буруутай үйл ажиллагааг далдлах, хамгаалах зорилгоор тавигдсан

¹⁴ The Public's Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation, ARTICLE 19, June 1999, Principle 4, р5.

¹⁵ Олон нийтийн мэдэх эрх, мэдээллийн эрх чөлөөт: Хууль боловсруулагч, тогтоогчдод зориулсан гарын авлага, 2002. http://www.globetinter.org/mn/old/publications/pub_2_03_07.html#15.

хязгаарлалт нь зөвтөгдөх боломжгүй. Түүнчлэн Орос Улсын Төрийн нууцны тухай хуульд нууцалж болохгүй мэдээллийг мөн тусгасан байна. Тухайлбал, онц байдал, хүн амын эрүүл мэндэд аюул учруулахуйц үйл явдал, байгалийн гамшиг, хүрээлэн буй орчин, эрүүл мэнд, эрүүл ахуй, боловсрол, соёл хөдөө аж ахуйн салбарт хамаарах мэдээлэл, хүний эрх, эрх чөлөөний зөрчлийн талаарх мэдээлэл, төрийн өндөр албан тушаалтны эрүүл мэндийн байдал, төрийн байгууллага, албан тушаалтны хууль бус шийдвэр, үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээлэл зэргийг дурдаж болно. Үүнтэй төстэй зохицуулалт Герман, Польш, Унгар, Казахстан, Туркменистан зэрэг улсын хууль тогтоомжид бас бий.

Монгол Улсын ТБАНТХ-ийн 24 дүгээр зүйл¹⁶-д төрийн нууцтай танилцах эрх олгохоос татгалзах үндэслэлийг заасан боловч ямар төрлийн мэдээллийг огт нууцалж болохгүй талаар зохицуулалт тусгаагүй. Гэвч уг мэдээлэл нь Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд "нээлттэй" мэдээлэл байдлаар хуульчлагдсан гэж үзэж болно. Иймд нэгдүгээрт, төрийн байгууллага, албан тушаалтны хууль бус бөгөөд алдаатай үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг нууцалсан гэж үзсэн тохиолдолд иргэн тухайн шийдвэрт гомдол гаргах асуудлыг тодорхой тусгах, хоёрдугаарт Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд заасан нээлттэй мэдээллийг нууцалж болохгүй талаар, тодруулбал Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн зохицуулалт нь тодорхой нэр бүхий тусгай байгууллагад хэрэглэгдэхээс бусад тохиолдолд ТБАНТХ, Засгийн газрын тогтоол, жагсаалт болон байгууллагын дотоод журам, дүрмээс давуу үйлчлэхээр тусгах нь зүйтэй.

3.3 "Албаны нууц" гэх нэр томъёоны тодорхойлолт

2016 оны Төрийн болон албаны нууцны тухай хуулиас өмнө үйлчилж байсан 1995 оны Төрийн нууцны тухай хуульд "албаны нууц" хэмээх ойлголт тусгагдаагүй. Өөрөөр хэлбэл, "албаны нууц" хэмээх ойлголт Монгол Улсад 2017 оноос бий болжээ. "Албаны нууц" гэж задруулах, үргэдүүлэх тохиолдолд салбарын болон төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах төрийн хамгаалалтад байх мэдээллийг ойлгоно.¹⁷ Энд дурдагдаж буй "Байгууллагын ашиг сонирхол" болон "салбарын ашиг сонирхол" зэрэг нэр томъёо, ойлголтын тодорхойгүй байдлаас үүдэн төрийн байгууллагын удирдлагаас байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг хэт өргөнөөр албаны нууцд хамааруулах

¹⁶ 24.1.Албан тушаалтан, иргэнд дараах үндэслэлээр төрийн нууцтай танилцах эрх олгохоос татгалзана:

24.1.1.төрийн нууцтай танилцах шаардлага, нөхцөлийг хангаагүй;

24.1.2.аюулгүй байдлын шалгалтад хамрагдах, төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах баталгааг бичгээр гаргаж өгөхөөс татгалзсан;

24.1.3.аюулгүй байдлын шалгалтад өөрийн тухай болон холбогдох бусад мэдээллийг танилцуулаагүй, эсхүл худал мэдээлсэн;

24.1.4.төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах журмыг удаа дараа, эсхүл ноцтой зөрчиж байсан;

24.1.5.гэмт хэрэг санаатай үйлдэж эрүүгийн харууллага хүлээсэн, эсхүл эрүүгийн хэрэгт шалгагдаж байгаа;

24.1.6.Монгол Улсын харьяатаас гарах хүсэлтээ гаргасан;

24.1.7.сэтгэцийн өвчин, эмгэгтэй нь тогтоогдсон;

24.1.8.мансууруулах болон сэтгэлд нөлөөлөх бодис, согтууруулах ундаанаас хамааралтай.

¹⁷ ТБАНТХ-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь хэсэг.

явдал нийтлэг байна. Учир нь **албаны нууц**-ыг тодорхойлох шалгуурыг хуульчлалгүйгээр төрийн байгууллага, агентлагийн дарга нар, албаны нууц хэмээх ангилалд хэт өргөн хүрээнд мэдээллийг хамруулж, иргэний мэдэх эрхийг зөржих явдал их байна. Тухайлбал, Эрчим хүчний яам баталсан "Төрийн болон албаны нууцыг ашиглах, хадгалах, хамгаалах журам"-аа албаны нууцад хамааруулсан байв. Дүгнэвэл, ТБАНТХ дахь албаны нууцын тодорхойлолт нь хэт өргөн, тодорхойгүй бөгөөд ялгаа зааг, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоогоогүйгээс үүдэн албаны нууцыг ангилахад хүндрэл, бэрхшээл үүссэн байна.

Өнөөгийн байдлаар, "албаны нууц" гэх ойлголтын хүрээнд төрийн байгууллага бүр өөрийн дур зоргоор мэдээлэл нууцлах тохиолдол цөөнгүй байна. Мэдээллийг өргөнөөр хязгаарлаж нууцлах нь засаглалын тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлдөг талаар судлаачид тэмдэглэсэн. Тодруулбал, мэдээллийг өргөнөөр нууцлах нь олон нийтийн төрд итгэх итгэлд нөлөөлж, мэдээлэлгүй, эсхүл дутуу, буруу мэдээлэл авснаас үүдэн төрийн үйл ажиллагаанд итгэхээ болих сөрөг үр дагавар үүсгэдэг. Иймд төрийн байгууллага, албан хаагч өөрийн шийдвэр, үйл ажиллагааны талаарх үнэн зөв, бүрэн гүйцэд мэдээллийг олон нийттэй тогтмол хуваалцах нь төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг бэхжүүлэх чухал ач холбогдолтой.¹⁸ Түүнчлэн **эвч өргөнөөр хязгаарлаж, нууцлах нь зухал мэдээллийн хамгаалалтыг сулруулахад хүргэдэг** байна. Мөн мэдээллийг хэт олноор нууцлах, хамгаалах тогтолцоо нь төрийн үйл ажиллагааны зардлыг тодорхой хэмжээгээр ихэсгэдэг хэмээн онцолдог.

Сонгодог хандлагаар төрийн нууцыг задруулах асуудлыг албан мэдээллийг олон нийтэд тараах гэсэн ойлголтоос ялган заагладаг байна. Төрийн байгууллагын бодлого, шийдвэр, үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаар иргэдийн мэдэхийг хүссэн мэдээлэл, төрийн байгууллагын зүгээс иргэд, олон нийтэд тайлагнадаг мэдээлэл зэрэг нь албан мэдээллийг тараах, түгээх гэсэн ойлголтод багтана.¹⁹ Өөрөөр хэлбэл төрийн нууцын ойлголтод албаны мэдээллийг гаргах өгөх, тараах асуудлыг хамааруулахгүй байх нь зүйтэй. Үүнээс үзвэл, төрийн нууцын тухай хууль тогтоомжоор албаны нууцтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй өнөөгийн практикийг эргэн харах шаардлагатай юм.

"Албаны нууц" ба "төрийн нууц" гэх ойлголтын ялгааг бусад хууль тогтоомжоос тодруулж үзвэл, 2021 оны Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд мэдээллийг дараах байдлаар ангилжээ. Үүнд:

- 7.1. Нийтийн мэдээллийг нээлттэй, хязгаарлалттай, хаалттай гэж ангилна.
- 7.2. Хуульд ил тод, нээлттэй байхаар заасан, эсхүл хязгаарлалттай болон хаалттай мэдээлэлд хамаарахгүй мэдээллийг нээлттэй мэдээлэл гэж үзнэ.
- 7.3. Танилцах, ашиглахад хуулиар хязгаарлалт тогтоосон албаны нууц болон хүч, хуулийн этгээдэд хамаарах мэдээллийг хязгаарлалттай мэдээлэл гэж үзнэ.

¹⁸ David Banisar, Comments on the Moldovan Draft Law on State and Official Secrets, 2005, <https://www.osce.org/files/documents/3/7/16548.pdf>

¹⁹ Ч.Өнөрбаяр, Б.Тэмүүлэн, Ж.Баарцаг нар, Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм форум, 2010, 28 дахь тал.

7.4. Хуульд хаалттай байхаар заасан, эсхүл төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг хаалттай мэдээлэл гэж үзнэ.

9.1. Албаны нууцад хамаарах мэдээллийг Төрийн болон албаны нууцын тухай хуульд заасан үндэслэл, журамд заасны дагуу ашиглана.

9.2. Энэ хуулийн 7.3-т заасан хүн, хуулийн этгээдэд хамаарах хязгаарлалттай мэдээлэлд дараах мэдээлэл хамаарна:

9.2.1. хуульд өөрөөр заагаагүй бол гэмт хэрэг, зөрчил шалган шийдвэрлэх, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны явцад цуглуулсан мэдээлэл;

9.2.2. төрийн хяналт шалгалтын явцад болон шийдвэр хүчин төгөлдөр болох хүртэлх хугацаанд цуглуулсан мэдээлэл;

9.2.3. нээлттэй байлгах нь соёлын хосгүй үнэт өвд аюул учруулж болзошгүй мэдээлэл;

9.2.4. хуульд заасан бусад.

Мөн Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 7.5-д "Хуульд ил тод, нээлттэй байхаар заасан мэдээллийг албаны нууцад хамааруулж тогтоохгүй" талаар тусгасан. Эндээс үзвэл, "албаны нууц" гэж төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл болон нээлттэй байх мэдээлэлээс бусад мэдээллийг ойлгохоор байна. Өөрөөр хэлбэл, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд "албаны нууц" ба "төрийн нууц" нь хоорондоо ялгажтай байдлаар зохицуулагдсан. Гэвч энэхүү зохицуулалт нь Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 16.2-т "Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл "онц чухал нууц", "маш нууц", албаны нууцад хамаарах мэдээлэл "нууц" зэрэглэлтэй байна" гэж заасантай нийцэхгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, одоо байгаа хуульд дээрх 2 ойлголтыг тусад нь томъёолсон ч албаны нууц мэдээлэл нь төрийн "нууц" зэрэглэлд хамаарахаар зөрчилтэй зохицуулжээ.

Мөн төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах харилцаанд нэг журам буюу Монгол Улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг журам²⁰ үйлчилдэг. Уг журмын зохицуулалтыг нарийвчилбал:

№	Журмын зохицуулалт	Төрийн нууцад үйлчлэх эсэх	Албаны нууцад үйлчлэх эсэх
1	Нууцад хамаарах мэдээллийг нууцлах	+	+
2	Нууцын зэрэглэлийг тогтоох	+	+
3	Нууцын зэрэглэлийг өөрчлөх	+	+
4	Нууц баримт бичиг, бусад тээгчид тэмдэглэгээ тавих	+	+
5	Нууц баримт бичиг, бусад нууц тээгчийг ил болгох, нууцлах хугацааг сунгах	+	+
6	Иргэнд төрийн нууцтай танилцах эрх олгох		
7	Иргэнд албаны нууцтай танилцах эрх олгох		

²⁰ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawid=208025&showType=1>

8	Нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалтны жагсаалт гаргах, өөрчлөх	+	+	+
9	Нууцтай танилцах эрхийн түвшин	+	+	+
10	Нууцтай танилцах эрхийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох	+	+	+
11	Хуулийн этгээдэд нууцад хамаарах мэдээлэл ашиглан үйл ажиллагаа явуулах, ажил гүйцэтгэх эрх олгох	+	+	+
12	Нууцын албан хэрэг хөтлөлт	+	+	+
13	Зургаа.Нууц мэдээлэл боловсруулах, хадгалах, дамжуулах систем, сүлжээ, техник хэрэгслийн аюулгүй байдлыг хангах	+	+	+
14	Хуулийн этгээд нууцад хамаарах мэдээлэл ашиглан үйл ажиллагаа явуулах, ажил гүйцэтгэх үед нууц мэдээллийг хамгаалах	+	+	+
15	Нууц баримт бичиг, бусад тээгчийг шилжүүлэх, хүлээлцэх	+	+	+
16	Нууц мэдээллийг гадаад улс, олон улсын байгууллагад шилжүүлэх	+	+	+
17	Нууцын биег хамгаалалт	+	+	+
18	Хаалттай хуралдаан зохион байгуулах	+	+	+
19	Нууцын хамгаалалтад тавих хяналт	+	+	+
20	Хариуцлага тооцох	+	+	+

Дээрхээс үзвэл, албаны нууц болон төрийн нууц нь мэдээллийн нууцлалын зэрэглэлээс гадна тэдгээр мэдээллийг хэрхэн олж авах процессын түвшинд ялгагдаж байна. Мэдээлэлтэй танилцах эрх авах процессыг дэлгэрүүлбэл:

4.1.Иргэнд төрийн нууцтай танилцах эрх олгох
4.1.1.тухайн байгууллагаас төрийн нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалтны жагсаалтад орсон албан тушаалтан нь Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 22.1-д заасан шаардлагыг хангасан байна.
4.1.2.хяналт шалгалт хийх, тодорхой ажил, үүрэг гүйцэтгэх, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх, суралцах явцад тодорхой түвшинд төрийн нууцтай танилцах зайлшгүй шаардлагатай албан хаагч, иргэнд байгууллагын дарга төрийн нууцтай танилцах зөвшөөрөл (энэхүү журмын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Маягт 1) олгоно. Энэ тохиолдолд тухайн албан хаагч, иргэн нь Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 22.1-д заасан шаардлагыг хангасан байна.
4.1.3.тухайн байгууллагын хүний нөөцийн асуудал хариуцсан нэгж нь энэхүү журмын 4.1.1, 4.1.2-т заасан иргэн, албан хаагчтай холбоотой баримт бичиг (иргэний үнэмлэх, төрсний гэрчилгээ, боловсролын гэрчилгээ, диплом... гэх зэрэг)-ийг бүрдүүлэн биечлэн тулгаж шалгасны дараа холбогдох материалыг нууц хамгаалах ажилтад шилжүүлэн өгнө.
4.1.4.нууц хамгаалах ажилтан материалыг хянаж, албан бичгийн хамт дугуйнд хийж битүүмжлэн аюулгүй байдлын шалгалт хийлгэхээр тагнуулын байгууллагад хүргүүлнэ.

4.1.5.тагнуулын байгууллага аюулгүй байдлын шалгалтыг тогтоосон хугацаанд зохих журмын дагуу явуулж, тухайн иргэн, албан хаагчид тодорхой түвшинд төрийн нууцтай танилцах эрх олгох эсэх талаар хүсэлт гаргасан байгууллагад бичгээр мэдэгдэнэ.

4.1.6.энэхүү журмын 4.1.5-д заасны дагуу тагнуулын байгууллагаас зохих хариу өгөөгүй байхад тухайн иргэн, албан хаагчийг төрийн нууцтай танилцах албан тушаалд томилох, эсхүл төрийн нууцтай танилцах эрх олгохыг хориглоно.

4.1.7.энэ журамд заасан шаардлагыг хангасан иргэнийг төрийн нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалд томилох, эсхүл төрийн нууцтай танилцах эрх олгох тухай байгууллагын даргын шийдвэр гаргахаас өмнө нууц хамгаалах ажилтан тухайн иргэнд төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах тухай хууль тогтоомжийг судлуулж, нууцтай танилцахад түүний тодорхой эрх хязгаарлагдах, хууль тогтоомж зөрчсөн тохиолдолд зохих хармуцлага хүлээх, тэдгээртэй холбоотой бусад үр дагавар үүсэх тухай тайлбарлаж, энэхүү журмын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Маягт 2-т заасан нууц задруулахгүй байх баталгааг гаргуулан авна.

4.1.8.нууц хамгаалах ажилтнаар томилох тухай шийдвэрт тогтоосон журмын дагуу олгох цалингийн нэмэгдлийг тусгасан байна.

4.2.Иргэнд албаны нууцтай танилцах эрх олгох

4.2.1.албаны нууцтай танилцах эрх бүхий албан тушаалтан уг албан тушаалд томилогдохдоо нууц задруулахгүй байх баталгаа гаргана. Ийнхүү баталгаа гаргаагүй албан тушаалтанд албаны нууц танилцуулахыг хориглоно.

4.2.2.хяналт шалгалт хийх, тодорхой ажил, үүрэг гүйцэтгэх, аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх, суралцах явцад албаны нууцтай танилцах зайлшгүй шаардлагатай албан хаагч, иргэнд байгууллагын дарга энэхүү журмын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Маягт 1-д заасан албаны нууцтай танилцах зөвшөөрлийг олгоно. Энэ тохиолдолд хүсэлт гаргасан албан хаагч, иргэн нууцын баталгаа гаргана.

Төрийн нууцтай танилцах эрх олгохдоо Тагнуулын байгууллагын саналыг үндэслэж, байгууллагын дарга зөвшөөрөлд олгож байгаа бол, албаны нууцтай танилцах этгээдэд байгууллагын дарга зөвшөөрөлд олгож байгаа юм.

Улс орнуудын нууцын холбогдолтой хууль тогтоомжийг судалж үзэхэд, Пост социалист орнууд, тухайлбал Казахстан²¹, Киргизстан²², Узбекистан²³ зэргээс бусад

²¹ Закон Республики Казахстан от 15 марта 1999 года № 349-І О государственных секретах <https://online.zakon.kz/Doc.html?id=10126333&pos=60-8#pos=60-8>

²² Закон КР от 15 декабря 2017 года № 210 (15) "О защите государственных секретов Кыргызской Республики" <http://cbd.miniust.gov.kg/act/view/ru-ru/11719>

Статья 9. Степени секретности сведений, составляющих государственные секреты, и грифы секретности носителей этих сведений
1. Государственные секреты Кыргызской Республики по степени важности составляющих их сведений подразделяются на две категории: государственную тайну (сведения, составляющие государственную тайну) и служебную тайну (сведения, составляющие служебную тайну).

2. Устанавливаются три степени секретности сведений, составляющих государственные секреты, и соответствующие этим степеням грифы секретности для носителей указанных сведений: "особой важности", "совершенно секретно" и "секретно".

улс орнуудад "албаны нууц" хэмээх ойлголт байхгүй байна. Дээрх улсуудад албаны нууц буюу "служебная тайна" нь төрийн нууцад хамаарч байна. Өөрөөр хэлбэл, төрийн нууцыг онц чухал, маш нууц, нууц гэж ангилах бөгөөд албаны нууц нь төрийн нууцын "нууц" зэрэглэлд хамаардаг.

Бусад улс орнуудад дээрх төрлийн ойлголт түгээмэл биш. Жишээ нь, Эстони Улсын Төрийн болон гадаад улсын нууцын тухай хуульд төрийн нууцыг ач холбогдлоор нь хязгаартай (restricted), нууц (confidential), маш нууц (secret), онц чухал нууц (top secret) зэргээр ангилсан боловч "албаны нууц" гэсэн ойлголт байхгүй юм.²⁴ Түүнчлэн Хонг конг, Их Британи, Малайзад "Official secrets act" гэж байгаа боловч тухайн актын хүрээ нь батлан хамгаалах, тэгнүүл, гадаад харилцаа зэрэгт хамаарах төрийн нууцын хүрээгээр хязгаарлагддаг байна. Герман Улсад "албан тушаалын нууц" гэх ойлголтыг 2006 оноос халж, захиргааны соёл, сэтгэлгээнд өөрчлөлт оруулсан байна.²⁵

Харин зарим улсын Нийтийн мэдээллийн тухай хууль болон Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль зэрэг эрх зүйн баримт бичигт "албаны мэдээлэл" гэх ойлголт тусгагджээ. Төрийн байгууллагаас боловсруулсан, эсхүл түүнд шилжүүлсэн, түүний мэдэлд байгаа аливаа мэдээллийг албан мэдээлэл гэж үздэг боловч түүнийг нууцлах ойлголт яригддаггүй. Дээрх хууль тогтоомж нь албаны мэдээллийн ил тод байдлыг хангах, түүнтэй холбоотой хүсэлтийг шийдвэрлэхэд баримтлах гол эх сурвалж болдог байна.

Монгол Улсын 2021 оны Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд олон нийтэд ил тод, нээлттэй байх мэдээллийн төрлийг хуульчилсан бөгөөд дээрх мэдээллийг ямар ч тохиолдолд нууцад хамааруулах ёсгүй. Тухайлбал, төрийн үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй байлгах, төрийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтыг бий болгох зорилгоор мэдээлэл харууцагчийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалт, хүний нөөц, төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа, үзүүлж байгаа үйлчилгээ болон хуулиар хаалттай,

3. Сведения, составляющим государственную тайну, присваиваются грифы секретности "особой важности", "совершенно секретно".

4. Сведениям, составляющим служебную тайну, присваивается гриф секретности "секретно". Служебная тайна имеет характер отдельных сведений, относящихся к государственной тайне, и не раскрывает их полностью.

²⁴ Закон Республики Узбекистан от 07.05.1993 г. № 848-ХII

Статья 3. Категории государственных секретов
Государственные секреты Республики Узбекистан подразделяются на государственную, военную и служебную тайну.

Государственную тайну составляют сведения, разглашение которых может оказать отрицательное воздействие на качественное состояние военно-экономического потенциала республики или повлечь другие тяжкие последствия для обороноспособности, государственной безопасности, экономических и политических интересов Республики Узбекистан.

Военную тайну составляют сведения военного характера, разглашение которых может повлечь тяжкие последствия для обороноспособности, государственной безопасности и Вооруженных Сил Республики Узбекистан.

Служебную тайну составляют сведения в области науки, техники, производства и управления, разглашение которых может нанести ущерб интересам Республики Узбекистан.

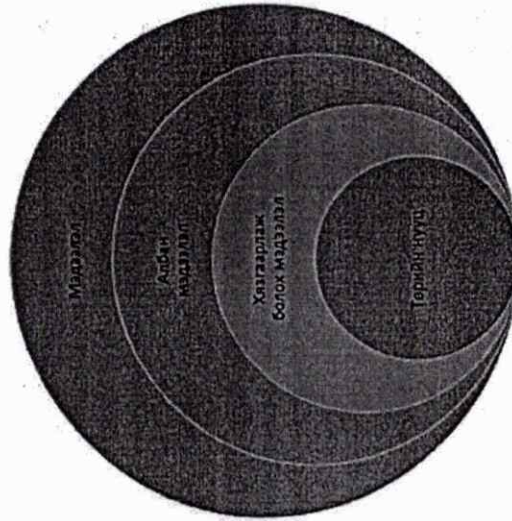
²⁴ State Secrets and Classified Information of Foreign States Act, <https://www.rligitefaiaa.ee/en/lei/521052020005/consolid>

²⁵ Ч.Өнөрбаяр, Б.Тэмүүлэн, Ж.Баярцацэг нар, Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм форум, 2010, 36 дахь тал.

хязгаарлалттай гэж тогтоосноос бусад мэдээллийг ил тод, нээлттэй байлгана. /Хавсралт 1-ээс дэлгэрэнгүй үзнэ үү/

Албан мэдээллийг тухайн байгууллагын дарга жагсаалтаар тодорхойлдог улс байхад нэг бүрчлэн тогтоодоггүй улс ч байна. Аль ч тохиолдолд нууцад хамааруулж үздэггүй. Гэхдээ албан мэдээлэлтэй танилцах эрхийг хязгаарлах тохиолдлууд байна. Төрийн байгууллагын шийдвэр, үйл ажиллагааны үр дүн, хэрэгжилтийг бууруулахгүй байх, иргэн, хуулийн этгээдийн нууц мэдээллийг задруулж тэдгээрт хохирол учруулахаас сэргийлэх зорилгоор албан мэдээлэлтэй танилцах иргэний эрхийг хязгаарлах бололцоог үгүйсгээгүй. Ийнхүү хязгаарлах тохиолдлуудыг хуульд тухайлан заасан байгаагаас гадна хязгаарласан мэдээллийг "нууц" гэж томъёолоогүй байна.

Зураг 1. Албан мэдээлэл ба төрийн нууцын харилцан хамаарал.

Судлаачид "албаны нууц" хэмээх тусдаа ойлголт байх шаардлагагүй тайлбарлахдаа, төрийн байгууллага нь төрийн нэрийн өмнөөс үйл ажиллагаа явуулдаг бөгөөд нэгэнт төрийн нууц гэх ойлголтыг холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулсан байдаг тул үүн дээр дахин төрийн байгууллагын нууцын тухай ойлголтыг давхардуулах шаардлагагүй гэж үзжээ.²⁶

Байгууллагын нууцын тухай (одоогоор "албаны нууц") ойлголтыг гол төлөв бизнесийн үйл ажиллагаанд хамааруулан шүүхийн практикаар хамрах хүрээг нь

²⁶ Ч.Өнөрбаяр, Б.Тэмүүлэн, Ж.Баярцацэг нар, Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм форум, 2010, 36 дахь тал.

тодорхойлох хандлага нийтлэг бөгөөд дараах шалгуур үзүүлэлтийг хангасан байхыг шаарддаг байна. Үүнд:²⁷

1. Мэдээлэл нь тодорхой нэг хуулийн этгээд, ямар нэгэн бизнесийн байгууллагатай шууд холбоотой байх;
2. Тухайн мэдээлэл нь нээлттэй биш байх, өөрөөр хэлбэл, хязгаарлагдмал тооны этгээдүүд мэдэж байх;
3. Бизнесийн байгууллагын эзэмшигч нууц болгон хадгалах хүсэлт гаргасан байх;
4. Бизнесийн байгууллага ажилтантай гэрээ байгуулан байгууллагын нууцыг задруулахгүй байх үүрэг хүлээлгэн, зохицуулалт хийх зэргийг нэрлэж болно.

Монгол Улсын Төрийн нууцын тухай хуулийг шинэчлэхдээ Байгууллагын нууцын тухай хуулиас төрийн албаны буюу төрийн байгууллагын харилцааг салгаж, Төрийн болон албан нууцын тухай хуулиар төрийн нууц болон албаны нууцын харилцааг хамтад нь зохицуулж эхэлсэн. Дээрх шинэчлэл нь Байгууллагын нууцын тухай хуулийн хэрэглээнд эерэг нөлөө үзүүлсэн ч төрийн нууцын тухай хууль тогтоомжид зарчмын шинэтэй алдаа гаргахад хүргэжээ. Харин Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд томъёолсон "хязгаарлагдмал мэдээлэл"²⁸ нь албаны буюу төрийн байгууллын нууцалбал зохих мэдээллийн хүрээтэй илүү нийцжээ.

Мөн **Салбарын болон байгууллагын ашиг сонирхол** гэх ойлголт нь хэт өргөн хүрээтэй бөгөөд албаны мэдээллийн мөн чанарт нийцэхгүй юм. Албан мэдээллийг нээлттэй мэдээлэхээс татгалзаж буй нь төрийн үйл ажиллагааны тасралтгүй, мэргэжлийн, үр нөлөөтэй байдлыг хангахад чиглэх ёстой. Гэвч албаны мэдээллийг нууцдээ тооцохоор хуульчлах, ялангуяа төрийн нууцын тухай хуулиар хамтад нь зохицуулах нь "төрийн нууц"-ыг хамгаалах замаар үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах тус хуулийн зорилго, мөн чанартай нийцэхгүй байгааг эргэн харах нь зүйтэй.

Албаны нууцад хамаарах мэдээллийг төрийн нууц хэмээх ойлголтоос юун түрүүнд салгах нь зүйтэй. Иймд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 16.2-т "Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл "онц чухал нууц", "маш нууц", албаны нууцад хамаарах мэдээлэл "нууц" зэрэглэлтэй байна" гэж заасныг өөрчлөх шаардлагатай. Мөн хуулиар нээлттэй байх ёстой мэдээлэл болон төрийн нууцаас бусад мэдээллийг "албаны мэдээлэл" гэж нэрлэх замаар нууц, түүний хамгаалалтын ойлголтоос салгах нь зүйтэй. Учир нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд зааснаар аливаа мэдээллийг хуулиар нууцлах бөгөөд харин журмаар аливаа мэдээллийг нууцлах нь Үндсэн хуульд нийцэхгүй. Жишээ нь Молдав Улсад албаны мэдээллийг тогтоохоор хуулийн төсөл боловсруулж байсан ч тухайн хуулийн төсөл дэмжигдээгүйг анхаарах нь зүйтэй.

Төрийн байгууллагын нууцад хамаарах мэдээлэл нь бизнесийн байгууллагын ашиг сонирхлыг хамгаалахад чиглэгдсэн байдаг бол хамаарахгүй мэдээлэл нь

²⁷ Мөн тэнд, 37 дэхь тал.

²⁸ НҮМТБХ-ийн 7.3.Танилцах, ашиглахад хуулиар хязгаарлалт тогтоосон албаны нууц болон хүн, хуулийн этгээдэд хамаарах мэдээллийг хязгаарлалттай мэдээлэл гэж үзнэ.

гуравдагч этгээдийн ашиг сонирхлыг хамгаалахад чиглэдэг гэжээ. ²⁹ Иймд байгууллагын нууц буюу албаны нууцад хамаарахгүй мэдээллийг тусгайлан заах нь төрийн байгууллага, албан тушаалтны дур зоргыг хязгаарлах чухал ач холбогдолтой.

Мөн практикт ихэнх төрийн байгууллага албаны нууцын жагсаалтыг байгууллагын дотоод журмын хавсралтаар зөвхөн нэг удаа баталж байгаа нь албаны нууцын мэдээллийн жагсаалтыг давтамжтай хянах, шинэчлэх асуудал орхигдоход хүргэсэн байна.

3.4 Засгийн газраас төрийн нууц мэдээллийн жагсаалт батлах зохицуулалт

Засгийн газрын тогтоолоор нийт 20 байгууллага, 10 салбарын хүрээнд хамаарах төрийн нууц мэдээллийг тогтоосон. Жишээ нь, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн 13.1-д заасан төрийн нууцад хамааруулсан мэдээллээс гадна СЗХ-ны эрх хэмжээнд дараах мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулсан. Үүнд:

№	Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл	Нууцын зэрэглэл		Нууцлах хугацаа (жилээр)
		Онц чухал нууц	Маш нууц	
1.	Улсын Их Хурал, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан мэдээлэл (тогтоол, зөвлөмж, хуралдааны тэмдэглэл)		+	20
2.	Төрийн нууцад хамаарах асуудлаар төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдтэй харилцсан албан бичиг		+	20
3.	Төрийн нууц тээгчийг хүлээлцсэн, шилжүүлсэн, шалгасан тухай баримт бичиг		+	20
4.	Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан асуудал хэлэлцсэн хаалттай хуралдааны тэмдэглэл, баримт бичиг		+	20

Дээрх мэдээллүүд нь ТБАНТХ-аар хамгаалагдах боломжтой. Засгийн газрын тогтоолын зохицуулалтыг ажиглавал, аливаа нууц мэдээллийг (анхдагч мэдээлэл) солилцох, боловсруулах, хэлэлцэх явцад үүсэх хоёрдогч мэдээллийг төрийн нууцад хамаарах мэдээлэлд хамааруулсан байгаа юм. Нэгдүгээрт, анхдагч мэдээллийг нууцлах үүрэгтэй хувь хүн, албан хаагч нь түүнийг солилцох, боловсруулах, хэлэлцэх явцад үүсэх хоёрдогч мэдээллийг ч мөн хамгаалах, задруулахгүй байх үүргийг хүлээх бөгөөд хоёрдугаарт, хэдийгээр ийнхүү хариуцах байгууллагыг тогтоосон нь төрийн нууцад цөөн тооны этгээд мэдэх зарчимд нийцүүлэхтэй холбоотой боловч төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг байгууллагаар нь бус улсын хэмжээнд нэг мөр тогтоох нь хийдэл, давхцал үүсэхгүй байх ач холбогдолтой.

²⁹ Мөн тэнд, 39 дэх тал.

Засгийн газрын тогтоолоор нийт 575, давхцалгүй тоогоор 404 мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулжээ.³⁰ Уг тогтоолоор 2017 онд хүчингүй болсон **ЕРИЙН БУУДЫН ЖАГСААЛТ БАТААХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ДАВУУ ТӨРИЙН НУУЦАД ХАМААРУУЛЖ БАЙСАН МЭДЭЭЛЛИЙН ТОО** хэд дахин нэмэгдүүлсэн. Дээрх хуулийн дагуу 60 мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулж байсан.

Мөн дээрх жагсаалтад тухай бүр мэдээлэл нэмэх боломжтой. ТБАНТХ-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.4-т зааснаар байгууллага, албан тушаалтны боловсруулсан, эсхүл хүлээн авсан мэдээлэл нь Засгийн газрын тогтоолоор баталсан төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад ороогүй боловч нууцлах шаардлагатай тохиолдолд тухайн байгууллага, албан тушаалтан нууцлах арга хэмжээ авч, нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад оруулах саналаа нэн даруй удирдлагадаа танилцуулж шийдвэрлүүлэх боломжтой. Гэвч саналыг хүлээн авсан удирдлага ямар шалгуур, үндэслэлийг харгалзаж шийдвэрлэх нь тодорхой тусгагдаагүй байна.

Засгийн газраас баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт" нь давхцал ихтэйгээс гадна, логик уялдаагүйгээс үүдэн төрийн нууцын тухай ойлголт тодорхой бус болсон байна. Тухайлбал, давхцааас гадна тус жагсаалтад орсон зарим мэдээлэл нь үндэсний аюулгүй байдлаар холбоо хамааралгүй байгааг дурдах нь зүйтэй. 2020 оны 48 дугаар тогтоолоор УАБЗ-ийн төсвийн бусдаар гүйцэтгүүлэх ажил, үйлчилгээний зардлыг төрийн нууцад тооцжээ. Дээрх мэдээлэл хэт ерөнхий байгааг анхаарах нь зүйтэй. Дээрх зохицуулалттай холбоотойгоор УАБЗ-өөс зарласан тендерийн мэдээлэл нийтэд ил тод явагдахгүй байх тохиолдол практикт гарч байна.

Мөн УАБЗ-ийн саналыг үндэслэн Засгийн газрын тогтоолоор зарим мэдээллийг нууцалсан тохиолдлууд байна. Тухайлбал, 2022 оны 12 дугаар сард "нүүрсний хэрэг"-тэй холбоотойгоор үүсээд буй нөхцөл байдалтай холбогдуулж Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг ил болгох тухай Засгийн газрын тогтоол баталсан. Уг тогтоолоор УАБЗ-ийн зөвлөмжөөр нууцад хамааруулсан байсан дараах 9 гэрээг нууцаас гаргахаар шийдвэрлэсэн байна. Үүнд:

1. "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК, "Тавантолгой төмөр зам" ХХК, "Бодь интернэшнл" ХХК-ийн хооронд 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдөр байгуулсан Тавантолгой-Гашуунсухайт чиглэлийн төмөр замын төслийн бүтээн байгуулалтын зураг төсөл, худалдан авалт, Барилгын ажлын санхүүжилтийн ЭТТ-2019/825, ТТЗ-Н19/01-01, BI-TTGS-CONT-0002 тоот гэрээ, түүний нэмэлт өөрчлөлт;
2. "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК, "Бодь интернэшнл" ХХК-ийн хооронд 2019 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр байгуулсан Нүүрс нийлүүлэх ЭТТ-2019/784, BI-TTGS-CONT-0003 тоот гэрээ, түүний нэмэлт, өөрчлөлт;
3. "Монголын төмөр зам" ТӨХК, ЗХЖШ-ын хооронд 2019 оны 06 дугаар сарын 12-ны өдөр байгуулсан Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр замын шугамын доод бүтцийн барилгын ажил гүйцэтгэх АИТ-н/1901 н/387 тоот гэрээ;
4. "Монголын төмөр зам" ТӨХК, УБТЗ ХНН-ийн хооронд 2020 оны 02 дугаар

Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-д 2019-2021 онд нийтдээ 10 мэдээллийг нэмж, 1 мэдээллийг өөрчилсөн байна. Уг жагсаалтаар батлагдсан төрийн нууц мэдээллийн тоо:

№	Байгууллага, салбар	Төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн тоо
1	Улсын Их хурлын тамгын газар	31
2	Ерөнхийлөгчийн тамгын газар	16
3	Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар	32
4	Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн ажлын алба, Стратегийн судалгааны хүрээлэн	33
5	Гадаад харилцааны салбар	19
6	Батлан хамгаалах салбар	78
7	Хууль зүй, дотоод хэрэг, хууль сахиулах салбар	56
8	Банк, санхүүгийн салбар	21
9	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбар	10
10	Барилга, хот байгуулалтын салбар	16
11	Боловсрол, соёл шинжлэх ухаан, спортын салбар	9
12	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн салбар	11
13	Зам, тээврийн салбар	10
14	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбар	10
15	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбар	12
16	Эрүүл мэндийн салбар	10
17	Эрчим хүчний салбар	12
18	Авлигатай тэмцэх газар	20
19	Төрийн удирдлын байгууллага	6
20	Сонгуулийн ерөнхий хороо	5
21	Санхүүгийн зохицуулах хороо	4
22	Үндэсний статистикийн хороо	5
23	Цөмийн энергийн комисс	6
24	Төрийн албаны зөвлөл	7
25	Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбар	9
26	Мэргэжлийн хяналтын байгууллага	5
27	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар	7
28	Үндэсний хөгжлийн газар	5
29	Тануулын байгууллага, Төрийн тусгай хамгаалалтын газар	60
30	Онцгой байдлын салбар	13
31	Стандарт, хэмжил зүйн газар	4
32	Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц, шүүх, прокурорын байгууллага	13
33	Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар	17

³⁰ Зарим мэдээлэл хэд хэдэн удаа давхцацан байгааг анхаарах нь зүйтэй.

сарын 05-ны өдөр байгуулсан Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр замын дээд бүтэц дохиолол холбоо, эрчим хүч, гүүр, хоолойн барилгын ажил, зураг төсөл гүйцэтгэх АГТ-20/21-20/06 ОГ/20/042 тоот гэрээ;

5. "Эрдэнэс Тавантолгой ХК, "Тавантолгой төмөр зам" ХХК-ийн хооронд 2022 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдөр байгуулсан Богдхан төмөр замын төслийн суурь, бүтцийн барилгын угсралтын бүтээн байгуулалтын ажлын санхүүжилтийн МН-ЭТТ2022/497, ТТ3-МН22/02 тоот гэрээ;

6. "Эрдэнэс Тавантолгой ХК, "Тавантолгой төмөрзам" ХХК, "Бодь интернэшнл" ХХК- хооронд 2022 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр байгуулсан Богдхан төмөр зам төслийн туннел болон эстакадан гүүрний зураг төсөл, худалдан авалт, барилгын ажлын санхүүжилтийн МН-ЭТТ/487, ТТ3-МН22/01, В1-BBR-CONT-0002 тоот гэрээ;

7. "Эрдэнэс Тавантолгой ХК, "Бодь интернэшнл" ХХК-ийн хооронд 2022 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр байгуулсан Нүүрс нийлүүлэх МН-ЭТТ-2022/488, В1-BBR-CONT-0003 тоот гэрээ;

8. "Эрдэнэс Тавантолгой ХК "Набсан" ХХК, "Тэргүүн инвест" ХХК "Эс энд Эй трейд" ХХК, "Бридж констракшн" ХХК, "ЧММ" ХХК, "Сан" ХХК-ийн хооронд 2022 оны 01 дүгээр сарын 28-ны өдөр байгуулсан Загийн усны хоолойн гүний усны ордоос "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК-ийн нүүрсний уурхай хүртэлх усны хангамжийн шугам хоолойн барилга угсралтын ажлын ЭТТ-2022/34, ЭТТ-2022/35, ЭТТ-2022/36, ЭТТ-2022/37 тоот гэрээ;

9. "Эрдэнэс Тавантолгой ХК, "Элгэн" ХХК, "Литопро" ХХК, "Инженер геодези" ХХК, "Эс Жи Эс Ай Эм И Монголиа" ХХК-ийн хооронд 2022 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдөр байгуулсан Тавантолгой ордны далд уурхайн хайгуул, судалгааны ажил гүйцэтгэх Н-ЭТТ-2022/946 тоот гэрээ зэрэг багтжээ.

Эдгээр гэрээг нууцалсан үндэслэлийг тодруулбал, ТБАНТХ-ийн 10.1.5 дахь хэсэгт "мэдээллийг төрийн болон албаны нууцад хамааруулах, нууцыг шилжүүлэх, ил болгох, нууцын зэрэглэл тогтоох, өөрчлөх, нууцын хугацааг сунгах" бүрэн эрх олгосны дагуу Засгийн газар мэдээллийг нууцлах тогтоол гаргасан байна. Гэвч дээрх тогтоолд уг мэдээллийг төрийн нууц, эсхүл албаны нууцад хамааруулсан эсэх нь тодорхой бус байгаагаас гадна **УАБЭ-ийн шийдвэрээр аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамруулах талаарх зөхилцүүлэлт ТБАНТХ-д тусгагддаггүй.**

Төндөрийн хяналтыг сайжруулах

Нэг талаас төрийн байгууллага, эсхүл төрийн өмчит, төрийн оролцоотой хуулийн этгээд, нөгөө талаас иргэн, ААН харилцан тохиролцож, худалдах, худалдан авах, ажил үйлчилгээ үзүүлэх зэрэг гэрээ байгуулах тохиолдолд төрийн нууцын зарим хэсгийг гэрээний талд задруулах шаардлага үүсэх тохиолдол гардаг. ТБАНТХ-ын 33.2 дахь хэсэгт "... нууцыг шилжүүлэн авах хуулийн этгээд нь энэ хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжид заасан нууцыг хамгаалах нөхцөл, шаардлага хангасан, иргэн нь төрийн болон албаны нууцтай танилцах эрх авсан

байна"³¹ гэж заасан байдаг. Өөрөөр хэлбэл, гэрээний харилцаанд орох нь төрийн нууцыг гэрээний нөгөө талдаа задруулах шаардлагыг үүсгэж байна.

Дээр дурдсанчлан гэрээний зүйл нь төрийн нууцад холбогдох тохиолдолд сонгон шалгаруулалтын ил тод байдлыг хэрхэн хангах талаар тодруулах нь зүйтэй. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3.4-т "Хуулиар төрийн нууцад хамааруулсан болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, техник, байгууламж, ажил, үйлчилгээ болон галт зэвсэг худалдан авахтай холбоотой харилцааг энэ хуулиар зохицуулахгүй" гэж заасан. Өөрөөр хэлбэл үүнд дурдсан ажил үйлчилгээ, худалдан авалттай холбоотой тендер шалгаруулалт хуульд заасан журмаас гадуур явагдаж байна.

Хэдийгээр гэрээний зүйл нь төрийн нууцад холбогдох ч сонгон шалгаруулалт тэгш, шударга, хуульд заасан журмын дагуу явагдах учиртай. Иймд төрийн нууцыг задруулах, эсхүл задруулж болзошгүй сонгон шалгаруулалтын явцад олон нийтийн хяналт тавих чиг үүргийг хэрэгжүүлэх тусгай хяналт тавих этгээд оролцох шаардлагатай. Мөн гэрээ байгуулсны дараа гэрээг бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн нууцлах, нууцлалыг хамгаалах асуудал хөндөгддөг.

3.5 ТБАНТХ-д заасан тагнуулын байгууллагын эрх хэмжээ, чиг үүрэг

ТЕГ нь төрийн нууц болон албаны нууцыг тогтоох, ил болгоход чухал үүрэгтэй оролцож байна. ТБАНТХ-д заасны дагуу тагнуулын байгууллага нь улсын хэмжээнд өмчийн хэлбэр, харьяалал харгалзахгүйгээр нууцын хадгалалт, хамгаалалтад хянан тавьж, нууцад хамаарах мэдээлэл задарч, үргэдэхээс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг илрүүлэх, таслан зогсоох арга хэмжээг авна.

ТБАНТХ-ийн 12 дугаар зүйлд зааснаас гадна Тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх бусад чиг үүргийг дурдвал:

- Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь тус хуулийн 13.1-д заасан жагсаалтын хүрээнд салбар, байгууллагын хэмжээнд нууцлах төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг боловсруулж, тагнуулын байгууллагын саналыг авч Засгийн газраар батлуулна;
- Төрийн байгууллага болон төрийн өмчийн оролцоотой бусад хуулийн этгээд албаны нууцад хамааруулах шаардлагатай мэдээллийн жагсаалтын төсөл боловсруулж, тагнуулын байгууллагаас санал авсны үндсэн дээр эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, байгууллагын даргаар батлуулна;
- Төрийн болон албаны нууцад хамаарах мэдээллийг энэ зүйлийн 19.1.2-т

³¹ "Монгол Улсын Төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг журам"-ын 7 дугаар зүйлд хуулийн этгээд нууцад хамаарах мэдээлэл ишиглэн үйл ажиллагаа явуулах, ажил гүйцэтгэх үед нууц мэдээллийг хамгаалах талаар зохицуулсан. Журмын дагуу ажил гүйцэтгэх хуулийн этгээд нь Аюулгүй байдлын гэрчилгээ, иргэн нь тодорхой түвшний нууцтай танилцах эрхийг тагнуулын байгууллагаас тус тус авсан байх шаардлагатай.

заасан үндэслэлээр нууцлах хугацаа дуусахаас өмнө ил болгох эсэхийг тагнуулын байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар шийдвэрлэнэ;

- Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн удирдлага тухайн байгууллагын хариуцсан төрийн нууцтай танилцах албан тушаалтны жагсаалтыг тагнуулын байгууллагын саналыг авч батална;
- Төрийн болон албаны нууцтай танилцах эрхийг түдгэлзүүлж, эсхүл хүчингүй болгоно;
- Төрийн байгууллага нь төрийн болон албаны нууцын хадгалалт, хамгаалалтын чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын талаарх мэдээллийг жил бүрийн 01 дүгээр сард багтаан тагнуулын байгууллагад ирүүлнэ;
- Тагнуулын байгууллага улсын хэмжээнд өмчийн хэлбэр, харьяалал харгалзахгүйгээр төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн төрийн болон албаны нууцын хамгаалалтыг хянан шалгаж, зөрчил, дутагдлыг арилгах хугацаатай үүрэг өгч биелэлтийг хангуулна;
- Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэлд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тагнуулын байгууллагаас дараах хариуцлага хүлээлгүүлэхээр харьяалах дээд шатны байгууллага, албан тушаалтанд санал тавьж шийдвэрлүүлнэ;

Төрийн болон албаны нууцын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан байгуулах, ашиглах журамд зааснаар Тагнуулын байгууллагын төрийн нууцын асуудал хариуцсан нэгж болон орон нутаг дахь салбар, нэгж дор заасан мэдээллийг тухай бүр мэдээллийн санд оруулна:

- төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн төрийн болон албаны нууцын жагсаалтад орсон мэдээлэл;
- аюулгүй байдлын шалгалтад хамрагдаж төрийн нууц хамгаалах, нууцтай танилцах зөвшөөрөл олгогдсон, зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан албан тушаалтан, иргэний мэдээлэл;
- төрийн болон албаны нууцын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хянан шалгасан тухай мэдээлэл, шалгалтаар илэрсэн зөрчил, дутагдлыг арилгуулах чиглэлээр авсан арга хэмжээний талаарх мэдээлэл;
- төрийн болон албаны нууцын хууль тогтоомж зөрчсөн албан тушаалтан, иргэний мэдээлэл;
- төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн нууцын хадгалалт, хамгаалалтын чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын талаарх мэдээлэл;
- нууцдад хамаарах мэдээ, баримт бичиг, бусад нууц тээгчийн шилжилт хөдөлгөөний талаарх мэдээлэл;
- халдлагын мэдээ (гадаад, дотоод, цахим гэх зэрэг).

Түүнчлэн дээр дурдсан мэдээллийг төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээдийн нууц хамгаалах нэгж, ажилтан нэгтгэж, жил бүрийн 1 дүгээр сард багтаан тагнуулын байгууллагад цахим хэлбэрээр хүргүүлнэ гэжээ. Эндээс үзвэл төрийн болон албаны нууц мэдээллийг нэгтгэсэн нэгдсэн мэдээллийн санг төрийн байгууллага үүсгэж, хөтөлж байна. Гэвч холбогдох тоон мэдээлэл, тайлан нээлттэй бус, ил тод биш байна.

Олон улсын жишгийг үзвэл Төрийн нууцын тухай хуулиараа төрийн нууцтай холбоотой санал, дүгнэлт гаргах чиг үүргийг тагнуулын байгууллагад олгохоос гадна бие даасан, төрөлжсөн байгууллагыг үүсгэн байгуулсан тохиолдол бас цөөнгүй байна.

№	Улс	Байгууллагын нэр	Чиг үүрэг
1	Америк	Үндэсний архивын харьяа Мэдээллийн аюулгүй байдлын хяналтын алба ³²	Америк Улсад Мэдээллийн аюулгүй байдлын хяналтын алба жил бүр мэдээллийг нууцлах, нууцыг задлах статистик мэдээллийг цуглуулж, нууцалсан мэдээллийн тоо, холбогдох зөрдлын талаарх мэдээллийг олон нийтэд танилцуулдаг.
2	Болгар	Сайд нарын болон Үндэсний аюулгүй Зөвлөлийн удирдлага дор Зөвлөлийн шинэ төрийн байгууллага болох Мэдээллийн аюулгүй байдлын улсын комисс (SCSI) ³³	SCSI-д нууц мэдээллийг хянах эрх мэдэлтэй.
3	Унгар	Мэдээллийн аюулгүй байдал, мэдээллийн эрх чөлөөний асуудал эрхэлсэн Парламентын комиссар	Мэдээллийн нууцын зэрэглэлийг өөрчлөх эрхтэй ³⁴ .
4	Франц	Үндэсний хамгаалахын асуудлаарх зөвлөлдөх комисс (CCSDN) ³⁵	Хэрэг хянан шийдвэрлэх явцад Үндэсний аюулгүй байдалд хамаарах мэдээллийг нууцын зэрэглэлээс гаргах асуудлаар санал, зөвлөмж өгдөг. Зөвлөмжийг төрийн албан ёсны сэтгүүлд нийтэлдэг.
5	Герман	Хуучин БНАГУ-ын Төрийн аюулгүй байдлын албаны бүртгэлийг хариуцсан Германы Холбооны Комисс (Гаукийн газар) ³⁶	1991 оноос хойш, тус комиссын холбогдох нэгжээс 3000 гаруй мэдээллийг нэгтгэж, олон нийтэд ил болгосон.

³² The Information Security Oversight Office (ISOO), <http://www.archives.gov/isoo/>.

³³ Law for the Protection of the Classified Information, Prom. SG. 45/30 Apr 2002, corr. SG. 5/17 Jan 2003

³⁴ Hungary, Act LXV of 1995 on State Secrets and Official Secrets.

³⁵ For a copy of decisions, see <http://www.reseauauvitaire.net/nubrique387.html>

³⁶ Web Site: <http://www.bstu.de/home.htm>

баталсан "Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал"-ын дагуу үнэлгээ хийв. Энэхүү судалгааны хүрээнд, хуулиар тогтоосон нууцын тогтолцооны зорилго, зарчим, төрийн нууцын ойлголт, хүрээ, төрийн нууцыг тогтоох зарчим, баримтлах шалгуур, албаны нууцын ойлголт, хүрээ, албаны нууцыг тогтоох зарчим, баримтлах шалгуур, төрийн болон албаны нууцад хамааруулах тухай шийдвэр гаргах процесс, оролцогчдын эрх, үүрэг гэсэн асуудлыг хөндсөн. Үнэлэх үе шатанд томьёолсон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу судалсан үр дүнд тулгуурлан дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг боловсруулав. Үүнд:

1. Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх болон цаг үеэ олсон байх зарчмын тухайд

Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчмын тухайд:

Хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчмын дагуу төрийн байгууллага, албан тушаалтны шийдвэр, үйл ажиллагаа нь гагцхүү хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу байх ёстой бөгөөд төрийн нууцад холбогдох харилцаанд ТБАНТХ-ийг удирдлага болгох учиртай. Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-д ТБАНТХ-д тодорхойлсон хүрээгээс давсан мэдээллүүд тусгагджээ. Мөн УАБЗ-ийн саналыг үндэслэж аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамруулах эрх хэмжээ ТБАНТХ-д тусгагдаагүй боловч Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3.4 дэх хэсгийг үндэслэж, хуульд заагаагүй журмаар аливаа мэдээллийг нууцлах тохиолдол гарсан. Түүнээс гадна захиргааны байгууллага Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн дагуу нээлттэй байх мэдээллийг нууцлах зэргээр хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур шийдвэр гаргаж байна.

Үүнээс дүгнэвэл ТБАНТХ-д заасан хуульд нийцсэн, үндэслэлтэй байх зарчим практикт алдагдах тохиолдол байгаа бөгөөд түүнд тавих хяналт, хариуцлагын механизм сул байна.

Цаг үеэ олсон байх зарчмын тухайд:

Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-д 2019, 2020 болон 2021 онд нийтдээ 10 мэдээллийг нэмж, 1 мэдээллийг өөрчилсөн. Тухайн жагсаалтаас мэдээлэл хассан тохиолдол байхгүй нь цаг үеэ олсон байх зарчмын хэрэгжилт хангалтгүй байгааг харуулж байна.

Иймд нууц мэдээллийн жагсаалтыг давтамжтай эргэн хянаж байх, ил болгосон мэдээллийн талаар нийтэд мэдээлэх чиг үүргийг хуульд тусгах зэргээр ТБАНТХ-д заасан цаг үеэ олсон байх зарчим хэрэгжих механизмыг бүрдүүлэх шаардлагатай.

2. "Төрийн нууц" гэх нэр томьёоны тодорхойлолтын тухайд

Хэдийгээр төрийн шийдвэр, үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх ёстой гэх хандлага хүчтэй байгаа боловч бусад орнуудад үндэсний аюулгүй байдал, батлан

Дээрхээс дүгнэхэд ТЕГ-аас төрийн болон албаны нууцын тогтолцоонд хяналт хэрэгжүүлэх, санал, зөвлөмж өгөх, нууц мэдээлэл задрахаас урьдчилан сэргийлэх, хариуцлага тооцох зэргээр улсын хэмжээнд цогц хяналт хэрэгжүүлж байгаа нь нууц мэдээллийг хамгаалах тогтолцоонд чухал ач холбогдолтой байна. Гэсэн хэдий ч түүний чиг үүрэгт ил болгосон болон нууцалсан мэдээллийн тоо, зардалтай холбоотой тайланг нэгтгэн боловсруулах, олон нийтэд мэдээлэх чиг үүрэг тусгагдаагүй байгаа нь олон нийтийн нууц мэдээллийн тогтолцоонд итгэх итгэлийг бууруулж байж болзошгүй.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийг судалж, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 6 дугаар хавсралтаар

хамгаалах, зэвсэг хүчин, гадаад харилцаа, эдийн засгийн болон мэдээллийн аюулгүй байдалтай холбоотой мэдээллийг нууцлах хандлага байна. Мөн олон улсад төрийн нууцыг хуулиар тогтоох хандлага байгааг анхаарах нь зүйтэй. Ингэхдээ бүд мэдээллийг нэг бүрчлэн хуульд жагсаан тусгах нь нууц мэдээллийн хамгаалтыг бүрдүүлэхэд хүргэж болзошгүй тул хуулиар төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг хүрээг агуулгаар тодорхойлох нь зохимжтой.

Монгол Улсад төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн хүрээг хуулиар тогтоосон боловч үүнийг практикт хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байна. Тухайлбал, ямар мэдээлэл хуульд заасан төрийн нууцад хамаарах талаар дүгнэлт хийхэд хүндрэл үүсэж байна. Улс орнууд дээрх хүндрэлтэй байдлыг бууруулах үүднээс төрөл бүрийн арга, тогтолцоог ашиглаж байна. Тухайлбал, нууцад хамааруулахгүй мэдээллийн жагсаалт, нийтийн ашиг сонирхлын шалгуур зэргийг ашиглаж байна.

Монгол Улсын төрийн нууцын эрх зүйн орчинд тулгарч буй бэрхшээлтэй асуудлыг шийдвэрлэх үүднээс хуульд төрийн нууцад хамааруулахыг хориглох мэдээллийн жагсаалт болон хохирол ба нийтийн ашиг сонирхлын шалгуур /part and public interest test/-ыг хуульд тусгах нь оновчтой.

3. "Албаны нууц" гэх нэр томъёоны тодорхойлолтын тухайд

ТБАНТХ дахь албаны нууцын тодорхойлолт нь хэт өргөн, тодорхойгүй бөгөөд ялгаа зааг, шалгуур үзүүлэлтийг тогтоогоогүйгээс үүдэн албаны нууцыг ангилгахад хүндрэл учирч байна. Өнөөгийн түвшинд "албаны нууц" гэх ойлголтын хүрээнд төрийн байгууллага бүр өөрсдийн дур зоргоор аливаа мэдээллийг нууцлах байдал үүссэн. Казакстан, Киргизстан, Узбекистан зэрэг улсад "албаны нууц" (служебная тайна) хэмээх ойлголт байх боловч албаны нууц нь төрийн нууцын "нууц" зэргэлдээ хамаардаг. Ийнхүү хуульчилсан нь Монгол Улстай адил боловч Монгол Улсын ТБАНТХ-д заасанчлан "байгууллагын дарга жагсаалтаар тогтоодог" тусгай журамгүй. Харин бусад улс орнуудын нийтийн мэдээллийн тухай хууль, мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль тогтоомжид "албан мэдээлэл" гэх ойлголт цөөнгүй тусгагджээ. Төрийн байгууллагын шийдвэр, үйл ажиллагааны үр дүн, хэрэгжилтийг бууруулахгүй байх, иргэн, хуулийн этгээдийн нууц мэдээллийг задруулж тэдгээрт хохирол учруулахаас сэргийлэх зорилгоор албан мэдээлэлтэй танилцах иргэний эрхийг хязгаарлах боломжтой ч хязгаарласан мэдээллийг нууц гэж үздэггүй байна.

Иймд Төрийн нууцын хууль тогтоомж дахь "албаны нууц" гэх ойлголтыг халж, Нийтийн мэдээллийн тухай хуулиар үүнд холбогдох харилцааг зохицуулах, хязгаарлаж болох албан мэдээллийн жагсаалтыг байгууллагын дотоод журмаар нэг удаа батлаад орхих бус жил бүр, эсхүл тодорхой давтамжтайгаар шинэчилж байх зохицуулалтыг тусгаж, төрийн байгууллагын мэдээлэл хариуцсан ажилтнуудын ойлголтыг нэгдмэл болгох шаардлагатай. Байгууллагын дотоод журам, жагсаалт нь Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нийцсэн байх, хэрэв зөрчилдвөл уг хуулийн давуу байдлыг хангах зохицуулалтыг хуульчилбал өнөөгийн практикт тулгарч буй хууль хэрэглээний хүндрэлийг даван туулахад чухал ач холбогдолтой.

Түүнчлэн төрийн байгууллага, албан хаагч нь иргэний мэдээлэл авах хүсэлтэд татгалзан хариу өгөх тохиолдолд тухайн мэдээллийг нууцалсан үндэслэлээ тайлбарлах, улмаар татгалзан шийдвэрт гомдол гаргах боломж

бүрдүүлэх нь иргэдийн төрийн байгууллагад итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэх, цаашилбал иргэний мэдэх эрхийн баталгааг хангахад чухал нөлөө үзүүлнэ. Түүнчлэн иргэний хүсэлтийг бүртгэх, улмаар хяналтын чиг үүрэг бүхий байгууллагад тоон мэдээллийг тогтмол хугацаанд өгөх чиг үүргийг хуульд тусгах нь зүйтэй юм.

4. Засгийн газраас төрийн нууц мэдээллийн жагсаалт батлах зохицуулалтын тухайд

Практикт хуульд заагаагүй журмаар гэрээ, хэлэлцээрийг Засгийн газраас нууцлах явдал цөөнгүй байгааг анхаарах нь зүйтэй. ТБАНТХ-ийн 13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Төрийн байгууллага, бусад хуулийн этгээд нь энэ зүйлийн 13.1-д заасан жагсаалтын хүрээнд салбар, байгууллагын хэмжээнд нууцлах төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтыг боловсруулж, тагнуулын байгууллагын саналд авч Засгийн газраар батлуулах"-аар тусгажээ. Үүнээс үзвэл, мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах Засгийн газрын шийдвэр, тогтоол нь ТБАНТХ-д заасан төрийн нууцын хүрээнд гарсан байх ёстой. Гэвч Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт"-д хуульд заагаагүй, хуульд заасан төрийн нууц мэдээллийн хүрээнд хамаарахгүй олон тооны мэдээлэл багтсан байна.

Уг жагсаалтад багтсан мэдээллүүд нь ТБАНТХ-аар хамгаалагдах боломжтой. Засгийн газрын 257 дугаар тогтоолыг авч үзвэл, нууц мэдээллийг (анхдагч мэдээлэл) солилцох, боловсруулах, хэлэлцэх явцад үүсэх хоёрдогч мэдээллийг мөн төрийн нууцад хамааруулсан байгаа юм. Түүнчлэн тус жагсаалтад байгууллага бүрийн нууцлах ёстой мэдээллийг тус бүрээр жагсаасан нь төрийн нууцыг цөөн тооны этгээд мэдэх зарчимд нийцүүлэхтэй холбоотой боловч төрийн нууцад хамаарах мэдээллийг байгууллагаар нь бус, улсын хэмжээнд нэг мөр тогтоох нь эрх зүйн нэгдмэл байдлын үүднээс зохимжтой.

5. ТБАНТХ-д заасан тагнуулын байгууллагын эрх хэмжээ, чиг үүргийн тухайд

Төрийн болон албаны нууцад мэдээллийг хамруулах, ил болгох харилцаанд тагнуулын байгууллага чухал чиг үүрэг гүйцэтгэдэг. Гэсэн хэдий ч, ТЕГ-ын чиг үүргийн хүрээнд нууцалсан болон нийтэд ил болгосон мэдээллийн тоо, зардалтай холбоотой тайланг нэгтгэн боловсруулах, олон нийтэд мэдээлэх чиг үүрэг тусгагдаагүй байгаа нь нууц мэдээллийн тогтолцоонд хандах олон нийтийн итгэлийг бууруулах эрсдэлтэй байна.

Иймд нууцалсан мэдээллийн тоо, болон нийтэд ил болгосон мэдээллийн тоо, зардалтай холбоотой тайланг нэгтгэн боловсруулах, олон нийтэд мэдээлэх чиг үүргийг хуулиар тус байгууллагад хүлээлгэх нь зүйтэй.

Монгол хэл дээрх

Хууль тогтоомж

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль, 1992.
2. Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, 2017.
3. Засгийн газрын 2017 оны 257 дугаар тогтоол.
4. Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль.
5. Монгол Улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг журам.
Ном, өгүүлэл, судалгааны тайлан
6. Ч.Өнөрбаяр, Б.Тэмүүлэн, Ж.Баярцэцэг нар. Төрийн нууцын тухай өнөөгийн хандлагыг өөрчлөх замаар иргэдийн мэдэх эрхийг хангах нь, Нээлттэй нийгэм форум, 2010.
7. Б.Мэргэн. Нээлттэй төр ба төрийн нууц. УБ, 2014 (Монгол Улсын Их Сургууль).
8. Ц.Ган-Оч. Нууц мэдээллийг хамгаалах эрх зүйн орчин.
9. Д.Туяа, С.Эрдэнэбаяр. Нууцыг хадгалах тухай заасныг эргэж хармаар. "Өмгөөлөгч" мэдээлэл, танин мэдэхүйн сар тутмын сэтгүүл. 2006. №2, 8-11 дэх тал
10. Ш.Үнэнтөгс. Мэдээлэл хайх, хүлээн авах, түгээх эрх буюу нууцын тухай эрх. Хууль дээдлэх ёс. 2006. №4 (15). 41-44 дэх тал
11. Ж.Төгс-Очир. Төрийн нууц задруулах, төрийн нууц мэдээ, баримт бичиг, эд зүйлийг үргэдүүлэх гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын зарим асуудал. Гэмт явдалтай тэмцэх асуудал. 2011 №4.
12. Ц.Насанбат. Нууцлах хэнээрхэл. Монголын төр, эрх зүй. 2015 №1.
13. Б.Батхишиг. Эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагаан дахь төрийн нууцтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтын асуудал. Хууль дээдлэх ёс. 2015 №2.
14. Б.Батхишиг. Монгол Улсын төрийн нууцын тодорхойлолтыг боловсронгуй болгох асуудал. Хууль дээдлэх ёс. 2015 №4.
15. Б.Батхишиг. Төрийн нууц ба мэдээллийн эрх чөлөө. Хүний эрх. 2017 №2.
16. Б.Батхишиг. Төрийн нууцыг гадаад улс, олон улсын байгууллагад шилжүүлэх эрх зүйн зохицуулалтын асуудал. "Монгол Улсын үндэсний асуулгүй байдал ба олон улсын гэрээ". УБ, 2015.
17. Б.Баясгалан. Монгол Улсын төрийн нууцыг хамгаалах эрх зүйн тогтолцооны түүхэн хөгжил. Хууль дээдлэх ёс. 2020, №1(76).
18. А.Бат-Эрдэнэ. Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй асуудал, хэрэгжүүлэх арга зам. Шүүх эрх мэдэл, хууль сахиулах алба хаагчдын үндэсний чуулган. УБ, 2021.
19. Б.Пүрэвсүрэн, Л.Галбаатар, О.Төрболд. Мэдээлэлтэй байх эрхийг хязгаарлаж буй хууль тогтоомжийн дүн шинжилгээ. УБ, 2019.

Гадаад хэл дээрх

Хууль тогтоомж

1. The Public's Right to Know: Principles on Freedom of Information Legislation, ARTICLE 19, June 1999, Principle 4.
2. Япон Улсын Тусгай зориулалтын нууцыг хамгаалах тухай хууль (Act on the Protection of Specially Designated Secrets)
3. ХБНГУ-ын Эрүүгийн хууль.
4. State Secrets and Classified Information of Foreign States Act of Estonia.
5. Bulgaria, Law for the Protection of the Classified Information. Prom. SG. 45/30 Apr 2002, corr. SG. 5/17 Jan 2003
6. Hungary, Act LXV of 1995 on State Secrets and Official Secrets.
7. Singapore, Official Secrets Act, <https://sso.agc.gov.sg/act/osa1935#pr1-on-state-secrets.html>.
8. Moldova, Law on State Secrets, <https://www.lawyer-moldova.com/2012/12/law-on-state-secrets.html>.
9. UK, Official Secrets Act 1989, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/6/section/4>.
10. Malaysia, Official Secrets Act 1972, http://www.commonlii.org/my/legis/consol_act/osa1972156/.

Ном, өгүүлэл, судалгааны тайлан

11. UN Human Rights Committee's General Comment 34 on Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights.
12. Robertson, K.G. (1999). The Morality of Secrecy: the Philosophy and Politics of State Secrecy. In: Secrecy and Open Government. Palgrave Macmillan, London. <https://doi.org/10.1057/97802305130202>.
13. David Banisar, Comments on the Moldovan Draft Law on State and Official Secrets, 2005, <https://www.osce.org/files/f/ documents/3/7/16548.pdf>

ХАВСРАЛТ 1.

НЭЭЛТТЭЙ БАЙХ МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ

Мэдээлэл хариуцагч өөрийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын талаарх дараах мэдээллийг байнга ил тод, нээлттэй байлгана:

- 8.2.1.эрхам зорилго, үйл ажиллагааны стратегийн зорилт, зорилго, тэргүүлэх чиглэл, тэдгээрийн хүрээнд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, түүний үр дүн;
- 8.2.2.чиг үүрэг, бүтэц, зохион байгуулалт, хаяг, байршил, харилцах утасны дугаар, шуудангийн хаяг, олон нийттэй харилцах, мэдээлэл хүргэх нийгмийн сүлжээний хаяг;
- 8.2.3.эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үзүүлэлт, үйл ажиллагааны тайлан, мэдээлэл хариуцагчийн үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудит, санхүүгийн хяналт шалгалтын тайлан, акт, дүгнэлт, албан шаардлага, зөвлөмж;
- 8.2.4.хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээний тайлан;
- 8.2.5.хөгжлийн бодлого, төлөвлөлийн баримт бичгийн хэрэгжилтийн тайлан;
- 8.2.6.үйл ажиллагаандаа мөрдөж байгаа хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэр, бусад эрх зүйн акт;
- 8.2.7.албан тушаалын тодорхойлолт, албан тушаалтны эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, албаны харилцах утасны дугаар, албаны цахим шуудангийн хаяг;
- 8.2.8.өргөдөл, томдлын шийдвэрлэлтийн тайлан, мэдээ;
- 8.2.9.хуульд өөрөөр заагаагүй бол хариуцсан салбарын үйл ажиллагааны статистик мэдээлэл;
- 8.2.10.мэдээлэл хариуцагчаас зохион байгуулах олон нийтийн арга хэмжээний хөтөлбөр.

Мэдээлэл хариуцагч өөрийн хүний нөөцийн талаарх дараах мэдээллийг байнга ил тод, нээлттэй байлгана:

- 8.3.1.ажлын байрны сул орон тооны талаарх мэдээлэл;
- 8.3.2.албан хаагч, ажилтныг сонгон шалгаруулах журам;
- 8.3.3.албан хаагч, ажилтны ёс зүйн дүрэм;
- 8.3.4.хүний нөөцийн стратеги, түүний хэрэгжилтийг хянаж үнэлэх журам;
- 8.3.5.хүний нөөцийн удирдлагын ил тод байдлыг хангах чиглэлээр авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ;
- 8.3.6.албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх журам.

Мэдээлэл хариуцагч төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагааны талаарх дараах мэдээллийг байнга ил тод, нээлттэй байлгана:

- 8.4.1.өмнөх оны төсвийн гүйцэтгэл, тухайн жилийн төсөв, дараа оны төсвийн төсөл;
- 8.4.2.төсвийн гүйцэтгэлийн биелэлт болон хагас, бүтэн жилийн санхүүгийн тайлан;
- 8.4.3.санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлт;
- 8.4.4.хууль тогтоомжийн дагуу төвлөрүүлэх төлбөр, хураамж, зохицуулалтын үйлчилгээний хөлсний хэмжээ;
- 8.4.5.төсвийн хэмнэлт, хэтрэлт, түүний шалтгааны тайлбар;
- 8.4.6.таван сая, түүнээс дээш төгрөгийн үнийн дүн бүхий худалдан авсан бараа, ажил, үйлчилгээний нэр, санхүүжилтийн хэмжээ, нийлүүлэгчийн нэр, хаяг;
- 8.4.7.цалингийн зардлаас бусад таван сая, түүнээс дээш төгрөгийн үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын мөнгөн гүйлгээг гүйлгээ тус бүрээр, гүйлгээний агуулга, хүлээн авагчийн нэрийн хамт;
- 8.4.8.бонд, зээл, өрийн бичиг, баталгаа, түүнтэй адилтгах санхүүгийн бусад хэрэгсэл, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн гэрээ, төсөв, өмч, хөрөнгө, мөнгө зарцуулах, өр, авлага үүсгэсэн аливаа шийдвэр;
- 8.4.9.шилэн дансны хөтлөлт, хэрэгжилт, аудитын тайлан, зөвлөмжийн дагуу авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний мэдээлэл;
- 8.4.10.терийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан, тендерийн баримт бичиг, тендер шалгаруулалтыг явуулах журам, тендерийн урилга, тендерт оролцохыг сонирхогчид тавих шалгуур үзүүлэлт, тендерт шалгарсан болон шалгараагүй оролцогчийн талаарх товч мэдээлэл, шалгарсан болон шалгараагүй хуулийн үндэслэл, шалтгаан;
- 8.4.11.худалдан авах ажиллагаанд хийсэн үнэлгээ болон аудит, бусад хяналт шалгалтын тайлан, дүгнэлт;
- 8.4.12.мэдээлэл хариуцагч болон захиалагч байгууллагын хүсэлтээр холбогдох этгээдийг худалдан авах ажиллагааны мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө, зааварчилгаагаар хангасан тухай мэдээлэл;
- 8.4.13.терийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаанд оролцох эрхийг хязгаарласан этгээдийн жагсаалт;
- 8.4.14.Засгийн газрын гадаад улс, олон улсын байгууллагаас авсан зээл, Тусламжийн гэрээ, хэлэлцээрийн талаарх мэдээлэл;
- 8.4.15.улсын төсөв, Нийгмийн даатгалын сангийн төсвийн орлого, зарлага.

хөрөнгө оруулалт, төсвийн нэгдсэн үзүүлэлт;

8.4.16. Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжийн ашиглалтын мэдээлэл;

8.4.17. Засгийн газрын гадаад, дотоод өрийн мэдээлэл;

8.4.18. улсын төсвийн хэмнэлт, хэтрэлт, түүний шалтгааны тайлбар;

8.4.19. нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн сарын мэдээ;

8.4.20. төсвийн гүйцэтгэл болон аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан;

8.4.21. төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх зорилгоор гаргасан Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны мэдээлэл;

8.4.23. төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн гэрээ байгуулсан тухай бүрд хувийн хэвшлийн түншлэгч, түүний байгууллагын нууцад хамаарахаас бусад мэдээлэл, түншлэлийн зүйл, гүйцэтгэх ажил, үзүүлэх үйлчилгээний талаарх мэдээлэл;

8.4.24. хөрөнгө оруулалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор гаргасан Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны мэдээлэл;

8.4.25. улсын төсвийн нэгдсэн үзүүлэлтийг макро эдийн засгийн үзүүлэлт, холбогдох бусад үзүүлэлттэй уялдуулсан судалгаа, тооцоо;

8.4.26. төсвийн хөрөнгөөр болон гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлж байгаа төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилт, хэрэгжилт, явц, үр дүн;

8.4.27. мэдээлэл хариуцагчийн захиалгаар хийгдсэн судалгаа, шинжилгээний ажил, түүний тайлан;

8.4.28. хууль тогтоомжид заасан бусад.

Мэдээлэл хариуцагч хуульд заасан чиг үүргийн хүрээнд үзүүлж байгаа үйлчилгээний талаар дараах мэдээллийг байнга ил тод, нээлттэй байлгана:

8.5.1. үйлчилгээний төрөл, шийдвэрлэх журам, хугацаа, бүрдүүлэх баримт бичиг, түүний загвар, төлбөр, хураамж, зохицуулалтын үйлчилгээний хөлсний хэмжээ, төлбөр төлөх дансны мэдээлэл;

8.5.2. зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох үндэслэл, журам, олгосон, сунгасан, Түдгэлзүүлсэн, сэргээсэн, хүчингүй болгосон зөвшөөрлийн талаарх мэдээлэл, зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр, хаяг, салбар, төлөөлөгчийн газар, зөвшөөрөл олгосон болон зөвшөөрлийн хүчинтэй хугацаа.

Мэдээлэл хариуцагч дээрхээс гадна өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээний дараах мэдээллийг байнга ил тод, нээлттэй байлгана:

8.6.1. олон нийтээр хэлэлцүүлж, санал авч байгаа хууль тогтоомж болон

захираганы хэм хэмжээний актын төсөл, тэдгээрийн танилцуулга, холбогдох судалгаа, бусад байгууллага, иргэнээс өгсөн санал;

8.6.2. эзэмшиж байгаа оюуны өмчийн эрхийн жагсаалт;

8.6.3. хот болон газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шийдвэрийн явцын талаарх мэдээлэл;

8.6.4. мэдээлэл хариуцагчийн эзэмшиж байгаа газрын мэдээлэл;

8.6.5. төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хувийн эрх зүйн хуулийн этгээдийн нэр, хаяг, дүрэм, үйл ажиллагааны чиглэл, эрх бүхий этгээдийн оруулсан хөрөнгийн хувь хэмжээ, ашиг, алдагдлын тайлан, нэгдсэн төсөвт төлсөн татварын хэмжээ, ногдол ашиг;

8.6.6. төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хувийн эрх зүйн хуулийн этгээдийн удирдах зөвлөл, хяналтын зөвлөлийн бүтэц, бүрэлдэхүүн, тэдгээрийн гишүүн болон гүйцэтгэх удирдлагын эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, авч байгаа цалин хөлс, урамшууллын дүн, албаны цахим шуудангийн хаяг, тухайн хуулийн этгээдийн удирдлагад тавигдах шаардлага, удирдлагыг сонгон шалгаруулах журам, сонгон шалгаруулах ажиллагааны тов, сонгон шалгаруулалтад оролцогчдын талаарх мэдээлэл;

8.6.7. стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглах тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн хувьд нэгдсэн төсөв болон Үндэсний баялгийн санд оруулж байгаа татвар, хөрөнгийн хэмжээ;

8.6.8. төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгийг хүн, хуулийн этгээдэд ашиглуулах, шилжүүлэх, хувьчлах, төсвийн хөрөнгийн ашиглалт болон түүнийг ашиглалтаас гаргах, ашиглалтаас гаргаснаас орсон орлогын талаарх мэдээлэл;

8.6.9. хүн, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний явцад байгаль орчинд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагавар, тэдгээрийг арилгах арга хэмжээг тогтоосон байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний талаарх мэдээлэл, газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн мэдээлэл;

8.6.10. мэдээлэл хариуцагчийн явуулж байгаа үйл ажиллагаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, ашиглаж байгаа техник, технологийн хүн, мал, амьтны эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх буюу үзүүлж байгаа нөлөөллийн талаарх мэдээлэл;

8.6.11. барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулахыг зөвшөөрсөн улсын комиссын дүгнэлт;

8.6.12. тусгай хамгаалалттай газар нутаг дэвсгэрт олгосон газар ашиглах гэрчилгээ, байгуулсан гэрээ, газар ашигласны төлбөр төлөлтийн байдал;

8.6.13. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлд заасны дагуу байгаль орчныг хамгаалах, уурхай ашиглах, үйлдвэр байгуулахтай холбогдсон дэд бүтцийг хөгжүүлэх, ажлын байр нэмэгдүүлэх асуудлаар нутгийн захиргааны байгууллагаас тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчтэй байгуулсан гэрээ;

8.6.14. Шүүн таслах ажиллагааны дүн мэдээ;

8.6.15. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Цэцэд гаргасан өргөдөл, гомдол, хүсэлтийн дагуу маргаан хянан шийдвэрлэсэн ажиллагааны дүн мэдээ;

8.6.16. Улс төрийн намын дүрэм, гишүүнчлэл, хөрөнгө, түүнд өгсөн хандивын мэдээлэл;

8.6.17. Монгол Улсын нэгдэн орсон олон талт олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүрэг, хүргүүлсэн тайлан, Монгол Улсад өгсөн зөвлөмж, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хариуцах байгууллагын талаарх мэдээлэл;

8.6.18. Зүй ёсны монополь аж ахуй эрхлэгчийн үнийн бүрдлийн мэдээлэл болон давамгайл байдлтай аж ахуй эрхлэгчийн жагсаалт;

8.6.19. Хуулийн этгээдийн эцсийн эзэмшигч, эцсийн өмчлөгчийн талаарх мэдээлэл;

8.6.20. Нэвтрэх, ашиглахад хязгаарлалт тогтоогоогүй мэдээллийн сан дахь нээлттэй өгөгдөл;

8.6.21. Мэдээлэл хариуцагчийн зардлаар суралцагчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, суралцаж байгаа улс, сургуулийн нэр, мэргэжил, суралцах хугацаа, мэдээлэл хариуцагчаас санхүүжүүлсэн сургалтын зардлын дүн, гэрээний хэрэгжилт;

8.6.22. Хууль болон олон улсын гэрээгээр нээлттэй байхаар заасан бусад мэдээлэл.